

**Przewodnik po arbitrażu
w Polsce i Bułgarii.
Dobre praktyki.**

**Ръководство за арбитраж
в Полша и България.
Добри практики.**

Białystok, 2023 r.

Przewodnik po arbitrażu w Polsce i Bułgarii. Dobre praktyki.

Białystok, marzec 2023 r.

Współfinansowane przez
Unię Europejską

IZBA PRZEMYSŁOWA I HANDLOWA W BIAŁYMSTOKU
BULGARIA CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

IPH
IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA
W BIAŁYMSTOKU

Zastrzeżenie:

Ten projekt otrzymał dofinansowanie z Unii Europejskiej.
Treść przewodnika wyraża wyłącznie poglądy jej autora(ów).
Komisja Europejska nie ponosi jakiegokolwiek odpowiedzialności
za wykorzystanie informacji zawartych w publikacji.

Publikacja bezpłatna

Wersja polska - Полска версия

Opracowane przez Izbę Przemysłowo-Handlową w ramach projektu
2021-2-PL01-KA210-VET-000051324 „Polubowne rozstrzyganie sporów między-
narodowych, podniesienie kompetencji osób dorosłych - kadry zarządzającej
MŚP oraz wymiana doświadczeń instytucji partnerskich”

Projekt realizowany w ramach programu Erasmus+ przez
Izbę Przemysłowo-Handlową w Białymstoku (Polska)
oraz Izbę Przemysłowo-Handlową w Sofii (Bułgaria).

Внимание:

Този проект е съфинансиран от Европейския съюз.
Съдържанието на наръчника отразява само възгледите на автора(ите).
Европейската Комисия не може да носи отговорност за каквото и да е
използване на съдържащата се в нея информация

Безплатна публикация

Полска версия

Разработено от Промишлено-търговска палата [Izbę Przemysłowo-Handlo-
wą] в рамките на проекта 2021-2-PL01-KA210-VET-000051324

„Помирително уреждане на международни спорове, повишаване на
компетентността на възрастните мениджъри на МСП и обмен на опит
между партньорските институции”

Проектът е осъществен в рамките на програма „Еразъм+” от Търговско-
промишлената палата в гр. Бялисток (Полша) [Izba Przemysłowo-Handlowa
w Białymstoku] и Българска Търговско-Промишлена Палата (България).

SPIS TREŚCI

I. Czym jest arbitraż?	6
II. Czym jest arbitraż instytucjonalny	8
III. Sądownictwo arbitrażowe a sądownictwo powszechne	9
IV. Źródła prawa	9
V. Zapis na sąd polubowny	11
VI. Wyrok sądu arbitrażowego	12
VII. Sąd arbitrażowym przy Krajowej Izbie Gospodarczej	13
Modelowa Klauzula arbitrażowa SAKIG:	14
VIII. Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej	15
Modelowe klauzule arbitrażowe Sądu Arbitrażowego przy BCCI	17
IX. Wykorzystanie nowych technologii w arbitrażu	18
X. Korzyści płynące z arbitrażu w porównaniu z postępowaniem sądowym przed powszechnym wymiarem sprawiedliwości	21
POLSKIE AKTY PRAWNE REGULUJĄCE SĄDOWNICTWO POLUBOWNE	22
Inne przykładowe regulacje krajowe dotyczących sądownictwa polubownego	42
WZORY	54
I. Modelowa klauzula – Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej	54
II. Modelowa klauzula arbitrażowa – Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej z miejscem arbitrażu w Białymstoku	55
III. Modelowe klauzule arbitrażowe Sądu Arbitrażowego przy BCCI	55
IV. Umowa o poddaniu sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego	56
CASE STUDY	58

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Какво е арбитраж.....	62
II. Какво представлява институционалният арбитраж	65
III. Арбитражно и общо правосъдие	65
IV. Правни източници	66
V. Арбитражна клауза	68
VI. Решение на арбитражния съд	69
VII. Арбитражен съд към Националната стопанска камара	69
Примерна арбитражна клауза на SAKIG	71
VIII. Арбитражен съд при Българската търговско-промишлена палата	72
Клауза за арбитраж, препоръчана от Арбитражния съд при БТПП	74
IX. Използване на новите технологии в арбитража	75
X. Предимства на арбитража в сравнение със съдебното производство пред общите съдилища	78
ПОЛСКИ ПРАВНИ АКТОВЕ, КОИТО РЕГУЛИРАТ ПОМИРИТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ .	79
Други примерни национални разпоредби относно арбитражното съдопроизводство	101
ОБРАЗЦИ	114
I. Клаузи за арбитраж, препоръчани от Арбитражен съд при Националната стопанска камара	114
II. Клаузи за арбитраж, препоръчани от Арбитражен съд при Националната стопанска камара с място на арбитража в гр. Бялисток	114
III. Клаузи за арбитраж, препоръчани от Арбитражния съд при БТПП	114
IV. Споразумение за отнасяне на спор за разрешаване от арбитражен съд	115
CASE STUDY	117

I. Czym jest arbitraż

Arbitraż jest sposobem wiążącego i ostatecznego rozstrzygnięcia sporów przez sąd prywatny (sąd arbitrażowy), powstałych w związku ze stosunkiem prawnym łączącym strony pozostające w sporze, wynikającym przykładowo z umowy. Arbitraż znajduje swoje umocowanie w woli stron, które zadecydowały o poddaniu istniejącego już lub przyszłego sporu pod rozstrzygnięcie przez arbitra lub arbitrów zgodnie z określonymi przez strony zasadami. Jednocześnie wyłączona zostaje możliwość rozpoznania tego sporu przez sądy powszechne. Wyrok sądu arbitrażowego zastępuje wyrok sądu powszechnego.

Arbitraż jest jedną z form ADR, czyli z języka angielskiego alternatywne metody rozwiązywania sporów (Alternative Dispute Resolution), odnosi się do alternatywnych w stosunku do sądownictwa powszechnego metod rozwiązywania sporów, w tym w szczególności mediacji, negocjacji oraz innych administrowanych procedur mających na celu rozwiązanie konfliktu (m.in. komisje rozjemcze, DOCDEX). Arbitraż, w ramach którego spór rozstrzyga neutralna osoba trzecia, również stanowi alternatywę w stosunku do sądownictwa powszechnego, odróżnia się go jednak od innych metod ADR. Wiążący charakter rozstrzygnięcia zapadającego w postępowaniu arbitrażowym, nie ma bowiem odzwierciedlenia w niewiążących rozstrzygnięciach ADR.

Pojęcia sąd arbitrażowy używa się zarówno w odniesieniu do składu sądu arbitrażowego, tj. arbitrów stanowiących zespół orzekający w danym sporze – czyli sąd wydający wyrok arbitrażowy – jak i w odniesieniu do instytucji arbitrażowej, administrującej danym sporem zgodnie z regulaminem uzgodnionym przez strony – która jednak nie wydaje wyroku. Sądy arbitrażowe określa się również mianem sądów polubownych, zakresy znaczeniowe tych pojęć są tożsame.

W Polsce największą instytucją arbitrażową jest Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie. W Bułgarii największą instytucją jest Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej.

Do największych instytucji arbitrażowych na świecie należą m.in.: ICC w Paryżu, LCIA w Londynie, SCC w Sztokholmie, DIS w Berlinie, VIAC w Wiedniu, PCA w Hadze, SIAC w Singapurze, HKIAC w Hong Kongu, SCAI w Genewie, ICSID w Waszyngtonie, amerykański ICDR oraz chiński CIETAC.

Należy pamiętać, że poddanie danego sporu kognicji (właściwości) sądownictwa polubownego wyłącza kognicję sądu powszechnego. Jeśli zatem strony skutecznie uzgodnią, że ich spór będzie rozpoznawany przez sąd arbitrażowy, sąd powszechny wobec wiążącej strony umowy arbitrażowej będzie zobowiązany do odmowy rozpoznania sporu objętego umową (na temat nieskutecznego poddania sporu pod arbitraż patrz: Jakie skutki ma wadliwość umowy o arbitraż?). Innymi słowy, jeśli do sądu powszechnego wpłynie pozew dotyczący kwestii będącej przedmiotem umowy o arbitraż, na zarzut drugiej strony sąd odeśle strony związane umową do arbitrażu.

Nie oznacza to, że zaangażowanie sądu powszechnego nie jest potrzebne na etapie egzekwowania lub kontroli wyroku arbitrażowego. W tzw. postępowaniach postarbitrażowych, które są możliwym następstwem postępowania arbitrażowego, dochodzi do kontroli

orzecznictwa sądów polubownych przez sądy powszechne. Przedmiotem postępowań postarbitrażowych jest orzeczenie sądu arbitrażowego, a w szczególności żądanie uznania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego albo żądanie jego uchylenia, ustalenia nieważności lub nieistnienia.

Wśród arbitraży cieszących się obecnie największą popularnością wyróżnia się dwie zasadnicze kategorie: arbitraż handlowy oraz arbitraż inwestycyjny. W arbitrażu handlowym rozstrzygane są spory z zakresu prawa prywatnego, w arbitrażu inwestycyjnym rozstrzygane spory dotyczą międzynarodowego prawa publicznego.

Spory z zakresy arbitrażu handlowego wynikają w szczególności z wszelkich stosunków handlowych, umownych lub pozaumownych. Bardzo często są to spory między przedsiębiorcami.

Spory z zakresu arbitrażu inwestycyjnego powstają na gruncie umów międzynarodowych o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji zawieranych między państwami, wielostronnych (konwencje, traktaty) lub dwustronnych (tzw. BITy, tj. bilateral investment treaties). Na podstawie takich umów inwestor – najczęściej przedsiębiorca, czyli podmiot prawa prywatnego pochodzący z państwa będącego stroną umowy – może pozwać państwo, na terenie którego realizowana była przez niego inwestycja, z tytułu naruszenia obowiązków wynikających z zawartej między państwami umowy o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji.

W ramach arbitrażu handlowego, dotyczącego wszelkich sporów o charakterze gospodarczym, wyróżnia się dziedziny szczególne, charakteryzujące się specyficznymi dla nich zagadnieniami prawnymi lub faktycznymi. Arbitraż dotyczący tych poszczególnych dziedzin określa się mianem arbitrażu specjalistycznego. Dziedziny szczególne obejmują m.in. arbitraż sportowy, arbitraż korporacyjny, arbitraż w sprawach budowlanych czy arbitraż w sporach dotyczących domen internetowych.

Arbitraż sportowy dotyczy specyficznych dla branży sportowej problemów związanych m.in. z transferami sportowców między klubami sportowymi.

Arbitraż korporacyjny dotyczy w szczególności spraw ze stosunku spółki (m.in. tzw. spory uchwałowe).

Arbitraż w sprawach budowlanych dotyczy sporów na tle realizacji umów budowlanych, w których często stosuje się powszechnie akceptowane w branży budowlanej normy odzwierciedlające standardy rynkowe, m.in. tzw. warunki FIDIC.

Arbitraż domenowy dotyczy sporów na tle rejestracji domen internetowych.

W przypadku arbitrażu handlowego wyróżnić można arbitraż handlowy o charakterze krajowym oraz międzynarodowym. Nie ma jednak zasadniczych różnic pojęciowych między tymi kategoriami, poza występowaniem lub nie elementu międzynarodowego. W wielu państwach, w tym w Polsce, stosuje się wspólne normy prawne do rozstrzygnięcia sporu w ramach arbitrażu krajowego i międzynarodowego. Jest to konsekwencją wzajemnego upodobniania się krajowych regulacji prawa arbitrażowego poszczególnych krajów, co wynika ze starań międzynarodowego środowiska arbitrażowego oraz z uwzględniania przez państwa w swoim ustawodawstwie postanowień tzw. prawa modelowego (ModelU) stworzonego na forum ONZ. Niezależnie od tendencji zmierzających do

harmonizacji przepisów arbitrażowych, istnieją problemy specyficzne wyłącznie dla arbitrażu międzynarodowego.

Na gruncie przepisów modelowych arbitraż ma charakter międzynarodowy, jeżeli: siedziby stron umowy o arbitraż, w chwili jej zawarcia, znajdują się w różnych państwach lub jedno z niżej określonych miejsc znajduje się na obszarze innego państwa niż to, w którym strony mają swoje siedziby: (i) miejsce arbitrażu, jeżeli jest ono oznaczone w umowie o arbitraż lub określone na jej podstawie; (ii) każde miejsce, w którym ma być wykonana istotna część zobowiązań wynikających ze stosunku handlowego, lub miejsce, z którym przedmiot sporu jest najściślej związany, lub strony uzgodniły wyraźnie, że przedmiot umowy o arbitraż związany jest z więcej niż z jednym państwem.

W arbitrażu międzynarodowym do rozstrzygnięcia sporu zastosowanie mogą znaleźć normy różnych porządków prawnych, dlatego kluczową rolę odgrywają w nim zagadnienia kolizyjnoprawne pozwalające ustalić jakie normy prawne znajdą zastosowanie, w szczególności jakie będzie:

- prawo właściwe dla umowy o arbitraż;
- prawo rządzące postępowaniem arbitrażowym;
- prawo materialne właściwe do rozstrzygnięcia sporu;
- prawo krajowe właściwe dla ewentualnej skargi o uchylenie orzeczenia arbitrażowego.

Specyficzne dla arbitrażu międzynarodowego jest również to, że może się on odbywać na w pełni neutralnym forum – strony mogą wskazać jako miejsce arbitrażu miejsce, z którym żadna z nich nie jest w żaden sposób powiązana.

II. Czym jest arbitraż instytucjonalny

Arbitraż instytucjonalny jest prowadzony i administrowany przez stały sąd polubowny zgodnie z jego regulaminem arbitrażowym. Arbitraż ad hoc przeprowadzany jest przez sąd arbitrażowy, niemający charakteru stałego, który powoływany jest jedynie na potrzeby rozstrzygnięcia danego, pojedynczego sporu. Możliwe jest również administrowanie arbitrażu przez instytucję arbitrażową bez stosowania jej regulaminu, polegające jedynie na zapewnieniu obsługi techniczno-administracyjnej – jest to tzw. arbitraż administrowany.

Do zalet arbitrażu instytucjonalnego należą m.in.: (i) jasne, z góry znane zasady przeprowadzania postępowania arbitrażowego wraz z odpowiadającymi mu kosztami (w szczególności opłaty arbitrażowe i administracyjne), (ii) wysoka jakość orzeczeń administracyjnych, wynikająca z profesjonalnego nadzoru sekretariatu sądowego nad formalnymi aspektami orzeczeń wydawanych przez arbitrów, a także łatwość w dokonywaniu nominacji zastępczych arbitrów lub przeprowadzania procedury ich wyłączenia – procedury te są dla instytucji arbitrażowych standardowe.

Arbitraż ad hoc może z kolei cechować się większą elastycznością oraz potencjalnie niższymi kosztami postępowania, przy czym jego skuteczność i efektywność zależy w pełni od jakości współpracy stron sporu, ich pełnomocników oraz zespołu orzekającego.

III. Sądownictwo arbitrażowe a sądownictwo powszechne

Zasadniczą cechą łączącą arbitraż handlowy z sądownictwem powszechnym jest wiążący charakter wydawanego w sprawie orzeczenia kończącego postępowanie. Odróżnia to sądownictwo powszechne oraz polubowne od innych metod rozwiązywania sporów (ADR).

Cechą różniącą sądownictwo arbitrażowe od sądownictwa polubownego jest podstawa funkcjonowania obu systemów. Fundamentem arbitrażu jest wola stron, zgodnie z którą decydują się one poddać swój spór pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego. Sąd powszechny działa natomiast z mocy prawa i stanowi domyślny sposób rozstrzygnięcia sporów.

Ponadto, arbitraż handlowy stanowi jednoinstancyjną formę rozstrzygnięcia sporów, bez możliwości wnoszenia środków odwoławczych od wydawanego w sprawie orzeczenia. Postępowania przed sądami powszechnymi mają charakter dwuinstancyjny, gwarantowany konstytucyjnie.

Postępowanie arbitrażowe jest także odformalizowane, ponieważ toczy się w ramach prawnych wytyczonych zgodnie z wolą stron. Postępowanie przed sądem powszechnym ma natomiast charakter uregulowany i toczy się zgodnie z przepisami KPC.

Odmiennie niż w przypadku sądu powszechnego, w arbitrażu handlowym możliwe jest ograniczone stosowanie przepisów prawa materialnego, w tym w szczególności przy orzekaniu na zasadach słuszności (*ex aequo et bono*) na mocy wyraźnego upoważnienia przez strony.

Arbitraż handlowy jest także ze swej natury poufny, w przeciwieństwie do sądownictwa powszechnego, które jest co do zasady jawne.

IV. Źródła prawa

Arbitraż handlowy regulują następujące źródła prawa: umowy międzynarodowe, ustawy oraz akty niemające charakteru normatywnego.

Podstawowe reguły funkcjonowania sądów polubownych określa ustawa modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 21.06.1985 r. („ModelU”) opracowana przez Komisję Międzynarodowego Prawa Handlowego ONZ. Stanowi ona istotny punkt odniesienia dla krajowych ustawodawców, którzy chcieliby wprowadzić regulacje arbitrażowe w swoim porządku prawnym. Ustawa modelowa ma służyć ujednoliceniu przepisów krajowych dotyczących postępowania arbitrażowego. Ma stanowić wzór, który można przyjąć w całości bez zmian lub dostosować do potrzeb danego krajowego systemu prawnego. Ustawa modelowa jako taka nie ma mocy obowiązującej i nie znajduje bezpośredniego zastosowania w postępowaniach arbitrażowych.

Jedną z kluczowych umów międzynarodowych, która przyczyniła się do sukcesu arbitrażu na arenie międzynarodowej jest Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 10.06.1958 r. („Konwencja Nowojorska”). Stronami Konwencji Nowojorskiej są obecnie 163 państwa i liczba ta nieustannie rośnie. Polska również ratyfikowała tę konwencję (z zastrzeżeniami).

Konwencja Nowojorska wprowadza jednolite standardy uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. Zobowiązuje ona państwa będące stronami konwencji do uznawania i wykonywania zagranicznych wyroków arbitrażowych bezpośrednio na podstawie przesłanek zawartych w konwencji, bez uzależniania tego od warunków bardziej uciążliwych, niż gdyby to miało miejsce w przypadku orzeczeń krajowych.

Na podstawie Konwencji Nowojorskiej krajowy sąd powszechny może odmówić wykonania zagranicznego orzeczenia arbitrażowego na wniosek strony, gdy zaistnieje m.in. jedna z poniższych przesłanek:

- nieważność umowy o arbitraż;
- pozbawienie strony możliwości obrony w postępowaniu arbitrażowym;
- orzeczenie dotyczy sporu niewymienionego w umowie o arbitraż lub nieobjętego tą umową albo wykracza poza zakres tej umowy;
- skład sądu arbitrażowego lub procedura arbitrażowa nie były zgodne z umową stron lub z prawem kraju miejsca arbitrażu;
- orzeczenie arbitrażowe nie jest jeszcze wiążące albo właściwa władza kraju, w którym lub według prawa którego orzeczenie zostało wydane, uchyliła lub wstrzymała jego wykonalność.

Natomiast z urzędu brane są pod uwagę przez sąd powszechny następujące przesłanki odmowy uznania i wykonania orzeczenia:

- według prawa kraju, w którym ma nastąpić uznanie lub wykonanie, przedmiot sporu nie może być rozstrzygany w drodze arbitrażu (brak tzw. zdatności arbitrażowej, patrz: Co to jest zdatność arbitrażowa?);
- uznanie lub wykonanie wyroku sprzeciwiałoby się porządkowi publicznemu tego kraju.

Państwa strony Konwencji Nowojorskiej nie mogą ustanawiać w swoich porządkach krajowych innych niż w konwencji, dodatkowych podstaw odmowy uznania orzeczeń arbitrażowych.

Arbitraż handlowy w Polsce regulują następujące źródła prawa: umowy międzynarodowe, ustawa oraz akty niemające charakteru normatywnego. Regulacja ustawowa (kodesowa) arbitrażu przewidziana została w części piątej Kodeksu Postępowania Cywilnego i zatytułowanej „Sąd polubowny (arbitrażowy)”. Polski ustawodawca nie przewidział odrębnej ustawy poświęconej tematyce arbitrażowej, inaczej niż ma to miejsce w niektórych

innych państwach. KPC zawiera normy prawa krajowego znajdujące zastosowanie do postępowania arbitrażowego, w przypadku gdy właściwe jest polskie prawo procesowe (w arbitrażu międzynarodowym podlega to ocenie zgodnie z właściwymi regulami kolizyjnymi).

W Bułgarii arbitraż handlowy reguluje ustawa o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1988 roku, która stanowi implementację Ustawy modelowej UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 21.06.1985 r. („ModelU”), reguluje ona także zasady postępowania w krajowych sporach arbitrażowych.

Poszczególne stałe sądy arbitrażowe posiadają także swoje regulaminy, które określają zasady prowadzenia postępowań spornych w konkretnych instytucjach. Muszą być one jednak zgodne z regulacjami krajowymi i międzynarodowymi. Regulaminy stałych sądów polubownych są przykładem norm o charakterze miękkim, które wiążą strony wyłącznie na podstawie ich woli, wyrażonej najczęściej w umowie arbitrażowej. Strony dokonując zapisu na sąd polubowny w ramach arbitrażu instytucjonalnego godzą się na przeprowadzenie postępowania arbitrażowego zgodnie z regulaminem konkretnego sądu. Regulaminy normują przebieg postępowania arbitrażowego, w tym wszczęcie postępowania, ukształtowanie zespołu orzekającego, rozprawę oraz wyrokowanie. Regulaminy zawierają również odesłanie do sądowych taryf opłat, precyzyjnie określających koszty postępowania arbitrażowego. Zawarte w regulaminach arbitrażowych postanowienia mają charakter ogólny. Niektóre sądy polubowne przewidują również regulaminy szczególne, dedykowane konkretnym kategoriom sporów (np. regulacje uzupełniające dla sporów korporacyjnych) lub sprawom drobnym i nieskomplikowanym (np. procedury przyspieszone).

V. Zapis na sąd polubowny

Umowa o arbitraż jest umową, na podstawie której strony poddają spór prawny pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego. Powszechnie stosowane na świecie pojęcie umowy o arbitraż jest tożsame z pojęciem zapisu na sąd polubowny. Umowa arbitrażowa stanowi podstawę dla postępowania arbitrażowego, bez skutecznego zapisu na sąd polubowny nie może być mowy o arbitrażu. Umowa o arbitraż ma na celu wyłączenie kognicji sądów powszechnych oraz przekazanie sporu do rozstrzygnięcia przez sąd polubowny.

Zasadniczo rozróżnia się dwa rodzaje umów o arbitraż:

umowa zawierana w odniesieniu do oznaczonego stosunku prawnego oraz do sporu, który potencjalnie może z tego stosunku wyniknąć w przyszłości (tzw. klauzula arbitrażowa);

umowa zawierana w odniesieniu do istniejącego już sporu, w celu jego rozstrzygnięcia w ramach postępowania arbitrażowego (tzw. kompromis).

Innymi słowy, rozróżnienie obu rodzajów umów o arbitraż zależy od tego czy związana się zapisem na sąd polubowny ma miejsce przed powstaniem sporu, czy też już w jego trakcie.

Umowa o arbitraż, aby była skuteczna, musi wskazywać stosunek prawny, z którego może wyniknąć spór. W praktyce klauzula arbitrażowa stanowi najczęściej jedno

z końcowych postanowień umowy głównej. Nawet w takim przypadku uznaje się, że umowa o arbitraż jest niezależna od umowy głównej, w której faktycznie została umieszczona. Innymi słowy, skuteczność zapisu na sąd polubowny lub jego ważność nie jest uzależniona od skuteczności lub ważności umowy głównej. W przypadku wygaśnięcia umowy głównej, umowa o arbitraż nie dzieli jej losu. Umowę o arbitraż można jednak zawrzeć także zapisując klauzulę na jakimkolwiek. Ważne by miała ona charakter pisemny.

Do niezbędnych elementów umowy o arbitraż, które muszą zostać w niej zawarte, należą:

- oznaczenie stron umowy, w sposób umożliwiający ich identyfikację;
 - wyrażenie woli poddania sporu prawnego pod rozstrzygnięcie sądu polubownego;
 - wskazanie przedmiotu sporu lub stosunku prawnego, z którego spór wyniknął lub może w przyszłości wyniknąć.
- Poza elementami niezbędnymi, decydującymi o skuteczności zapisu na sąd polubowny, w umowie o arbitraż można przewidzieć również wiele innych fakultatywnych elementów, w tym m.in.:
- sposób wyboru zespołu orzekającego, jego konkretny skład lub oczekiwane od potencjalnych arbitrów kwalifikacje;
 - tryb postępowania o wyłączenie arbitra;
 - wskazanie konkretnej instytucji arbitrażowej – w przypadku arbitrażu instytucjonalnego;
 - zasady i tryb przeprowadzenia postępowania arbitrażowego;
 - język postępowania;
 - miejsce arbitrażu;
 - prawo właściwe dla umowy o arbitraż.

VI. Wyrok sądu arbitrażowego

W Polsce jak i w Bułgarii wyrok arbitrażowy ma moc prawną na równi z wyrokiem sądu państwowego po jego prawomocnym uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności. Zrównanie mocy prawnej wyroku arbitrażowego z mocą wyroku sądu państwowego wyraża się przede wszystkim w uzyskaniu przez wyrok arbitrażowy tzw. prawomocności materialnej orzeczenia sądu państwowego i jej skutków:

- (1) pozytywnego, w postaci związania wyrokiem arbitrażowym stron, sądów i innych organów oraz
- (2) negatywnego, w postaci powagi rzeczy osądzonej.

VII. Sąd arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej²

Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie powołany został 1 stycznia 1950 roku i funkcjonował pod nazwą Kolegium Arbitrów przy Polskiej Izbie Handlu Zagranicznego, jako niezależna jednostka powołana do rozstrzygnięcia sporów wynikających z międzynarodowych stosunków handlowych.

SAKIG jest największą i najbardziej znaną instytucją arbitrażową w Polsce i w tej części Europy. Działa nieprzerwanie blisko 73 lat, jako niezależna jednostka powołana do polubownego rozstrzygnięcia sporów gospodarczych. Rocznie załatwia kilkadziesiąt spraw – więcej w tej części Europy.

Jest doskonałą alternatywą dla sądów powszechnych. Oferta Sądu Arbitrażowego przy KIG skierowana jest do wszystkich podmiotów gospodarczych, którym zależy na szybkim, poufnym i sprawnym rozstrzygnięciu spraw.

Sąd Arbitrażowy przy KIG rozpoznaje spory o charakterze krajowym i międzynarodowym. Prowadzi również mediacje. Może administrować arbitraż ad hoc. Sprawy rozpatrywane są poufnie, w jednej instancji, szybko i sprawnie.

Prawie 20% spraw rozpatrywanych przez Sąd Arbitrażowy przy KIG ma charakter międzynarodowy. Na podstawie Konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, wyroki Sądu Arbitrażowego przy KIG podlegają wykonaniu w ponad 140 państwach sygnatariuszach Konwencji.

Liczba spraw wpływających do Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie (SAKIG) od lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Oznacza to, że przez cały okres swojego istnienia w sumie arbitrzy SAKIG zbadali kilka tysięcy roszczeń. Pod względem liczby rozstrzyganych sporów i ich znaczenia jest liderem w Polsce i jednym z głównych sądów arbitrażowych nie tylko w naszym regionie, ale także w Europie. Prawie 20 proc. rozstrzyganych w SAKIG spraw ma charakter międzynarodowy. Warto też przypomnieć, że na liście arbitrów sądu, oprócz najlepszych polskich prawników, figurują nazwiska zagranicznych specjalistów od arbitrażu – w sumie SAKIG dysponuje blisko 200 specjalistami przedstawicielami arbitrażu polskiego i zagranicznego. Znajdują się na niej nazwiska wybitnych prawników z: Austrii, Belgii, Czech, Francji, Hiszpanii, Indii, Niemiec, Słowacji, Szwajcarii, USA, Węgier, Wielkiej Brytanii i Włoch. Na Liście Mediatorów Centrum Mediacji Sądu Arbitrażowego przy KIG są 84 osoby z całej Polski..

Średni czas rozstrzygnięcia sporu w SAKIG zamyka się, od wniesienia pozwu do wydania wyroku, w dziesięć miesięcy. Procedura przyspieszona zakłada natomiast, że wyrok będzie wydany w ciągu sześciu miesięcy od ukonstytuowania się zespołu orzekającego. To znacznie szybciej niż w sądach państwowych.

Warto podkreślić, że postępowanie prowadzone przez arbitrów jest jednoinstancyjne, również z uwagi na rozbudowaną formę analizy materiału dowodowego, czy też specyficzną możliwość „wygrywania częściowego” sporu. W arbitrażu strony mają gwarancję poszanowania interesów obu stron i tajemnic handlowych. Ponadto należy dodać, że

postępowanie przed sądem arbitrażowym ma zawsze element koncyliacyjny i nie prowadzi do takiego antagonizowania stron, jak to ma miejsce w sądownictwie powszechnym.

W przypadku arbitrażu strony same wybierają arbitrów, specjalistów w dziedzinie, której konkretna sprawa dotyczy. Na listach polskich sądów polubownych figurują arbitrzy zagraniczni i na odwrót, bo sądy arbitrażowe zawierają dwustronne porozumienia o współpracy. W arbitrażu strony same też uzgadniają język, w jakim toczyć się będzie postępowanie. Dotyczy to również wszystkich dokumentów (np. SAKIG prowadzi sprawy w języku polskim, angielskim, francuskim, niemieckim oraz rosyjskim).

Sąd Arbitrażowy przy KIG zawarł szereg porozumień o współpracy z instytucjami arbitrażowymi znanymi na całym świecie. Jest członkiem i jednym z założycieli Międzynarodowej Federacji Instytucji Arbitrażu Handlowego, członkiem Międzynarodowej Rady do Spraw Arbitrażu Handlowego, członkiem Europejskiej Grupy Arbitrażowej Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC) w Paryżu oraz Komitetu Specjalnego przy Europejskiej Komisji Gospodarczej w Genewie.

W dniu 13 stycznia 2022 roku Rada Arbitrażowa Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie powołała pierwszy Regionalny Komitet Arbitrażowy (Podlaski Komitet Arbitrażowy), który będzie pełnił funkcję doradczą dla Rady Arbitrażowej, a także promował Sąd w środowisku lokalnych przedsiębiorców i prawników, w szczególności poprzez organizowanie adresowanych do lokalnych przedsiębiorców lub lokalnego środowiska prawniczo-akademickiego konferencji poświęconych arbitrażowi i mediacji.

Powołanie Komitetu to dla SAKIG możliwość pojawienia się bliżej klientów, a dla osób chcących rozstrzygać spór przed tymże Sądem – szansa na postępowanie przed warszawską, doświadczoną instytucją w Białymstoku.

Należy wspomnieć, że już wcześniej Izba Przemysłowo-Handlowa w Białymstoku, mając na uwadze konieczność wspierania podejmowanych inicjatyw w zakresie zagwarantowania dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w tym wykorzystywania możliwości rozstrzygania sporów w ramach sądownictwa polubownego, podjęła się inicjatywy utworzenia instytucji wypełniającej to zadanie. I tak 30 czerwca 2015 roku został powołany Wschodni Sąd Arbitrażowy przy Izbie Przemysłowo-Handlowej w Białymstoku. Spośród osób cieszących się nieposzlakowaną opinią i zaufaniem publicznym Kolegium Elektorów zatwierdziło listę arbitrów. Z grona osób posiadających wiedzę i doświadczenie prawnicze utworzono zespół arbitrów głównych, których zadaniem jest między innymi zapewnienie dochowania wymaganych procedur prawnych procesu. Natomiast z grona osób posiadających specjalistyczną wiedzę z różnych dziedzin utworzono zespół arbitrów rekomendowanych.

Jako misję Wschodniego Sądu Arbitrażowego określono wspieranie i pomoc przedsiębiorcom w rozwiązywaniu sporów z wykorzystaniem arbitrażu. Przy Wschodnim Sądzie Arbitrażowym.

Modelowa Klauzula arbitrażowa SAKIG:

Wszelkie spory wynikające z tej umowy lub pozostające w związku z nią będą rozstrzygane ostatecznie na podstawie Regulaminu Arbitrażowego Sądu Arbitrażowego przy Krajowej

Izbie Gospodarczej w Warszawie, obowiązującego w dniu wszczęcia postępowania, przez arbitra lub arbitrów powołanych zgodnie z tym Regulaminem.

Co do zasady spory dotyczące alimentów lub praw związanych ze stosunkiem pracy nie należą do właściwości Sądu Arbitrażowego przy KIG.

Strony, które chciałyby doprecyzować miejsce prowadzenia arbitrażu wskazując region Polski, w którym działa Regionalny Komitet Arbitrażowy SAKIG mogą doprecyzować klauzulę modelową poprzez dodanie miejsca arbitrażu np.:

Wszelkie spory wynikające z tej umowy lub pozostające w związku z nią będą rozstrzygane ostatecznie na podstawie Regulaminu Arbitrażowego Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, obowiązującego w dniu wszczęcia postępowania, przez arbitra lub arbitrów powołanych zgodnie z tym Regulaminem z miejscem arbitrażu w Białymstoku.

VIII. Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej³

W ciągu swojej rocznej historii, Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej, który niedawno uczcił swoją 65. rocznicę konferencją jubileuszową z udziałem międzynarodowym, ugruntował swoją pozycję jako instytucja o najwyższej reputacji w zakresie alternatywnego, prywatnego wymiaru sprawiedliwości w sporach prywatno-prawnych, głównie handlowych, w Bułgarii⁴. Jako instytucja o właściwości ogólnej, Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej z powodzeniem wykazuje zalety prywatnego, umownego wymiaru sprawiedliwości w porównaniu z wymiarem sprawiedliwości administrowanym przez sądy państwowe, charakteryzujące się większą celowością i oszczędnością, zarówno pieniędzy, jak i czasu stron spraw arbitrażowych. Zalety te wpływają pozytywnie na bezpieczeństwo obrotu cywilnego i otoczenia gospodarczego, co leży w interesie biznesu, którego przedstawiciele są głównymi uczestnikami procesu arbitrażowego jako strony sporu.

Są to arbitrzy, którzy tworzą kolegium arbitrażowe Sądu Arbitrażowego i uczestniczą w trybunałach arbitrażowych, które rozpatrują i rozstrzygają sprawy arbitrażowe wniesione do sądu. Osoby wybrane na arbitrów to wybitni eksperci prawni zarówno w teorii, jak i w praktyce, spełniający wymogi Statutu Sądu Arbitrażowego przy BCCI, aby posiadali fachową wiedzę w zakresie prawa handlowego i cywilnego, którzy dzięki swoim kompetencjom mają zdolność do wymierzania sprawiedliwości na wysokim poziomie i budowania zaufania w postępowaniu arbitrażowym. Warto zauważyć, że pomimo dużej liczby sądów arbitrażowych, powstałych po nowelizacji LICA w 1993 r., Sąd Arbitrażowy przy BCC

zachował swoją wiodącą rolę jako instytucja arbitrażowa preferowana przez strony do rozstrzygnięcia sporów gospodarczych.

O wysokiej renomie instytucji świadczy również fakt, że ostatnie zmiany wprowadzone w ustawie o międzynarodowym arbitrażu handlowym, na mocy których spory ze stroną konsumentem w rozumieniu art. 13 pkt 1 ustawy o ochronie konsumentów zostały wyłączone spod jurysdykcji sądów polubownych jako niepodlegające arbitrażowi, nie wpłynęły znacząco na liczbę spraw kierowanych do Sądu Arbitrażowego przy BCCI, gdyż słyszy on dzięki ww. preferencjom w zasadzie spory gospodarcze o znacznie bardziej złożonej materii merytorycznej i większym zainteresowaniu niż sprawy, które zostały wyłączone spod jurysdykcji sądów polubownych. Wysoka jakość wymiaru sprawiedliwości musi być odzwierciedleniem bezpieczeństwa prawnego i przewidywalności jako zasadniczych cech charakterystycznych dla państwa „prawa”. Wyraża się to zarówno w podsumowaniu i ujednoliceniu praktyki Sądu Arbitrażowego opiniami konsultacyjnymi jego Kolegium Arbitrażowego, jak i w uwzględnieniu orzeczeń interpretacyjnych Najwyższego Sądu Kasacyjnego w materii egzekwowania prawa w procesie arbitrażowym – przede wszystkim prawa zobowiązań i prawa handlowego. W wyniku ujednolicenia praktyki stosowania prawa w podobnych sprawach materializuje się fundamentalna zasada równości podmiotów prawa wobec prawa – zarówno osób fizycznych, jak i prawnych, co ma kluczowe znaczenie dla budowania zaufania do tej instytucji. W tym miejscu należy podkreślić, że po dość długim okresie, w którym nie ukazywały się coroczne kompendia reprezentatywnej praktyki Sądu Arbitrażowego przy BCCI, przywrócono wydawanie takich kompendiów, które nie tylko popularyzują jego działalność, ale także służą pomocą w przewidzianym w nich rozwiązywaniu problemów prawnych osób wykonujących zawody prawnicze w zakresie prawa prywatnego, także poza arbitrażem.

Historycznie Sąd Arbitrażowy przy BCCI jest pierwszym, o kilkudziesięcioletniej historii i przez długi okres czasu jedynym sądem arbitrażowym, który dzięki temu ma wiodące znaczenie dla uznania tego alternatywnego narzędzia rozwiązywania sporów prawnych i tworzenia tradycji w tym zakresie. W wyniku tej zmiany uległ on jakościowej transformacji z sądu o silnych elementach państwowych zbliżonych do sądów państwowych z obowiązkową jurysdykcją do rozpatrywania międzynarodowych sporów gospodarczych pomiędzy państwowymi podmiotami gospodarczymi krajów członkowskich CMEA w prawdziwy dobrowolny sąd pozarządowy o kompetencjach jurysdykcyjnych opartych na umowach arbitrażowych uprawnionych do rozstrzygnięcia ich sporów (zarówno krajowych jak i międzynarodowych) głównie o charakterze handlowym.

Ten proces modernizacji dotyczy zarówno doskonalenia i niedoskonałości podstaw prawnych – zarówno zasad procesu arbitrażowego, jak i wprowadzania nowoczesnych technologii – digitalizacji w administrowaniu sprawami arbitrażowymi. Na uwagę zasługuje wkład Sądu Arbitrażowego i jego kierownictwa w opracowanie ustawy modelowej o arbitrażu UNCITRAL (Komisja ONZ ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego), a także w opracowanie projektu ustawy o międzynarodowym arbitrażu handlowym i jej zmian, włączonych do regulaminów wszystkich sądów arbitrażowych. Dzięki ostatnim zmianom wprowadzonym do Regulaminu Sądu Arbitrażowego przy BCCI stworzono warunki

legislacyjne dla rozszerzenia jego działalności poprzez stworzenie możliwości sporządzania listy arbitrów w Regionalnych Izbach BCCI, w których siedzibach, w przypadku istnienia umowy arbitrażowej zawartej pomiędzy stronami sporu, spory pomiędzy tymi stronami mogłyby być rozpatrywane z udziałem tych arbitrów.

Sąd Arbitrażowy przy BCCI cieszy się także uznaniem międzynarodowym, o czym świadczą zarówno znaczna liczba międzynarodowych spraw arbitrażowych, które Sąd rozpoznaje jako Sąd wybrany przez strony sporu w umowach arbitrażowych, jak i udział przedstawicieli Sądu w pracach UNCITRAL i Europejskiej Grupy Arbitrażowej.

Jeśli jednak okoliczności otoczenia gospodarczego doprowadzą do nieuniknionych naruszeń, Sąd Arbitrażowy przy BCCI nadal będzie niezawodną gwarancją szybkiego i zorientowanego na potrzeby środowiska biznesowego sposobu rozwiązywania sporów między stronami. Ma to o wiele większe znaczenie teraz, kiedy Bułgaria jest częścią demokratycznej rodziny europejskiej, będąc pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej.

Modelowe klauzule arbitrażowe Sądu Arbitrażowego przy BCCI

„Wszystkie spory, wynikające z niniejszej umowy lub z nią związane, w tym wynikające lub dotyczące jej interpretacji, nieważności, wykonania lub rozwiązania, jak również spory o wypełnienie luk w niniejszej umowie lub jej dostosowanie do nowo ustalonych faktów, będą przekazane do rozstrzygnięcia Sądowi Arbitrażowemu przy Bułgarskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej, zgodnie z jej Regulaminem Postępowania Sądowego, w oparciu o umowy arbitrażowe”.

„Wszystkie spory, wynikające z niniejszej umowy lub z nią związane, w tym spory wynikające z lub dotyczące jej interpretacji, nieważności, wykonania lub rozwiązania, jak również spory dotyczące wypełnienia luk w niniejszej umowie lub jej dostosowania do nowo ustalonych faktów, będą kierowane do rozstrzygnięcia przez Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej zgodnie z Regulaminem postępowania przyspieszonego”.

„W przypadku sporu, jest on kierowany do rozstrzygnięcia przez Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej zgodnie z jej Regulaminem Postępowania Przyspieszonego”.

Spory dotyczące praw do nieruchomości lub posiadania nieruchomości, alimentów lub praw związanych ze stosunkiem pracy nie należą do właściwości Sądu Arbitrażowego przy BCC.

Modelowa klauzula arbitrażowa nr 1 ma zastosowanie zarówno do krajowych, jak i do międzynarodowych umów handlowych i cywilnych. W odniesieniu do międzynarodowych umów handlowych wskazane jest, aby strony takich umów uzgodniły w klauzuli arbitrażowej właściwe prawo materialne.

Modelowe klauzule arbitrażowe nr 2 i nr 3 stosuje się wyłącznie do krajowych umów handlowych i cywilnych.

IX. Wykorzystanie nowych technologii w arbitrażu

Sądownictwo polubowne, stanowiące prywatny system rozstrzygania sporu, jest zdecydowanie bardziej elastyczne niż konserwatywne sądownictwo powszechne w zakresie wprowadzania innowacyjnych rozwiązań, mających na celu usprawnienie przebiegu całego procesu związanego z ostatecznym rozstrzygnięciem sporu. Dzieje się tak, ponieważ arbitraż, stanowiący swoisty produkt komercyjny, musi dostosowywać się do nieustannie zmieniającej się rzeczywistości rynkowej, aby jak najlepiej odpowiadać potrzebom jego użytkowników. System sądownictwa polubownego musi wyróżniać się na tle sądownictwa powszechnego, w przeciwnym razie nie będzie on bowiem stanowił atrakcyjnej alternatywy dla stron chcących rozwiązać swój spór. Wszelkie innowacje mogą być wprowadzane w ramach postępowania arbitrażowego z woli stron oraz są przeznaczone dla nich jako użytkowników arbitrażu.

Rozważając sposoby wykorzystywania nowych technologii w arbitrażu przyjąć należy trzy zasadnicze perspektywy: (i) instytucji arbitrażowej, (ii) stron oraz ich pełnomocników oraz (iii) arbitrów stanowiących zespół orzekający. W przypadku instytucji arbitrażowych nowe technologie mogą wspomagać je w efektywnym prowadzeniu i administrowaniu postępowania arbitrażowego. W przypadku stron i ich pełnomocników mogą one wspomagać ich zarówno w komunikacji z innymi uczestnikami postępowania arbitrażowego, jak i w procesie wyboru kandydatów arbitrów, a także w przygotowywaniu pism procesowych, prezentujących stanowisko i argumentacje stron. Co do zadań arbitrów, ich zasadniczym obowiązkiem jest wydanie wyroku, dającego się wyegzekwować. W tym zakresie nowe technologie mogą ich wspierać w szczególności w zakresie analizy zagadnień prawnych i faktycznych, a w przyszłości potencjalnie również w zakresie sugestii co do rozstrzygnięcia lub nawet – w przypadku sztucznej inteligencji – wydania ostatecznego orzeczenia (niezależnie przez sztuczną inteligencję lub przy udziale innych arbitrów).

Problematyka zdalnego rozstrzygania sporów i prowadzenia postępowania bez fizycznej obecności stron jest szczególnie istotna w sytuacji panującej na świecie epidemii choroby COVID-19, wobec której kontakt z sądami powszechnym został znacząco ograniczony, a toczące się spory zostały w większości w praktyce wstrzymane.

W arbitrażu możliwe jest przeprowadzenie rozprawy w formie zdalnej (wideokonferencja lub telekonferencja). Istnieją również odpowiednie wytyczne dotyczące przeprowadzania rozpraw w tej formie (m.in. protokół z Seulu w sprawie wideokonferencji w arbitrażu międzynarodowym). Niektóre sądy arbitrażowe posiadają niezbędną infrastrukturę i są przygotowane do przeprowadzenia rozpraw bez fizycznej obecności arbitrów i stron z pełnomocnikami. Przykładowo, w Sądzie Arbitrażowym przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie pierwsza rozprawa w formie zdalnej odbyła się w marcu 2020 r. Natomiast telekonferencje organizacyjne stron z arbitrami są już od wielu lat standardem rynkowym.

Dodatkowo, pojedyncze rozprawy z zakresu arbitrażu inwestycyjnego są transmitowane na żywo w Internecie i dostępne dla szerszej publiczności. W większych sporach wykorzystuje się również technologię pozwalającą na bieżące i zautomatyzowane sporządzanie transkrypcji z wypowiedzi uczestników postępowania, tak aby zarówno pełnomocnicy stron, jak i arbitrzy mogli na bieżąco precyzyjnie ustosunkowywać się do poszczególnych wypowiedzi innych uczestników, nie tylko bezpośrednio po nich, ale również w innych momentach w trakcie trwających wiele godzin – a czasami i dni – rozpraw arbitrażowych.

Zasadniczo ustalenia dotyczące formy doręczeń wszelkich pism procesowych w postępowaniu zależą od postanowień regulaminów instytucji arbitrażowych oraz zasad przyjętych przez zespół orzekający. Coraz więcej zespołów orzekających decyduje się na wymianę pism w formie elektronicznej. Jest to zgodne z postulatami ruchu tzw. paperless arbitration, promującego składanie wszelkich pism procesowych jedynie w formie elektronicznej, poza przypadkami wymagającymi tradycyjnej formy. Niezależnie od powyższego, w obecnych realiach procesowych, przynajmniej jedna kopia dokumentów powstających w postępowaniu arbitrażowym wraz ze wszelkimi orzeczeniami zespołu arbitrażowego, musi przyjąć tradycyjną formę „papierową”. Jest to konieczne, ponieważ w przypadku mogących mieć miejsce postępowania post-arbitrażowych może zaistnieć konieczność przekazania akt sprawy sądowi powszechnemu przez sąd polubowny w formie tradycyjnej.

Ponadto, niektóre instytucje arbitrażowe, w tym Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, czy też Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Przemysłowo – Handlowej dysponują stosownymi systemami informatycznymi, umożliwiającymi udostępnianie pism procesowych oraz komunikację między uczestnikami postępowania.

Korzystanie z nowych technologii w arbitrażu może być bezpieczne o ile wszyscy uczestnicy postępowania arbitrażowego zachowają odpowiednie środki ostrożności. Najczęściej bowiem najsłabszym ogniwem innowacyjnych rozwiązań działających w oparciu o infrastrukturę informatyczną są użytkownicy tej infrastruktury. Problematyka cyberbezpieczeństwa w arbitrażu stanowi współcześnie istotny obszar badań. Celem zapewnienia wysokiego poziomu cyberbezpieczeństwa środowisko arbitrażowe przygotowało odpowiednie wytyczne m.in. w postaci protokołu z 2020 r. w sprawie cyberbezpieczeństwa w arbitrażu międzynarodowym (publikacja ICCA, NYC Bar oraz CPR).

Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w swojej działalności stawia na nowe technologie i udowadnia, że praca w reżimie sanitarnym, konieczność przestrzegania licznych obostrzeń czy ograniczenia w przemieszczaniu to nie są bariery nie do pokonania. W tym największym w kraju sądzie polubownym odbyła się przykładowo wideorozprawa, której uczestnicy łączyli się z Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Czech oraz kilku miast Polski. W sumie przesłuchano 19 świadków i 10 zespołów biegłych. Zorganizowano konferencje biegłych, w których brali udział także tłumacze z języka angielskiego i hiszpańskiego. Całość w sumie trwała 16 dni i 8 godzin.

Rozprawa była dużym przedsięwzięciem logistycznym, nie tylko ze względu na liczbę uczestników i rozlokowanie ich w różnych miejscach Europy. Było to także poważne przedsięwzięcie technologiczne. Na potrzeby posiedzenia powstała wirtualna sala rozpraw, cyfrowe pokoje dla stron sporu oraz zespołów biegłych (tzw. break rooms) oraz poczekalnie

dla świadków (tzw. waiting rooms). Uczestnicy rozprawy udostępniali w jej trakcie prezentacje i opinie za pomocą funkcji share screen.

Wideorozprawa odbywała się w trybie hybrydowym – w siedzibie SA KIG obecny był tylko zespół orzekający. Pozostali uczestnicy postępowania łączyli się zdalnie. Średnio w każdym posiedzeniu uczestniczyły 24 osoby, w tym obecni podczas przesłuchania świadków oraz biegłych mężowie zaufania po każdej ze stron sporu, oraz managerowie dokumentowi.

Posiedzenia zwoływano w dwóch tygodniowych sesjach trwających w sumie 13 dni oraz w trzech dodatkowych terminach – ok. 80 godzin. W sumie arbitrzy wydali orzeczenie po ok. 16 dniach i 8 godzinach.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż czas gra na niekorzyść przedsiębiorców, zwłaszcza w okresie, gdy firma nie prosperuje lub jej działalność ze względu na szalejącą pandemię jest mocno ograniczona. Dlatego szybkość postępowania i przewidywalny z góry czas wydania rozstrzygnięcia to z punktu widzenia przedsiębiorców czynniki bardzo istotne. Przedsiębiorcy z branż bezpośrednio dotkniętych kolejnymi restrykcjami doceniają także doświadczenie w sporach oraz szeroki wachlarz arbitrów orzekających w naszym sądzie. A rosnąca popularność arbitrażu to przecież szansa na „odciążenie” mocno przeciążonych sądów powszechnych w rozstrzyganiu spraw gospodarczych.

Prowadzenie postępowań online w znaczący sposób przyczyniło się do skrócenia czasu trwania postępowań arbitrażowych oraz zwiększyło ich dostępność dla wszystkich interesariuszy.

W zakresie wymierzania sprawiedliwości drogą elektroniczną także Sąd Arbitrażowy przy BCC odgrywa wiodącą rolę w zakresie arbitrażowego wymiaru sprawiedliwości nie tylko w Bułgarii, ale i w Europie. Zastosowanie nowoczesnych technologii ułatwia stronom i arbitrom dostęp do spraw i ich przebiegu, a także dostęp do informacji o dowodach i przebiegu procesu arbitrażowego na odległość, co stanowi znakomite usprawnienie organizacyjne pracy sądu. Rozwój takiego procesu innowacji technologicznych w procesie arbitrażowym jest kontynuowany poprzez przewidzianą w ostatnich zmianach Regulaminu Sądu Arbitrażowego przy BCCI możliwość prowadzenia wideokonferencji pomiędzy stronami spraw w celu przeprowadzenia postępowania arbitrażowego oraz zbierania ustnych dowodów w procesie arbitrażowym na odległość.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że zastosowanie nowych technologii, w tym zdalnych rozpraw, w SAKIG jest bardzo korzystne w świetle tworzenia Komitetów Regionalnych i wyjścia naprzeciw oczekiwaniom społeczności poszczególnych regionów Polski. Na przykład podmioty z województwa podlaskiego, w którym działa już Regionalny Komitet Arbitrażowy, które zdecydują się na poddanie sporu pod rozstrzygnięcie Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z miejscem arbitrażu w Białymstoku, będą mogły uczestniczyć w profesjonalnej rozprawie łącząc się on-line z Białegostokiem z arbitrami w Warszawie i świadkami z różnych miejsc w kraju i na świecie. Pozwoli im to na pewno oszczędzić cenny czas i pieniądze. Wydaje się, że właśnie tego potrzebuje dziś rynek – szybkiego, ale też elastycznego działania.

X. Korzyści płynące z arbitrażu w porównaniu z postępowaniem sądowym przed powszechnym wymiarem sprawiedliwości

Rozstrzygnięcie sporów majątkowych (głównie handlowych) regulowanych prawem prywatnym w drodze arbitrażu zapewnia następujące istotne korzyści w porównaniu z rozstrzygnięciem sporów przez sądy:

Jest znacznie szybsze, ponieważ postępowanie jest tylko jednoinstancyjne. Nie ma wyższej instancji, w przeciwieństwie do procedury sądów powszechnych, gdzie są trzy zwykłe instancje.

Orzeczenie arbitrażowe jest znacznie bardziej stabilne niż wyrok sądowy, ponieważ jedynym sposobem na jego uchylenie jest złożenie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego do właściwego sądu apelacyjnego w terminie 60 dni (w Polsce) albo do Najwyższego Sądu Kasacyjnego w krótkim terminie 3 miesiące. (w Bułgarii).

W obu krajach, aby wyrok sądu polubownego został uchylony, musi zostać chociaż jedna z kilku enumeratywnie wymienionych przesłanek.

Jedynie w rzadkich przypadkach orzeczenie arbitrażowe podlega uchyleniu, natomiast orzeczenia sądowe pierwszej instancji są znacznie częściej przedmiotem skutecznej apelacji. Orzeczenia arbitrażowe prawie nigdy nie są uchylane.

Rozstrzygnięcie sporów w drodze arbitrażu dokonywane jest wyłącznie przez wysoko wykwalifikowanych prawników i specjalistów innych dziedzin, wpisanych na listę arbitrów sądów instytucjonalnych.

Rozwiązywanie sporów przez sądy państwowe jest znacznie droższe niż rozwiązywanie ich przez instytucjonalne sądy polubowne. Opłata w sprawach arbitrażowych jest wnoszona tylko w jednej instancji, podczas gdy w sądach powszechnych wnosi się opłatę w każdej instancji, trwają one również dużo dłużej, co oznacza wyższe koszty zastępstwa prawnego.

Jednocześnie arbitraż stanowi środek zaradczy na naruszenie praw, który ma takie same skutki prawne jak orzeczenia sądów powszechnych. Wyrok arbitrażowy jest również tytułem, na podstawie którego wystawia się tytuł egzekucyjny, tak jak w przypadku orzeczenia sądu powszechnego.

Najważniejsze jest, by spory – zwłaszcza te gospodarcze – rozstrzygały podmioty wiarygodne, z dużym doświadczeniem, mające do dyspozycji specjalistów z dziedziny, której dana sprawa dotyczy (Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej to niemal 70 lat tradycji, podobnie Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej). To sprawia, że rozumieją oni biznes lepiej niż sędziowie państwowi, których do spraw przydziela się losowo. Możliwe jest więc, że w naszym sądzie w tzw. sporze uchwałowym będą orzekali trzej profesorowie prawa handlowego.

Ale wciąż mamy jeszcze sporo pracy w zakresie edukacji dotyczącej alternatywnych form rozstrzygnięcia sporów, do których zalicza się również mediacja. Np. polscy przedsiębiorcy nie wiedzą, że wyrok sądu arbitrażowego jest tak samo obowiązujący, jak sądu

powszechnego. Warto jednak podkreślić, że popularność sądownictwa polubownego w Polsce nie odbiega zasadniczo od poziomu innych państw europejskich – bo ta forma rozstrzygania sporów nigdy nie stanie się formą „powszechną”, masową. Gdyby do tego doszło, byłoby to znakiem poważnej słabości sądownictwa powszechnego.

POLSKIE AKTY PRAWNE REGULUJĄCE SĄDOWNICTWO POLUBOWNE

Głównym aktem prawnym krajowym regulującym zagadnienie arbitrażu i wskazywanym często w regulaminach sądów arbitrażowych – jako stosowany w przypadku braku regulacji regulaminowej – jest ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeksu Postępowania Cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805):

(...)

Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy).

Tytuł I. Przepisy ogólne.

Art. 1154 [Właściwość miejscowa] Przepisy części niniejszej stosuje się, jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a w wypadkach w części tej określonych – także wtedy, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej lub nie jest oznaczone.

Art. 1155 [Określenie miejsca postępowania]

§ 1. Miejsce postępowania przed sądem polubownym wskazują strony, a w razie braku takiego wskazania określa je sąd polubowny, biorąc pod uwagę przedmiot postępowania, okoliczności sprawy i dogodność dla stron.

§ 2. Jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym nie zostało określone przez strony ani przez sąd polubowny, uważa się, że miejsce tego postępowania znajdowało się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, gdy na tym terytorium wydane zostało orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

Art. 1156 [Jurysdykcja krajowa] Sądom polskim przysługuje jurysdykcja krajowa w sprawach uregulowanych przepisami niniejszej części, jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Sądom polskim przysługuje jurysdykcja krajowa także wtedy, gdy przepisy niniejszej części przewidują

czynności sądu w związku z postępowaniem przed sądem polubownym, którego miejsce znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej albo nie jest oznaczone.

Art. 1157 [Zakres sporów rozstrzyganych przez sąd polubowny] Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego:

- 1) spory o prawa majątkowe, z wyjątkiem spraw o alimenty;
- 2) spory o prawa niemajątkowe, jeżeli mogą one być przedmiotem ugody sądowej.

Art. 1158 [Pojęcie sądu]

§ 1. Ilekroć w części niniejszej mowa jest o sędzie, rozumie się przez to sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdyby strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny.

§ 2. Przepisy części niniejszej stosuje się zarówno do sądu polubownego powołanego do rozstrzygnięcia poszczególnego sporu, jak i składu orzekającego powołanego w ramach stałego sądu polubownego.

Art. 1159 [Zażalenie na postanowienie]

§ 1. W zakresie uregulowanym przepisami niniejszej części sąd może podejmować czynności jedynie wtedy, gdy ustawa tak stanowi.

§ 2. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie w wypadkach wskazanych w ustawie.

§ 3. W wypadkach, o których mowa w art. 1171, 1172, 1177, 1178 i 1179, sąd może orzec na posiedzeniu niejawnym. Przed rozstrzygnięciem sąd może wysłuchać strony, wysłuchanie może odbyć się także przez odebranie oświadczenia na piśmie. W miarę potrzeby sąd może zażądać, aby oświadczenie na piśmie zawierało podpis notarialnie poświadczony.

Art. 1160 [Doręczenie]

§ 1. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, zawiadomienie pisemne uważa się za doręczone, gdy zostało wręczone osobiście adresatowi albo dostarczone je do jego siedziby albo miejsca jego zwykłego pobytu lub na wskazany przez niego adres pocztowy.

§ 2. Jeżeli adresat jest przedsiębiorcą wpisanym do właściwego rejestru sądowego albo innego publicznego rejestru, zawiadomienie uważa się za doręczone, gdy doszło na adres wskazany w rejestrze, chyba że strona podała inny adres do doręczeń.

§ 3. Jeżeli żadnego z miejsc wymienionych w paragrafach poprzedzających nie można ustalić pomimo dołożenia należytej staranności, zawiadomienie pisemne uważa się za

doręczone, gdy zostało wysłane do ostatniego znanego miejsca siedziby albo ostatniego znanego miejsca zwykłego pobytu adresata. W takim wypadku zawiadomienie uważa się za doręczone w ostatnim dniu okresu, w którym przesyłka mogła zostać odebrana przez adresata.

§ 4. Przepisów paragrafów poprzedzających nie stosuje się do doręczeń sądowych.

Tytuł II. Zapis na sąd polubowny.

Art. 1161 [Zapis na sąd polubowny]

§ 1. Poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wymaga umowy stron, w której należy wskazać przedmiot sporu lub stosunek prawny, z którego spór wyniknął lub może wyniknąć (zapis na sąd polubowny).

§ 2. Bezskuteczne są postanowienia zapisu na sąd polubowny naruszające zasadę równości stron, w szczególności uprawniające tylko jedną stronę do wytoczenia powództwa przed sądem polubownym przewidzianym w zapisie albo przed sądem.

§ 3. Zapis na sąd polubowny może wskazywać stały sąd polubowny jako właściwy do rozstrzygnięcia sporu. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, wiąże je regulamin stałego sądu polubownego obowiązujący w dacie wniesienia pozwu.

Od czerwca 2023 roku obowiązywać będzie zmieniona treść Kodeksu postępowania cywilnego – ustawodawca dopuścił bowiem konwersję postępowania sądowego na arbitraż – po art. 1161 dodany będzie art. 1161(1) w brzmieniu:

„Art. 1161(1) sądu polubownego aż do momentu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd.

§ 2. Sąd umorzy postępowanie na zgodny wniosek stron, złożony po zawarciu przez strony zapisu na sąd polubowny, chyba że z treści tego zapisu i okoliczności sprawy wynika, że byłoby to sprzeczne z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zmierzałoby do obejścia prawa albo zapis na sąd polubowny jest nieważny lub bezskuteczny. Termin przedawnienia objętych zapisem na sąd polubowny roszczeń zaczyna biec od nowa od dnia uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania.”

Art. 1162 [Forma zapisu]

§ 1. Zapis na sąd polubowny powinien być sporządzony na piśmie.

§ 2. Wymaganie dotyczące formy zapisu na sąd polubowny jest spełnione także wtedy, gdy zapis zamieszczony został w wymienionych między stronami pismach lub oświadczeniach złożonych za pomocą środków porozumiewania się na odległość, które pozwalają utrwalić ich treść. Powołanie się w umowie na dokument zawierający postanowienie o poddaniu sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spełnia wymagania dotyczące formy zapisu na sąd polubowny, jeżeli umowa ta jest sporządzona na piśmie, a to powołanie się jest tego rodzaju, że czyni zapis częścią składową umowy.

Art. 1163 [Moc wiążąca zapisu]

§ 1. Zamieszczony w umowie (statucie) spółki handlowej zapis na sąd polubowny dotyczący sporów ze stosunku spółki wiąże spółkę, jej wspólników oraz organy spółki i ich członków.

§ 2. W sprawach o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością albo walnego zgromadzenia spółki akcyjnej zapis na sąd polubowny jest skuteczny, jeżeli przewiduje obowiązek ogłoszenia o wszczęciu postępowania w sposób wymagany dla ogłoszeń spółki najpóźniej w terminie miesiąca od dnia jego wszczęcia; ogłoszenie może zamieścić również powód. W sprawach tych każdy wspólnik albo akcjonariusz może przystąpić do postępowania po jednej ze stron w terminie miesiąca od dnia ogłoszenia. Skład sądu polubownego wyznaczony w sprawie najwcześniej wszczętej rozpoznaje wszystkie pozostałe sprawy o uchylenie lub stwierdzenie nieważności tej samej uchwały zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością albo walnego zgromadzenia spółki akcyjnej.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do zapisów na sąd polubowny zawartych w statucie spółdzielni lub stowarzyszenia.

Art. 1164 [Spory z zakresu prawa pracy] Zapis na sąd polubowny obejmujący spory z zakresu prawa pracy może być sporządzony tylko po powstaniu sporu i wymaga zachowania formy pisemnej. Przepisu art. 1162 § 2 nie stosuje się.

Art. 1164¹ [Wymogi zapisu na sąd polubowny w sporach wynikających z umów, których stroną jest konsument]

§ 1. Zapis na sąd polubowny obejmujący spory wynikające z umów, których stroną jest konsument, może być sporządzony tylko po powstaniu sporu i wymaga zachowania formy pisemnej. Przepisu art. 1162 § 2 nie stosuje się.

§ 2. W zapisie na sąd polubowny, o którym mowa w § 1, należy także wskazać pod rygorem nieważności, że stronom znane są skutki zapisu na sąd polubowny, w szczególności co do mocy prawnej wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej na równi

z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem po ich uznaniu przez sąd lub po stwierdzeniu przez sąd ich wykonalności.

Art. 1165 [Wniesienie sprawy do sądu]

§ 1. W razie wniesienia do sądu sprawy dotyczącej sporu objętego zapisem na sąd polubowny, sąd odrzuca pozew lub wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, jeżeli pozwany albo uczestnik postępowania nieprocesowego podniósł zarzut zapisu na sąd polubowny przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy zapis na sąd polubowny jest nieważny, bezskuteczny, niewykonalny albo utracił moc, jak również wtedy, gdy sąd polubowny orzekł o swej niewłaściwości.

§ 3. Wniesienie sprawy do sądu nie stanowi przeszkody do rozpoznania sprawy przez sąd polubowny.

§ 4. Przepisy paragrafów poprzedzających stosuje się także, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej lub nie jest oznaczone.

Art. 1166 [Zabezpieczenie roszczeń]

§ 1. Poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego nie wyłącza możliwości zabezpieczenia przez sąd roszczeń dochodzonych przed sądem polubownym.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej lub nie jest oznaczone.

Art. 1167 [Zakres pełnomocnictwa] Pełnomocnictwo do dokonania czynności prawnej udzielone przez przedsiębiorcę obejmuje również umocowanie do sporządzenia zapisu na sąd polubowny w zakresie sporów wynikających z tej czynności prawnej, chyba że z pełnomocnictwa wynika co innego.

Art. 1168 [Utrata mocy zapisu]

§ 1. Jeżeli osoba wyznaczona w zapisie na sąd polubowny jako arbiter lub arbiter przewodniczący odmawia pełnienia tej funkcji lub gdy pełnienie przez nią tej funkcji okaże się z innych przyczyn niemożliwe, zapis na sąd polubowny traci moc, chyba że strony postanowiły inaczej.

§ 2. W braku odmiennej umowy stron, zapis na sąd polubowny traci moc, w przypadku gdy sąd polubowny wskazany w tym zapisie nie przyjął sprawy do rozpoznania lub gdy rozpoznanie sprawy w ramach tego sądu okazało się z innych przyczyn niemożliwe.

Tytuł III. Skład sądu polubownego.

Art. 1169 [Skład sądu]

§ 1. Strony mogą w umowie określić liczbę sędziów sądu polubownego (arbitrów).

§ 2. W braku takiego określenia powołuje się sąd polubowny w składzie trzech arbitrów.

§ 21. Jeżeli z powództwem występują albo pozwano dwie lub więcej osób, powołują one arbitra jednomyślnie, chyba że zapis na sąd polubowny stanowi inaczej.

§ 3. Postanowienia umowy przyznające jednej ze stron więcej uprawnień przy powołaniu sądu polubownego są bezskuteczne.

Art. 1170 [Arbiter]

§ 1. Arbitrem może być osoba fizyczna bez względu na obywatelstwo, mająca pełną zdolność do czynności prawnych.

§ 2. Arbitrem nie może być sędzia państwowy. Nie dotyczy to sędziów w stanie spoczynku.

Art. 1171 [Sposób powołania arbitrów]

§ 1. Strony mogą uzgodnić sposób powołania arbitrów.

§ 2. W braku takiego uzgodnienia arbitrów powołuje się w sposób następujący:

1) jeżeli sprawa ma być rozpoznawana przez sąd polubowny składający się z nieparzystej liczby arbitrów, każda ze stron powołuje równą liczbę arbitrów, a następnie arbitrzy powołują arbitra przewodniczącego; jeżeli strona nie powoła arbitra lub arbitrów w terminie miesiąca od dnia otrzymania żądania drugiej strony, aby to uczyniła, lub jeżeli arbitrzy powołani przez strony nie powołali arbitra przewodniczącego w terminie miesiąca od dnia ich powołania, arbitra lub arbitrów lub arbitra przewodniczącego powołuje sąd na wniosek którejkolwiek ze stron;

2) jeżeli sprawa ma być rozpoznawana przez jedynego arbitra, a w terminie miesiąca od dnia, w którym jedna ze stron zwróciła się o wspólne powołanie arbitra, strony tego nie uczyniły, arbitra powołuje sąd na wniosek którejkolwiek ze stron;

3) jeżeli sprawa ma być rozpoznawana przez sąd polubowny składający się z parzystej liczby arbitrów, każda ze stron powołuje równą liczbę arbitrów, a arbitrzy wybierają ze

swego grona przewodniczącego; jeżeli strona nie powoła arbitra lub arbitrów w terminie miesiąca od dnia otrzymania żądania drugiej strony, aby to uczyniła, lub jeżeli arbitrzy powołani przez strony nie wybrali arbitra przewodniczącego w terminie miesiąca od dnia ich powołania, arbitra lub arbitrów lub arbitra przewodniczącego powołuje sąd na wniosek którejkolwiek ze stron.

§ 3. Strona lub strony mogą powołać także arbitra zastępczego na wypadek śmierci, ustąpienia, odwołania (wygaśnięcia powołania) arbitra przez nie wyznaczonego.

Art. 1172 [Wniosek strony] Jeżeli według umowy stron arbitra lub arbitra przewodniczącego ma powołać osoba trzecia, która nie dokonała tego w terminie przez strony określonym, a gdy strony tego terminu nie określiły, w terminie miesiąca od dnia wezwania jej, aby to uczyniła, każda ze stron może wystąpić do sądu z wnioskiem o powołanie arbitra lub arbitra przewodniczącego, chyba że strony postanowiły inaczej.

Art. 1173 [Kwalifikacje arbitra]

§ 1. Powołując arbitra, sąd bierze pod uwagę kwalifikacje, jakie arbiter powinien mieć stosownie do porozumienia stron, oraz inne okoliczności, które zapewniają powołanie na arbitra osoby niezależnej i bezstronnej.

§ 2. Powołując jedyne arbitra albo arbitra przewodniczącego w sporze między stronami mającymi miejsce zamieszkania lub siedzibę w różnych państwach, sąd powinien rozważyć potrzebę powołania osoby niezwiązanej z żadnym z tych państw.

Art. 1174 [Wyłączenie arbitra]

§ 1. Osoba powołana na arbitra składa na piśmie każdej ze stron i pozostałym arbitrom oświadczenie o swojej bezstronności i niezależności. Osoba powołana na arbitra niezwłocznie ujawnia stronom wszystkie okoliczności, które mogłyby wzbudzić wątpliwości co do jej bezstronności lub niezależności.

§ 2. Arbiter może być wyłączony tylko wtedy, gdy zachodzą okoliczności, które budzą uzasadnione wątpliwości co do jego bezstronności lub niezależności, a także wtedy, gdy nie ma kwalifikacji określonych w umowie stron. Wyłączenia arbitra, którego strona sama powołała lub w powołaniu którego uczestniczyła, może ona żądać tylko z przyczyn, o których się dowiedziała po jego powołaniu.

Art. 1175 [Skutki ustąpienia arbitra] Arbiter może ustąpić w każdym czasie. Jeżeli ustąpienie nastąpiło bez ważnych powodów, arbiter ponosi odpowiedzialność za wynikłą stąd szkodę.

Art. 1176 [Tryb wyłączenia arbitra]

§ 1. Strony mogą określić tryb postępowania o wyłączenie arbitra.

§ 2. Jeżeli w terminie miesiąca od dnia, w którym strona zgłosiła do sądu polubownego żądanie wyłączenia arbitra w trybie określonym przez strony, arbiter nie zostanie wyłączony, strona żądająca wyłączenia może w terminie następnych dwóch tygodni wystąpić do sądu z wnioskiem o wyłączenie arbitra. Odmienne postanowienia umowy stron są bezskuteczne.

§ 3. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, strona żądająca wyłączenia arbitra powinna w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym dowiedziała się o jego powołaniu, lub od dnia, w którym dowiedziała się o okolicznościach wymienionych w art. 1174 § 2, zawiadomić o tym na piśmie wszystkich arbitrów powołanych do rozstrzygnięcia sprawy oraz stronę przeciwną. W zawiadomieniu, które powinno być jednocześnie wysłane do wszystkich tych osób, należy wskazać okoliczności uzasadniające żądanie wyłączenia.

§ 4. Jeżeli w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym zgodnie z przepisem § 3 doręczono arbitrowi zawiadomienie o żądaniu jego wyłączenia, arbiter ten sam nie ustąpi lub nie zostanie odwołany na mocy zgodnych oświadczeń stron złożonych na piśmie, strona żądająca wyłączenia może w terminie następnych dwóch tygodni wystąpić do sądu z wnioskiem o wyłączenie arbitra.

§ 5. Jeżeli arbiter ustępuje lub zostaje odwołany przez strony w związku z żądaniem jego wyłączenia, nie oznacza to samo przez się, że żądanie to było uzasadnione.

§ 6. Wniesienie do sądu wniosku, o którym mowa w § 2 i 4, nie ma wpływu na bieg postępowania przed sądem polubownym, chyba że sąd polubowny postanowi zawiesić to postępowanie do czasu rozstrzygnięcia takiego wniosku przez sąd.

Art. 1177 [Odwołanie na zgodne oświadczenie stron]

§ 1. Strony mogą w każdym czasie złożyć zgodne oświadczenie na piśmie o odwołaniu każdego z arbitrów.

§ 2. Na wniosek którejkolwiek ze stron sąd może odwołać arbitra, jeżeli jest oczywiste, że arbiter nie wykona swych czynności w odpowiednim terminie, lub jeżeli opóźnia się z ich wykonywaniem bez uzasadnionej przyczyny.

Art. 1178 [Arbiter zastępczy]

§ 1. W razie wygaśnięcia powołania arbitra nowy (zastępczy) arbiter jest powoływany w sposób, który jest przewidziany dla powołania arbitra.

§ 2. Jeżeli ustąpienie lub odwołanie przez strony lub sąd arbitra powołanego przez jedną ze stron miało miejsce dwukrotnie, druga strona może zażądać, aby sąd wyznaczył nowego (zastępczego) arbitra za stronę przeciwną. Z wnioskiem takim strona może wystąpić w terminie tygodnia od dnia, w którym dowiedziała się, że nowy (zastępczy) arbiter powołany przez stronę przeciwną ustąpił lub został odwołany.

Art. 1179 [Wynagrodzenie arbitra]

§ 1. Arbiter ma prawo do wynagrodzenia za swoje czynności oraz do zwrotu wydatków poniesionych w związku z wykonywaniem tych czynności. Odpowiedzialność stron z tego tytułu jest solidarna.

§ 2. Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia i zwracanych wydatków nie nastąpiło porozumienie arbitra ze stronami, arbiter może żądać, aby sąd ustalił jego wynagrodzenie stosownie do nakładu pracy oraz wartości przedmiotu sporu, a także wydatki podlegające zwrotowi.

§ 3. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

Tytuł IV. Właściwość sądu polubownego.

Art. 1180 [Zarzut braku właściwości]

§ 1. Sąd polubowny może orzekać o swej właściwości, w tym o istnieniu, ważności albo skuteczności zapisu na sąd polubowny. Nieważność albo wygaśnięcie umowy podstawowej, w której zamieszczono zapis na sąd polubowny, samo przez się nie oznacza nieważności lub wygaśnięcia zapisu.

§ 2. Zarzut braku właściwości sądu polubownego może być podniesiony nie później niż w odpowiedzi na pozew lub w innym terminie określonym przez strony, chyba że przed upływem terminu strona nie знаła i przy dołożeniu należytej staranności nie mogła poznać podstawy takiego zarzutu albo jego podstawa powstała dopiero po upływie tego terminu. W obu wypadkach sąd polubowny może rozpoznać zarzut podniesiony po terminie, jeżeli uzna opóźnienie za usprawiedliwione. Wyznaczenie arbitra przez stronę lub uczestniczenie strony w jego wyznaczeniu nie pozbawia jej prawa do podniesienia tego zarzutu. Zarzut, że zgłoszone w toku postępowania żądanie strony przeciwnej wykracza poza zakres zapisu na sąd polubowny, powinien być podniesiony niezwłocznie po zgłoszeniu takiego żądania. Sąd polubowny może rozpoznać zarzut podniesiony po tym terminie, jeżeli uzna opóźnienie za usprawiedliwione.

§ 3. O zarzucie, o którym mowa w § 2, sąd polubowny może orzec w odrębnym postanowieniu. Jeżeli sąd polubowny takim postanowieniem oddali zarzut, każda ze stron może

w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia jej tego postanowienia wystąpić do sądu o rozstrzygnięcie. Wszczęcie postępowania przed sądem nie wstrzymuje rozpoznania sprawy przez sąd polubowny. Do postępowania przed sądem przepisy art. 1207 stosuje się odpowiednio. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

Art. 1181 [Tymczasowy środek zabezpieczający]

§ 1. Jeżeli strony nie uzgodniły inaczej, sąd polubowny na wniosek strony, która uprawdopodobniła dochodzone roszczenie, może postanowić o zastosowaniu takiego sposobu zabezpieczenia, który uzna za właściwy ze względu na przedmiot sporu. Wydając takie postanowienie, sąd polubowny może uzależnić jego wykonanie od złożenia stosownego zabezpieczenia.

§ 2. Na wniosek strony sąd polubowny może zmienić lub uchylić postanowienie wydane na podstawie § 1.

§ 3. Postanowienie sądu polubownego o zastosowaniu tymczasowego środka zabezpieczającego podlega wykonaniu po nadaniu mu klauzuli wykonalności przez sąd. Przepisy art. 1214 § 2 i 3 oraz art. 1215 stosuje się odpowiednio.

Art. 1182 [Roszczenie o naprawienie szkody] Jeżeli zastosowanie zarządzonego przez sąd polubowny tymczasowego środka zabezpieczającego było oczywiście nieuzasadnione, strona, na rzecz której środek ten został zastosowany, odpowiada za wynikłą stąd szkodę. Roszczenie o naprawienie szkody może być dochodzone także w toczącym się postępowaniu przed sądem polubownym.

Tytuł V. Postępowanie przed sądem polubownym.

Art. 1183 [Równe traktowanie stron] W postępowaniu przed sądem polubownym strony powinny być traktowane równoprawnie. Każda ze stron ma prawo do wysłuchania i przedstawienia swoich twierdzeń oraz dowodów na ich poparcie.

Art. 1184 [Zasady i sposób postępowania]

§ 1. Jeżeli przepis ustawy nie stanowi inaczej, strony mogą uzgodnić zasady i sposób postępowania przed sądem polubownym.

§ 2. W braku odmiennego uzgodnienia stron, sąd polubowny może, z zastrzeżeniem przepisów ustawy, prowadzić postępowanie w taki sposób, jaki uzna za właściwy. Sąd polubowny nie jest związany przepisami o postępowaniu przed sądem.

Art. 1185 [Miejsce na naradę] Jeżeli strony nie uzgodniły inaczej, sąd polubowny niezależnie od ustalonego miejsca postępowania może wyznaczyć posiedzenie w każdym miejscu, jakie uzna za stosowne dla odbycia narady arbitrów albo dla przeprowadzenia dowodów.

Art. 1186 [Wezwanie na arbitraż] W braku odmiennego uzgodnienia stron, postępowanie przed sądem polubownym rozpoczyna się w dniu, w którym pozwanemu doręczono pismo zawierające żądanie rozpoznania sprawy w postępowaniu przed sądem polubownym (wezwanie na arbitraż). Wezwanie na arbitraż powinno dokładnie określić strony i przedmiot sporu oraz wskazywać zapis na sąd polubowny, na podstawie którego postępowanie ma być prowadzone, a także zawierać wyznaczenie arbitra, jeżeli należy to do strony, która dokonuje wezwania na arbitraż.

Art. 1187 [Język postępowania]

§ 1. Strony mogą uzgodnić język lub języki, w których będzie prowadzone postępowanie. W braku takiego uzgodnienia, o języku lub językach postępowania decyduje sąd polubowny. Uzgodnienie stron lub decyzja sądu polubownego, jeżeli nie postanowiono w nich inaczej, mają zastosowanie do wszystkich oświadczeń pisemnych stron, rozprawy oraz orzeczeń i zawiadomień sądu polubownego.

§ 2. Sąd polubowny może zarządzić, aby do każdego dokumentu było dołączone jego tłumaczenie na język lub języki uzgodnione przez strony lub określone przez ten sąd.

Art. 1188 [Pozew; odpowiedź na pozew]

§ 1. W terminie uzgodnionym przez strony lub, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, w terminie wyznaczonym przez sąd polubowny powód powinien wnieść pozew, a pozwany może złożyć odpowiedź na pozew. Do pozwu i odpowiedzi na pozew strony mogą dołączyć dokumenty, jakie uznają za stosowne.

§ 2. W braku odmiennego uzgodnienia stron pozew lub odpowiedź na pozew mogą być uzupełnione lub zmienione w toku postępowania przed sądem polubownym, chyba że sąd polubowny nie dopuści do takiego uzupełnienia lub takiej zmiany ze względu na zbyt późne ich dokonanie.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także do powództwa wzajemnego.

Art. 1189 [Rozpoznanie na rozprawie]

§ 1. W braku odmiennego uzgodnienia stron, sąd polubowny decyduje o tym, czy przeprowadzić rozprawę w celu przedstawienia przez strony twierdzeń lub dowodów na ich

poparcie, czy też postępowanie będzie prowadzone na podstawie dokumentów i innych pism, bez wyznaczania rozprawy. Jeżeli strony nie uzgodniły, że postępowanie będzie prowadzone bez wyznaczania rozprawy, sąd polubowny jest obowiązany rozpoznać sprawę na rozprawie, gdy jedna ze stron tego zażąda.

§ 2. Strony powinny być odpowiednio wcześniej zawiadomione o rozprawie oraz posiedzeniach sądu polubownego odbywanych w celu przeprowadzenia dowodów.

§ 3. Wszelkie pisma składane przez stronę sądowi polubownemu powinny być doręczone drugiej stronie. Oba stronom powinny być doręczone opinie biegłych oraz inne dowody na piśmie, które sąd polubowny może wziąć pod uwagę przy rozstrzygnięciu sporu.

Art. 1190 [Umorzenie]

§ 1. Sąd polubowny umarza postępowanie, jeżeli powód nie wniesie pozwu zgodnie z art. 1188.

§ 2. Jeżeli pozwany nie wniesie odpowiedzi na pozew zgodnie z art. 1188, sąd polubowny prowadzi postępowanie. Brak odpowiedzi na pozew nie może być uznany za przyznanie faktów przytoczonych w pozwie.

§ 3. Jeżeli strona nie stawi się na rozprawę lub nie przedstawi dokumentów, które strona obowiązana była przedłożyć, sąd polubowny może prowadzić postępowanie i wydać wyrok na podstawie zebranego materiału dowodowego.

§ 4. Przepisów § 1-3 nie stosuje się, jeżeli strona usprawiedliwi swą bezczynność lub niestawiennictwo, chyba że strony postanowiły inaczej.

Art. 1191 [Dowody]

§ 1. Sąd polubowny może przeprowadzić dowód z przesłuchania świadków, z dokumentów, oględzin, a także inne konieczne dowody, nie może jednak stosować środków przymusu.

§ 2. W braku odmiennego uzgodnienia stron, sąd polubowny może także:

- 1) wyznaczyć biegłego lub biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii;
- 2) zażądać od strony dostarczenia biegłemu odpowiednich informacji lub przedstawienia mu albo udostępnienia do zbadania dokumentów lub innych przedmiotów.

§ 3. W braku odmiennego uzgodnienia stron, na żądanie strony lub jeżeli sąd polubowny uzna to za konieczne, biegły po przedstawieniu swojej pisemnej lub ustnej opinii uczestniczy w rozprawie, w toku której strony mogą zadawać mu pytania oraz żądać wyjaśnień.

Art. 1192 [Postępowanie dowodowe przed sądem rejonowym]

§ 1. Sąd polubowny może zwrócić się o przeprowadzenie dowodu lub wykonanie innej czynności, której sąd polubowny nie może wykonać, do sądu rejonowego, w którego okręgu dowód lub czynność powinna być przeprowadzona. W postępowaniu dowodowym przed sądem rejonowym mogą wziąć udział strony i arbitrzy z prawem zadawania pytań.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej lub nie jest oznaczone.

Art. 1193 [Zarzut uchybienia] Jeżeli uchybiono przepisom niniejszej części, od których strony mogą odstąpić, albo uchybiono określonym przez strony zasadom postępowania przed sądem polubownym, strona, która o powyższym uchybieniu wiedziała, nie może podnieść zarzutu takiego uchybienia przed sądem polubownym ani też powołać się na takie uchybienie w skardze o uchylenie wyroku sądu polubownego, jeżeli nie podniosła zarzutu niezwłocznie lub w terminie określonym przez strony bądź przepisy niniejszej części.

Tytuł VI. Wyrok sądu polubownego i zakończenie postępowania.

Art. 1194 [Rozstrzygnięcie sporu]

§ 1. Sąd polubowny rozstrzyga spór według prawa właściwego dla danego stosunku, a gdy strony go do tego wyraźnie upoważniły – według ogólnych zasad prawa lub zasad słuszności.

§ 2. W każdym jednak przypadku sąd polubowny bierze pod uwagę postanowienia umowy oraz ustalone zwyczaje mające zastosowanie do danego stosunku prawnego.

§ 3. W przypadku sporów wynikających z umów, których stroną jest konsument, rozstrzyganie sporu według ogólnych zasad prawa lub zasad słuszności nie może prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu bezwzględnie wiążącymi przepisami prawa właściwego dla danego stosunku.

Art. 1195 [Orzekanie większością głosów; zdanie odrębne]

§ 1. Jeżeli sąd polubowny rozpoznaje sprawę w składzie więcej niż jednego arbitra, jego orzeczenia zapadają większością głosów, chyba że strony uzgodniły inaczej. Orzeczenia w kwestiach proceduralnych może wydawać samodzielnie arbiter przewodniczący, jeżeli zostanie upoważniony do tego przez strony lub przez pozostałych arbitrow.

§ 2. Arbitr, który głosował przeciwko stanowisku większości, może na wyroku przy swoim podpisie zaznaczyć, że zgłosił zdanie odrębne.

§ 3. Uzasadnienie zdania odrębnego należy sporządzić w terminie dwóch tygodni od dnia sporządzenia motywów rozstrzygnięcia i dołączyć do akt sprawy.

§ 4. Jeżeli przy wydawaniu wyroku nie można osiągnąć wymaganej jednomyślności lub większości głosów co do rozstrzygnięcia o całości lub o części przedmiotu sporu, zapis na sąd polubowny w tym zakresie traci moc.

Art. 1196 [Ugoda]

§ 1. Jeżeli strony zawarły ugodę przed sądem polubownym, sąd polubowny umarza postępowanie. Osnowę ugody wciąga się do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu i stwierdza podpisami stron.

§ 2. Na wniosek stron sąd polubowny może nadać ugodzie formę wyroku. Wyrok sądu polubownego wydany na podstawie ugody stron powinien odpowiadać wymaganiom art. 1197 i zawierać stwierdzenie, że jest wyrokiem sądu polubownego. Wyrok taki ma takie same skutki jak każdy inny wyrok sądu polubownego.

Art. 1197 [Wyrok sądu]

§ 1. Wyrok sądu polubownego powinien być sporządzony na piśmie i podpisany przez arbitrów, którzy go wydali. Jeżeli wyrok jest wydany przez sąd polubowny rozpoznający sprawę w składzie trzech lub więcej arbitrów, wystarczą podpisy większości arbitrów z podaniem przyczyny braku pozostałych podpisów.

§ 2. Wyrok sądu polubownego powinien zawierać motywy rozstrzygnięcia.

§ 3. Wyrok sądu polubownego powinien wskazywać zapis na sąd polubowny, na podstawie którego wydano wyrok, zawierać oznaczenie stron i arbitrów, a także określać datę i miejsce jego wydania. Gdy każdy z arbitrów podpisuje wyrok w innym państwie, a strony nie określiły miejsca wydania wyroku, miejsce to określa sąd polubowny.

§ 4. Wyrok sądu polubownego doręcza się stronom.

Art. 1198 [Przesłanki umorzenia] Poza wypadkami, o których mowa w art. 1190 § 1 i art. 1196 § 1, sąd polubowny wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, gdy:
1) powód cofnął pozew, chyba że pozwany się temu sprzeciwił, a sąd polubowny uznał, że ma on uzasadniony interes w ostatecznym rozstrzygnięciu sporu;

2) stwierdził, że dalsze prowadzenie postępowania stało się z innej przyczyny zbędne lub niemożliwe.

Art. 1199 [Obowiązki arbitrów] Po wydaniu wyroku albo postanowienia o umorzeniu postępowania lub innego postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, kończą się obowiązki arbitrów z wyjątkiem obowiązków określonych w art. 1200-1203 i art. 1204 § 1.

Art. 1200 [Sprostowanie; wykładnia wyroku]

§ 1. W terminie 2 tygodni od dnia otrzymania wyroku, jeżeli strony nie uzgodniły innego terminu:

1) każda ze stron może, po zawiadomieniu drugiej strony, zwrócić się do sądu polubownego o sprostowanie w tekście wyroku niedokładności, błędów pisarskich albo rachunkowych lub innych oczywistych omyłek;

2) każda ze stron może, po zawiadomieniu drugiej strony, zwrócić się do sądu polubownego o rozstrzygnięcie wątpliwości co do treści wyroku.

§ 2. Jeżeli sąd polubowny uzna wniosek za uzasadniony, dokonuje sprostowania lub wykładni wyroku w terminie 2 tygodni od dnia otrzymania wniosku. Wykładnia stanowi integralną część wyroku.

Art. 1201 [Sprostowanie oczywistych omyłek] W terminie miesiąca od dnia wydania wyroku sąd polubowny może z urzędu sprostować błędy pisarskie albo rachunkowe lub inne oczywiste omyłki. O dokonanym sprostowaniu sąd polubowny zawiadamia strony.

Art. 1202 [Wyrok uzupełniający] Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, każda z nich może, po zawiadomieniu drugiej strony, zwrócić się do sądu polubownego w terminie miesiąca od dnia otrzymania wyroku z wnioskiem o jego uzupełnienie co do żądań zgłoszonych w postępowaniu, o których sąd polubowny nie orzekł w wyroku. Po rozpoznaniu wniosku sąd polubowny wydaje wyrok uzupełniający w terminie do dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku.

Art. 1203 [Przedłużenie terminu]

§ 1. Sąd polubowny może przedłużyć termin do złożenia wniosku o sprostowanie, wykładnię lub wydanie wyroku uzupełniającego, jeżeli uzna to za niezbędne.

§ 2. Do sprostowania lub wykładni wyroku oraz do wyroku uzupełniającego stosuje się art. 1195 i 1197.

Art. 1204 [Przechowywanie akt]

§ 1. Akta sprawy wraz z oryginałem wyroku sąd polubowny składa w sądzie.

§ 2. Stałe sądy polubowne mogą przechowywać akta we własnych archiwach i wówczas powinny udostępniać je sądowi oraz innym uprawnionym organom na ich żądanie.

§ 3. W razie ponownego rozpoznania sprawy przez sąd polubowny sąd ten jest uprawniony do wglądu w złożone akta.

Tytuł VII. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego.

Art. 1205 [Wniesienie skargi o uchylenie]

§ 1. Wyrok sądu polubownego wydany w Rzeczypospolitej Polskiej może zostać uchylony przez sąd wyłącznie w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia skargi o jego uchylenie, zgodnie z poniższymi przepisami.

§ 2. Jeżeli strony ustaliły, że postępowanie przed sądem polubownym będzie obejmowało więcej niż jedną instancję, przepis § 1 dotyczy ostatecznego wyroku sądu polubownego rozstrzygającego o żądaniach stron.

Art. 1206 [Przesłanki skargi]

§ 1. Strona może w drodze skargi żądać uchylenia wyroku sądu polubownego, jeżeli:

- 1) brak było zapisu na sąd polubowny, zapis na sąd polubowny jest nieważny, bezskuteczny albo utracił moc według prawa dla niego właściwego;
- 2) strona nie była należycie zawiadomiona o wyznaczeniu arbitra, o postępowaniu przed sądem polubownym lub w inny sposób była pozbawiona możliwości obrony swoich praw przed sądem polubownym;
- 3) wyrok sądu polubownego dotyczy sporu nieobjętego zapisem na sąd polubowny lub wykracza poza zakres takiego zapisu, jeżeli jednak rozstrzygnięcie w sprawach objętych zapisem na sąd polubowny daje się oddzielić od rozstrzygnięcia w sprawach nieobjętych tym zapisem lub wykraczających poza jego zakres, wyrok może być uchylony jedynie w zakresie spraw nieobjętych zapisem lub wykraczających poza jego zakres; przekroczenie zakresu zapisu na sąd polubowny nie może stanowić podstawy uchylenia wyroku, jeżeli strona, która brała udział w postępowaniu, nie zgłaszała zarzutów co do rozpoznania roszczeń wykraczających poza zakres zapisu;
- 4) nie zachowano wymagań co do składu sądu polubownego lub podstawowych zasad postępowania przed tym sądem, wynikających z ustawy lub określonych przez strony;
- 5) wyrok uzyskano za pomocą przestępstwa albo podstawą wydania wyroku był dokument podrobiony lub przerobiony;

6) w tej samej sprawie między tymi samymi stronami zapadł prawomocny wyrok sądu.

§ 2. Uchylenie wyroku sądu polubownego następuje także wtedy, gdy sąd stwierdził, że:

- 1) według ustawy spór nie może być rozstrzygnięty przez sąd polubowny;
- 2) wyrok sądu polubownego jest sprzeczny z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (klauzula porządku publicznego);
- 3) wyrok sądu polubownego pozbawia konsumenta ochrony przyznanej mu bezwzględnie wiążącymi przepisami prawa właściwego dla umowy, której stroną jest konsument, a gdy prawem właściwym dla tej umowy jest prawo wybrane przez strony – ochrony przyznanej konsumentowi bezwzględnie wiążącymi przepisami prawa, które byłoby właściwe w braku wyboru prawa.

Art. 1207 [Odesłanie]

§ 1. Do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przepis art. 368 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Jeśli przepisy poniższe nie stanowią inaczej, do postępowania ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przepisy o apelacji stosuje się odpowiednio.

Art. 1208 [Termin na wniesienie skargi]

§ 1. Skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego wnosi się do sądu apelacyjnego, na obszarze którego znajduje się sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdyby strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny, a w braku tej podstawy – do Sądu Apelacyjnego w Warszawie, w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia wyroku lub jeżeli strona wniosła o uzupełnienie, sprostowanie lub wykładnię wyroku – w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia przez sąd polubowny orzeczenia rozstrzygającego o tym wniosku.

§ 2. Jeżeli skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego oparto na podstawie określonej w art. 1206 § 1 pkt 5 lub 6, termin do wniesienia skargi liczy się od dnia, w którym strona dowiedziała się o tej podstawie. Strona nie może jednak żądać uchylenia wyroku sądu polubownego po upływie pięciu lat od dnia doręczenia jej wyroku sądu polubownego.

§ 3. Od wyroku wydanego w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przysługuje skarga kasacyjna. Można także żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem w przedmiocie uchylenia wyroku sądu polubownego oraz stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku wydanego w tym przedmiocie.

Art. 1209 [Podjęcie postępowania przez sąd polubowny]

§ 1. Sąd, do którego wniesiono skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego, może – na wniosek jednej ze stron – zawiesić postępowanie na czas określony, aby umożliwić sądowi polubownemu ponowne podjęcie postępowania w celu usunięcia podstaw do uchylenia wyroku sądu polubownego.

§ 2. W podjętym postępowaniu sąd polubowny wykonuje czynności wskazane przez sąd. Przepis art. 1202 stosuje się odpowiednio. Stronom nie przysługuje jednak odrębna skarga o uchylenie wydanego w tym trybie wyroku sądu polubownego. Zarzuty do czynności sądu polubownego oraz przeciwko wydanemu wyrokowi sądu polubownego rozpoznaje sąd po podjęciu postępowania.

Art. 1210 [Wstrzymanie wykonania wyroku] Sąd na posiedzeniu niejawnym może wstrzymać wykonanie wyroku sądu polubownego, może jednak uzależnić wstrzymanie od złożenia zabezpieczenia. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu.

Art. 1211 [Skutki uchylenia wyroku] Uchylenie wyroku sądu polubownego nie powoduje wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny, chyba że strony postanowiły inaczej.

Tytuł VIII. Uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej.

Art. 1212 [Moc prawna]

§ 1. Wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta mają moc prawną na równi z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem po ich uznaniu przez sąd albo po stwierdzeniu przez sąd ich wykonalności.

§ 2. Wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta niezależnie od tego, w jakim państwie zostały wydane, podlegają uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności na zasadach określonych w niniejszym tytule.

Art. 1213 [Wniosek o uznanie]

§ 1. O uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed tym sądem zawartej sąd orzeka na wniosek strony. Do wniosku strona jest obowiązana załączyć oryginał lub poświadczony przez sąd polubowny odpis jego wyroku lub ugody przed nim zawartej, jak również oryginał zapisu na sąd polubowny lub urzędowo poświadczony jego odpis. Jeżeli wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta

albo zapis na sąd polubowny nie są sporządzone w języku polskim, strona jest obowiązana dołączyć uwierzytelniony ich przekład na język polski.

§ 2. W terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia wniosku strona może przedstawić sądowi stanowisko w sprawie.

Art. 1213¹ [Postępowanie o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody]

§ 1. O uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej orzeka sąd apelacyjny, na obszarze którego znajduje się sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdyby strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny, a w braku tej podstawy – Sąd Apelacyjny w Warszawie.

§ 2. Do postępowania o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej stosuje się odpowiednio przepisy o apelacji.

Art. 1214 [Nadanie klauzuli wykonalności]

§ 1. O uznaniu wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej, nienadających się do wykonania w drodze egzekucji, sąd orzeka postanowieniem.

§ 2. Sąd stwierdza wykonalność wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej, nadających się do wykonania w drodze egzekucji, nadając im klauzulę wykonalności. Wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta, których wykonalność została stwierdzona, są tytułami wykonawczymi.

§ 3. Sąd odmawia uznania albo stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej, jeżeli:

- 1) według przepisów ustawy spór nie może być poddany pod rozstrzygnięcie sądu polubownego;
- 2) uznanie lub wykonanie wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (klauzula porządku publicznego);
- 3) wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta pozbawia konsumenta ochrony przyznanej mu bezwzględnie wiążącymi przepisami prawa właściwego dla umowy, której stroną jest konsument, a gdy prawem właściwym dla tej umowy jest prawo wybrane przez strony – ochrony przyznanej konsumentowi bezwzględnie wiążącymi przepisami prawa, które byłoby właściwe w braku wyboru prawa.

§ 4. Na postanowienie sądu apelacyjnego w przedmiocie uznania albo stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Rzeczypospolitej Polskiej lub ugody przed nim zawartej przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu.

Art. 1215 [Wyrok wydany za granicą]

§ 1. O uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą, sąd orzeka po przeprowadzeniu rozprawy.

§ 2. Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 1214, sąd na wniosek strony odmawia uznania albo stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą, jeżeli strona wykaże, że:

- 1) nie było zapisu na sąd polubowny, zapis na sąd polubowny jest nieważny, bezskuteczny albo utracił moc według prawa dla niego właściwego;
- 2) nie była należycie zawiadomiona o wyznaczeniu arbitra, o postępowaniu przed sądem polubownym lub w inny sposób była pozbawiona możliwości obrony swoich praw przed sądem polubownym;
- 3) wyrok sądu polubownego dotyczy sporu nieobjętego zapisem na sąd polubowny lub wykracza poza zakres takiego zapisu, jeżeli jednak rozstrzygnięcie w sprawach objętych zapisem na sąd polubowny daje się oddzielić od rozstrzygnięcia w sprawach nieobjętych tym zapisem lub wykraczających poza jego zakres, odmowa uznania albo stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego może dotyczyć jedynie spraw nieobjętych zapisem lub wykraczających poza jego zakres;
- 4) skład sądu polubownego lub postępowanie przed tym sądem nie były zgodne z umową stron lub – w braku w tym przedmiocie umowy – nie były zgodne z prawem państwa, w którym przeprowadzono postępowanie przed sądem polubownym;
- 5) wyrok sądu polubownego nie stał się jeszcze dla stron wiążący lub został uchylony albo jego wykonanie zostało wstrzymane przez sąd państwa, w którym lub według prawa którego wyrok ten został wydany.

§ 3. Od prawomocnego postanowienia sądu w przedmiocie uznania albo stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą przysługuje skarga kasacyjna. Można także żądać wznowienia postępowania zakończonych prawomocnym postanowieniem w przedmiocie uznania albo stwierdzenia wykonalności oraz stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia wydanego w tym przedmiocie.

Art. 1216 [Odroczenie rozpoznania sprawy]

§ 1. Jeżeli wniesiono skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego zgodnie z przepisami tytułu VII, sąd, do którego skierowano wniosek o uznanie albo stwierdzenie

wykonalności tego wyroku, może odroczyć rozpoznanie sprawy. Sąd ten może również, na wniosek strony żądającej uznania albo stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego, nakazać drugiej stronie złożenie stosownego zabezpieczenia.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą wniesiono w państwie, w którym lub według prawa którego wyrok został wydany.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do ugody zawartej przed sądem polubownym.

Art. 1217 [Prawomocne oddalenie skargi] W postępowaniu o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Rzeczypospolitej Polskiej lub ugody zawartej przed sądem polubownym w Rzeczypospolitej Polskiej, sąd nie bada okoliczności, o których mowa w art. 1214 § 3, jeżeli skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego została prawomocnie oddalona.

Inne przykładowe regulacje krajowe dotyczących sądownictwa polubownego

Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1710)

(...)

Dział X. Pozasądowe rozwiązywanie sporów.

Art. 591 [Mediacja lub inne polubowne rozwiązanie sporu]

W sprawie majątkowej, w której zawarcie ugody jest dopuszczalne, każda ze stron umowy, w przypadku sporu wynikającego z zamówienia, może złożyć wniosek o przeprowadzenie mediacji lub inne polubowne rozwiązanie sporu do Sądu Polubownego przy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, wybranego mediatora albo osoby prowadzącej inne polubowne rozwiązanie sporu.

Umowa lub umowa ramowa może zawierać postanowienia o mediacji lub innym polubownym rozwiązaniu sporu. Umowa o mediację lub inne polubowne rozwiązanie sporu może być zawarta także przez wyrażenie przez stronę zgody na mediację lub inne polubowne rozwiązanie sporu, gdy druga strona złożyła wniosek, o którym mowa w ust. 1.

Art. 592 [Zawarcie ugody a zmiana umowy] Zawarcie ugody nie może prowadzić do naruszenia przepisów działu VII rozdziału 3.

Art. 593 [Skierowanie przez sąd stron do mediacji lub innego polubownego rozwiązania sporu]

Pozew albo odpowiedź na pozew zamawiającego zawiera informację, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego polubownego rozwiązania sporu, a w przypadku gdy takich prób nie podjęto, wyjaśnienie przyczyn ich niepodjęcia.

Jeżeli pozew albo odpowiedź na pozew zamawiającego nie zawiera informacji, o której mowa w ust. 1, w przypadku, gdy szacunkowa wartość zamówienia została ustalona jako równa lub przekraczająca w złotych równowartość kwoty 10 000 000 euro dla dostaw lub usług oraz 20 000 000 euro dla robót budowlanych oraz wartość przedmiotu sporu przewyższa 100 000 złotych, sąd kieruje strony do mediacji lub innego polubownego rozwiązania sporu do Sądu Polubownego przy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, chyba że strony wskazały mediatora albo osobę prowadzącą inne polubowne rozwiązanie sporu.

W przypadku odmowy przeprowadzenia mediacji lub innego polubownego rozwiązania sporu przez Sąd Polubowny przy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, sąd kieruje strony do mediacji lub innego polubownego rozwiązania sporu:

1) do mediatora albo do osoby prowadzącej inne polubowne rozwiązanie sporu, zgodnie z wyborem stron albo

2) jeżeli strony nie dokonały wyboru mediatora albo osoby prowadzącej inne polubowne rozwiązanie sporu, odpowiednio sąd wyznacza:

a) mediatora zgodnie z art. 1839 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego albo

b) postanowieniem, osobę mającą odpowiednią wiedzę i umiejętności w zakresie prowadzenia innego polubownego rozwiązania sporu w sprawach cywilnych i zamówień.

(...)

Ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 1591)

(...)

Rozdział 3. Postępowanie w sprawie zwrotu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zagranicznych narodowych dóbr kultury wyprowadzonych z naruszeniem prawa z terytorium państwa Unii Europejskiej

(...)

Art. 24 Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego pośredniczy między obecnym właścicielem lub posiadaczem albo dzierżycielem zagranicznego narodowego dobra kultury, o którym mowa w art. 18 ust. 1, a państwem

Unii Europejskiej występującym o jego zwrot, mając na celu polubowne rozstrzygnięcie sporu, oraz informuje obie strony o zasadach mediacji, postępowania pojednawczego oraz postępowania przed sądem polubownym, określonych w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360, z późn. zm.4)).

(...)

Art. 35.

(...)

3. Klauzula wykonalności nadana wyrokowi sądu polubownego nakazującemu zwrot zagranicznego narodowego dobra kultury, o którym mowa w art. 18 ust. 1, na terytorium państwa Unii Europejskiej nie może być nadana przed wydaniem pozwolenia, o którym mowa w art. 39 ust. 1.
4. Klauzula wykonalności nadana tytułowi egzekucyjnemu, o którym mowa w ust. 2, oraz wyrokowi sądu polubownego, o którym mowa w ust. 3, traci moc na skutek uchylecia albo stwierdzenia nieważności decyzji, o której mowa w art. 39 ust. 1.
5. Wniesienie skargi do sądu administracyjnego na decyzję, o której mowa w art. 39 ust. 1, wstrzymuje wykonanie ugody lub innego oświadczenia oraz wyroku sądu polubownego, o których mowa w ust. 1-4.

(...)

Art. 39. 1. Zwrot zagranicznego narodowego dobra kultury, o którym mowa w art. 18 ust. 1, będącego także narodowym dobrem kultury RP, w przypadku gdy jego posiadacz lub dzierżyciel uznał roszczenie państwa Unii Europejskiej, o którym mowa w art. 26 ust. 1, lub zawarł ugodę obejmującą obowiązek zwrotu tego dobra kultury, albo gdy sąd polubowny wydał wyrok nakazujący zwrot tego dobra kultury na terytorium państwa Unii Europejskiej, następuje po wydaniu:

- 1) jednorazowego pozwolenia na stały wywóz zabytku za granicę wydanego na podstawie art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jeżeli to dobro jest zabytkiem;
- 2) pozwolenia na stały wywóz dobra kultury za granicę, jeżeli to dobro kultury nie jest zabytkiem.

(...)

4) Rozpoznając wniosek o wydanie pozwolenia, o którym mowa w ust. 1, organ nie jest związany wyrokiem sądu polubownego ani stanowiskiem stron.

(...)

Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2100)

(...)

Rozdział 2. Zakres działania Prokuraturii Generalnej

Art. 4.

1. Do zadań Prokuraturii Generalnej należy:

(...)

2) zastępstwo Skarbu Państwa przed sądami powszechnymi i polubownymi;

(...)

6) zastępstwo osób prawnych, o których mowa w art. 12 ust. 1, przed sądami powszechnymi, polubownymi i Sądem Najwyższym;

(...)

4. Do zadań Prezesa Prokuraturii Generalnej należy:

(...)

3) organizacja Sądu Polubownego przy Prokuraturii Generalnej.

(...)

Art. 7.

(...)

2. Zastępstwo Skarbu Państwa wykonywane przez Prokuratorę Generalną jest obowiązkowe do zakończenia sprawy:

(...)

3) w sprawach rozpoznawanych przez sądy polubowne, niezależnie od tego, czy miejsce postępowania przed tym sądem znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czy poza jej granicami lub nie jest oznaczone;

4) w sprawach o uchylenie wyroku sądu polubownego oraz uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej.

(...)

Art. 12.

(...)

3. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, osoby prawne, których zastępstwo wykonuje Prokuratoria Generalna, mając na względzie przedmiot działalności osoby zastępowanej, znaczenie prowadzonej działalności dla interesów Rzeczypospolitej Polskiej, zapewnienie ochrony praw i interesów osób zastępowanych, zasady prawa konkurencji oraz poszanowanie praw akcjonariuszy mniejszościowych.
4. Prokuratoria Generalna wykonuje, aż do zakończenia sprawy, zastępstwo osób określonych w przepisach wydanych na podstawie ust. 3 przed:

(...)

2) sądami polubownymi – w sprawach
– w których wartość przedmiotu sprawy przekracza kwotę 5 000 000 zł.

5. Zastępstwo, o którym mowa w ust. 4 w przypadku:

- 1) państwowych osób prawnych jest obowiązkowe;
- 2) osób prawnych z udziałem Skarbu Państwa oraz osób prawnych z udziałem państwowych osób prawnych jest wykonywane za zgodą, która ma charakter generalny.

(...)

Art. 26.

1. Prezes Prokuratury Generalnej tworzy Sąd Polubowny przy Prokuratury Generalnej właściwy w sprawach sporów z udziałem Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, państwowych osób prawnych, osób prawnych z udziałem Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych oraz spółek kapitałowych z udziałem tych podmiotów, zwany dalej „Sądem Polubownym”.
2. W przypadku sporu między innymi niż Skarb Państwa państwowymi osobami prawnymi, osobami prawnymi z udziałem Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych oraz spółkami kapitałowymi z udziałem tych podmiotów, każda z nich może wystąpić do Sądu Polubownego z wnioskiem o:
 - 1) rozstrzygnięcie sporu;
 - 2) przeprowadzenie mediacji lub inne polubowne rozwiązanie sporu.

(...)

3. Postępowanie prowadzi się za zgodą drugiej strony lub na podstawie zapisu na sąd polubowny.

(...)

4. Sędziowie i mediatorzy są uprawnieni do wynagrodzenia za podejmowane czynności pokrywane z opłaty, o której mowa w ust. 5. Wysokość i termin wypłaty wynagrodzenia oraz sposób wynagradzania określa regulamin Sądu Polubownego i postępowania przed Sądem Polubownym, zwany dalej „regulaminem Sądu”, lub umowa zawarta zgodnie z regulaminem Sądu.

5. Wnioskodawcy wnoszą opłaty za przeprowadzenie postępowania oraz ponoszą wydatki na wynagrodzenie i zwrot kosztów poniesionych przez biegłych, tłumaczy oraz koszty przeprowadzenia innych dowodów w postępowaniu przed Sądem Polubownym. Wysokość opłaty za postępowanie arbitrażowe nie może być wyższa niż 100 000 zł, a w przypadku mediacji lub innego polubownego rozwiązania sporu nie może być wyższa niż 10 000 zł.

6. Obsługę Sądu Polubownego zapewnia Urząd Prokuraturii Generalnej.

7. Prezes Prokuraturii Generalnej określi, w drodze zarządzenia, regulamin Sądu.

(...)

Rozdział 4. Tajemnica Prokuraturii Generalnej

(...)

Art. 39.

1. Do zachowania tajemnicy Prokuraturii Generalnej są obowiązani:

(...)

- 6) członkowie Sądu Polubownego.

(...)

Rozdział 7. Referendarze

Art. 77.

(...)

2. Referendarz wykonuje, pod nadzorem radcy:

1) czynności procesowe przed sądami powszechnymi i polubownymi;

(...)

Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2253)

(...)

Dział III. Przymusowa restrukturyzacja

(...)

Rozdział 7. Wpływ przymusowej restrukturyzacji na inne postępowania

(...)

Art. 136.

1. Jeżeli do dnia wszczęcia przymusowej restrukturyzacji postępowanie polubowne nie zostało wszczęte, Fundusz może odstąpić od zapisu na sąd polubowny, dokonany przez podmiot w restrukturyzacji, jeżeli dochodzenie roszczenia przed sądem polubownym utrudnia przymusową restrukturyzację.
2. Na żądanie drugiej strony złożone w formie pisemnej Fundusz w terminie 30 dni oświadczy na piśmie, czy odstępuje od zapisu na sąd polubowny. Niezłożenie w tym terminie oświadczenia przez Fundusz uważa się za odstąpienie od zapisu na sąd polubowny.
3. Druga strona może odstąpić od zapisu na sąd polubowny, gdy Fundusz mimo tego, że nie odstąpił od zapisu na sąd polubowny, odmówi udziału w kosztach postępowania przed sądem polubownym.
4. Na skutek odstąpienia zapisu na sąd polubowny traci moc.

5. Do postępowań przed sądami polubownymi stosuje się odpowiednio przepisy art. 176 § 2 oraz art. 181 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.), zwanej dalej „Kodeksem postępowania cywilnego”.

(...)

Rozdział 18. Wydzielenie praw majątkowych

(...)

Art. 225a.

(...)

6. Z chwilą zawiadomienia sądu, sądu polubownego lub organu prowadzącego postępowanie administracyjne o zastosowaniu instrumentu przymusowej restrukturyzacji w postaci wydzielenia praw majątkowych podmiot zarządzający aktywami wstępuje z mocy prawa w miejsce podmiotu w restrukturyzacji do postępowań cywilnych, administracyjnych, sądowno-administracyjnych oraz przed sądami polubownymi, dotyczących hipotek lub zastawów rejestrowych zabezpieczających kredyty, które zostały objęte instrumentem przymusowej restrukturyzacji w postaci wydzielenia praw majątkowych, bez konieczności uzyskania zgody strony przeciwnej albo osoby trzeciej, która ma interes prawny.

(...)

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 187)

(...)

Rozdział 2. Rozpatrywanie reklamacji przez podmioty rynku finansowego

(...)

Art. 10. W przypadku nieuwzględnienia roszczeń wynikających z reklamacji klienta treść odpowiedzi, o której mowa w art. 5 ust. 1, powinna zawierać również pouczenie o możliwości:

- 1) odwołania się od stanowiska zawartego w odpowiedzi, jeżeli podmiot rynku finansowego przewiduje tryb odwoławczy, a także o sposobie wniesienia tego odwołania;

2) skorzystania z instytucji mediacji albo sądu polubownego, albo innego mechanizmu polubownego rozwiązywania sporów, jeżeli podmiot rynku finansowego przewiduje taką możliwość.

(...)

Rozdział 4. Pozasądowe postępowanie w sprawie rozwiązywania sporów między klientem a podmiotem rynku finansowego

(...)

Art. 36.

1. Postępowanie wszczyna się na wniosek klienta podmiotu rynku finansowego.

(...)

4. Rzecznik odmawia rozpatrzenia sporu w przypadku, gdy:

(...)

4) sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami jest w toku albo została już rozpatrzona przez Rzecznika w postępowaniu, sąd polubowny, inny właściwy podmiot albo sąd;

(...)

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 503)

(...)

Rozdział 8. Umowa o arbitraż

Art. 39.

1. Umowa o arbitraż podlega prawu wybranemu dla niej przez strony.

2. W razie braku wyboru prawa, umowa o arbitraż podlega prawu państwa, w którym znajduje się uzgodnione przez strony miejsce arbitrażu. Jeżeli nie dokonano takiego uzgodnienia umowa o arbitraż podlega prawu właściwemu dla stosunku prawnego, którego spór dotyczy; wystarczy jednak, że umowa jest skuteczna według prawa państwa, w którym postępowanie się toczy lub sąd arbitrażowy wydał orzeczenie.

Art. 40. Forma umowy o arbitraż podlega prawu państwa miejsca arbitrażu. Wystarczy jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, któremu umowa o arbitraż podlega.

(...)

Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1599, ze zm.)

(...)

Rozdział 9a. Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz rozstrzyganie sporów w sporcie

Art. 45a.

1. Przy Polskim Komitecie Olimpijskim działa Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu, zwany dalej «Trybunałem».
2. Trybunał jest stałym sądem polubownym działającym na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.
3. Trybunał rozstrzyga także spory wynikające z zaskarżenia ostatecznych decyzji dyscyplinarnych polskich związków sportowych.
4. W skład Trybunału wchodzi 24 arbitrów powoływanych przez Zarząd Polskiego Komitetu Olimpijskiego na okres 4-letniej kadencji.
5. Arbitrem Trybunału może zostać osoba, która:
 - 1) korzysta z pełni praw publicznych;
 - 2) jest nieskazitelnego charakteru i swym dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania funkcji arbitra;
 - 3) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
 - 4) posiada wyższe wykształcenie prawnicze i zdała egzamin sędziowski, prokuratorski, radcowski, adwokacki lub notarialny.
6. Wymogów, o których mowa w ust. 4 pkt 4, nie stosuje się do osoby posiadającej stopień doktora habilitowanego nauk prawnych.
7. Kadencja arbitra Trybunału wygasa w przypadku:
 - 1) śmierci;
 - 2) zrzeczenia się funkcji;
 - 3) choroby trwale uniemożliwiającej sprawowanie funkcji;

- 4) skazania prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
 - 5) prawomocnego orzeczenia środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych;
 - 6) ograniczenia lub utraty zdolności do czynności prawnych.
8. Organizację i tryb postępowania przed Trybunałem oraz ponoszenie opłat i kosztów postępowania określa statut Trybunału uchwalony przez Zarząd Polskiego Komitetu Olimpijskiego.

Art. 45b.

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna w ramach polskiego związku sportowego jest realizowana na zasadach określonych w regulaminie dyscyplinarnym.
2. Odpowiedzialność dyscyplinarna opiera się na następujących zasadach:
 - 1) prawa do obrony;
 - 2) dwuinstancyjności postępowania.
3. Regulamin dyscyplinarny, o którym mowa w ust. 1, określa w szczególności: podmioty podlegające odpowiedzialności dyscyplinarnej, czyny zagrożone odpowiedzialnością dyscyplinarną, rodzaje kar dyscyplinarnych, organy dyscyplinarne i ich kompetencje oraz tryb postępowania dyscyplinarnego.
4. Prowadzenie postępowania karnego, administracyjnego lub cywilnego przeciwko obwinionemu nie wyklucza postępowania dyscyplinarnego o ten sam czyn.
5. Karami dyscyplinarnymi mogą być w szczególności:
 - 1) upomnienie;
 - 2) nagana;
 - 3) zawieszenie;
 - 4) dyskwalifikacja czasowa lub dożywotnia;
 - 5) kara pieniężna;
 - 6) przeniesienie zespołu do niższej klasy rozgrywkowej;
 - 7) skreślenie ze związku;
 - 8) wykluczenie ze związku.

Art. 45c.

1. Skarga do Trybunału przysługuje stronie postępowania lub – na podstawie regulaminów obowiązujących w danym związku – innym podmiotom.
2. Skargę do Trybunału wnosi się w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji.

3. Skarga do Trybunału nie przysługuje w sprawach dotyczących technicznych reguł gry.
4. Od skargi wniesionej do Trybunału uiszcza się wpis, którego wysokość nie może być wyższa niż dwukrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za pracę w gospodarce narodowej w roku poprzednim, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 45d.

1. Uchylenie przez Trybunał decyzji dyscyplinarnej polskiego związku sportowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania jest możliwe w przypadku, gdy dla rozstrzygnięcia sprawy konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości lub w znacznej części.
2. Od orzeczenia dyscyplinarnego Trybunału przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w przypadku rażącego naruszenia przepisów prawa lub oczywistej niesłuszności orzeczenia.
3. Skargę kasacyjną wnosi się za pośrednictwem Trybunału w terminie 30 dni od dnia doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem stronie skarżącej.
4. Trybunał przekazuje skargę kasacyjną w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania wraz z aktami sprawy Sądowi Najwyższemu.
5. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną od orzeczenia Trybunału na zasadach przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego.

Art. 45e. Przepisów rozdziału nie stosuje się do spraw dyscyplinarnych dotyczących dopingu w sporcie.

(...)

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1634, ze zm.)

Dział I. Zasady finansów publicznych

(...)

Rozdział 5. Zasady gospodarowania środkami publicznymi

(...)

Art. 54a.

1. Jednostka sektora finansów publicznych może zawrzeć ugodę w sprawie spornej należności cywilnoprawnej w przypadku dokonania oceny, że skutki ugody są dla tej jednostki lub odpowiednio Skarbu Państwa albo budżetu jednostki samorządu terytorialnego korzystniejsze niż prawdopodobny wynik postępowania sądowego albo arbitrażowego.
2. Ocena skutków ugody nastąpi, w formie pisemnej, z uwzględnieniem okoliczności sprawy, w szczególności zasadności spornych żądań, możliwości ich zaspokojenia i przewidywanego czasu trwania oraz kosztów postępowania sądowego albo arbitrażowego.

(...)

WZORY

umów zawieranych w odniesieniu do oznaczonego stosunku prawnego oraz do sporu, który potencjalnie może z tego stosunku wyniknąć w przyszłości (tzw. klauzul arbitrażowych)

umów zawieranych w odniesieniu do istniejącego już sporu, w celu jego rozstrzygnięcia w ramach postępowania arbitrażowego (tzw. kompromisu)

I. Modelowa klauzula – Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej

Wszelkie spory wynikające z tej umowy lub pozostające w związku z nią będą rozstrzygane ostatecznie na podstawie Regulaminu Arbitrażowego Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, obowiązującego w dniu wszczęcia postępowania, przez arbitra lub arbitrów powołanych zgodnie z tym Regulaminem.

II. Modelowa klauzula arbitrażowa – Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej z miejscem arbitrażu w Białymstoku

Wszelkie spory wynikające z tej umowy lub pozostające w związku z nią będą rozstrzygane ostatecznie na podstawie Regulaminu Arbitrażowego Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, obowiązującego w dniu wszczęcia postępowania, przez arbitra lub arbitrów powołanych zgodnie z tym Regulaminem z miejscem arbitrażu w Białymstoku.

III. Modelowe klauzule arbitrażowe Sądu Arbitrażowego przy BCCI

„Wszystkie spory, wynikające z niniejszej umowy lub z nią związane, w tym wynikające lub dotyczące jej interpretacji, nieważności, wykonania lub rozwiązania, jak również spory o wypełnienie luk w niniejszej umowie lub jej dostosowanie do nowo ustalonych faktów, będą przekazane do rozstrzygnięcia Sądowi Arbitrażowemu przy Bułgarskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej, zgodnie z jej Regulaminem Postępowania Sądowego, w oparciu o umowy arbitrażowe”.

„Wszystkie spory, wynikające z niniejszej umowy lub z nią związane, w tym spory wynikające z lub dotyczące jej interpretacji, nieważności, wykonania lub rozwiązania, jak również spory dotyczące wypełnienia luk w niniejszej umowie lub jej dostosowania do nowo ustalonych faktów, będą kierowane do rozstrzygnięcia przez Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej zgodnie z Regulaminem postępowania przyspieszonego”.

„W przypadku sporu, jest on kierowany do rozstrzygnięcia przez Sąd Arbitrażowy przy Bułgarskiej Izbie Handlowo-Przemysłowej zgodnie z jej Regulaminem Postępowania Przyspieszonego”.

IV. Umowa o poddaniu sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego

....., dnia.....

UMOWA O PODDANIU JUŻ ISTNIEJĄCEGO SPORU POD ROZSTRZYgniĘCIE SĄDU POLUBOWNEGO

zawarta, w dniu w pomiędzy:

1. imię i nazwisko (nazwa przedsiębiorcy) i dane identyfikacyjne (NIP, regon, KRS)
.....
adres
adres do korespondencji
- a**
1. imię i nazwisko (nazwa przedsiębiorcy) i dane identyfikacyjne (NIP, regon, KRS)
.....
adres
adres do korespondencji

§1

Strony zgodnie oświadczają, że łączy je stosunek cywilnoprawny,
tj., z którego wyniknął spór polegający na
.....

§2

Strony zgodnie oświadczają, że niniejsza umowa ma na celu poddanie powstałego między
nimi sporu pod rozstrzygnięcie, a tym samym
wyłączenie jurysdykcji sądów powszechnych w niniejszej sprawie

§3

Niniejsza umowa została sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jed-
nym dla każdej ze Stron.

Podpis

.....

Podpis

.....

Na co zwrócić uwagę poddając spór pod sąd polubowny – wybrane orzecznictwo polskich sądów:

1. Dokonując zapisu na sąd polubowny strony uchylają kompetencję sądownictwa państwowego do rozstrzygnięcia sporu, powierzając ją organowi działającemu z mocy woli stron. W konsekwencji, kontrola sprawowana przez sąd państwowy nad rozstrzygnięciem sądu polubownego, jakkolwiek niezbędna i gwarantowana ustawowo, nie ma charakteru kontroli instancyjnej i z założenia musi mieć niepełny charakter, ograniczony do najdalej idących uchybień i nadużyć arbitrażu, mających znaczenie nie tylko z punktu widzenia stron, lecz także interesu ogólnego.
(Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie – VII Wydział Gospodarczy z dnia 28 listopada 2018 r., VII AGa 1026/18, tezy red. Legalis)
2. Zapis na sąd polubowny nie może naruszać zasady równości stron, w związku z czym jest bezskuteczny, jeżeli w umowie stron zastrzeżenie wytoczenia powództwa przed sądem polubownym zawarte zostało wyłącznie na rzecz jednej strony.
(Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku – I Wydział Cywilny z dnia 23 listopada 2018 r., I AGa 136/18, tezy red. Legalis)
3. Dokonując zapisu na sąd polubowny strony świadomie rezygnują z poddania się rygorom obowiązującym w postępowaniu przed sądem powszechnym. Niepozbawione jest słuszności twierdzenie, że przyjmując zapis na sąd polubowny strony samoograniczają swoje konstytucyjne i konwencyjne prawo do sądu. Pozbawienie strony możliwości ochrony swych praw w postępowaniu przed sądem polubownym ma miejsce wówczas, gdy naruszona zostaje zasada równości stron, jedna ze stron nie zostaje wysłuchana i nie ma możliwości ustosunkowania się do dowodów i twierdzeń przedstawianych przez stronę przeciwną. Dlatego też nie można utożsamiać każdego przypadku niedopuszczenia przez sąd polubowny dowodów wnioskowanych przez stronę z pozbawieniem jej możliwości obrony. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego nie jest środkiem odwoławczym, lecz rodzajem nadzwyczajnego środka nadzoru judykacyjnego sądu powszechnego nad działalnością sądu polubownego.
(Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2021 r. IV CSK 229/21)
4. Istota sądownictwa polubownego sprowadza się do trzech zasad: (i) niepaństwowy charakter sądownictwa, (ii) zgodna wola stron jako źródło umocowania do rozstrzygnięcia sporu oraz (iii) zrównanie mocy prawnej wyroku sądu polubownego z mocą prawną wyroku sądu państwowego. Orzeczenie sądu państwowego o uznaniu wyroku sądu polubownego lub stwierdzeniu jego wykonalności prowadzi do nadania temu wyrokowi takiej samej mocy, jaką mają orzeczenia sądów państwowych, co jednoznacznie potwierdza art. 121(2) § 1 k.p.c. Takie orzeczenie, dzięki związanemu z nim orzeczeniu sądu państwowego, powinno

być traktowane w obrocie tak samo, jak każde inne orzeczenie sądu państwowego, w tym korzysta z przymiotów wskazanych w art. 365 § 1 k.p.c.

W treści zapisu wskazuje się nie określone indywidualnie strony sporu, lecz stosunek prawny lub przedmiot sporu, stąd też w wyniku zapisu oznaczone roszczenia (wierzytelności) uzyskują tę właściwość, iż spory o nie podlegają orzecznictwu sądu polubownego.

(Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 września 2020 r. VII AGa 2119/18)

5. Odformalizowany charakter postępowania arbitrażowego przejawia się zarówno w sposobie prowadzenia rozprawy, jak i w bardziej liberalnych niż przed sądem powszechnym zasadach procesowych. Co szczególnie istotne, zwiększeniu szybkości postępowania ma służyć nie tylko sam jego przebieg przed sądem polubownym, ale również ograniczenie sądowej kontroli wyroków arbitrażowych.

(Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12 grudnia 2019 r. I ACa 917/18)

6. Poddanie sądowi polubownemu sporów ze stosunku umownego oznacza, że kompetencją tego sądu są objęte wszelkie roszczenia o wykonanie umowy, roszczenia powstające w razie niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, roszczenia o zwrot spełnionego świadczenia w razie nieważności umowy lub odstąpienia od umowy, a także roszczenia deliktowe, jeżeli wynikają ze zdarzenia będącego równocześnie niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem umowy.

(Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie – I Wydział Cywilny z dnia 16 grudnia 2013 r., I ACz 2288/13)

Case study

Przykładowa sprawa z kategorii handel,
którą w czasie pandemii zajmowali się arbitrzy SA KIG

Rodzaj sporu: żądanie rozwiązania umowy najmu zawartej na czas określony z uwagi na pandemię COVID-19

Wnoszący pozew: przedsiębiorca prowadzący działalność handlową w wynajmowanym lokalu

Uzasadnienie pozwu: Rażące straty materialne poniesione w wyniku pandemii COVID-19 i wprowadzonych rozporządzeniem Rady Ministrów obostrzeń, które uniemożliwiły prowadzenie działalności w ogóle. Kontynuowanie zawartej umowy najmu powodowałoby tylko powiększanie tej straty, bo mimo braku jakichkolwiek przychodów z wynajętego lokalu, zmuszony jest on płacić miesięczny czynsz.

Orzeczenie arbitrów: Arbitrzy, w konkretnym stanie faktycznym danej sprawy uznali, że pomimo braku wątpliwości co do tego, że stan epidemii i wprowadzone ograniczenia dot.

działalności gospodarczej mogą być przyczyną rażących strat po stronie podmiotów prowadzących działalność handlową, to Powód nie wykazał, by w związku z tym groziła mu strata rażąca. Przeciwnie, po przywróceniu działalności handlowej, osiągnął on obroty porównywalne z tymi, jakie notował w miesiącu, poprzedzającym ogłoszenie stanu epidemii. Ponadto z przeprowadzonego postępowania dowodowego wynika, że pandemia nie była główną przyczyną strat, jakie ponosił przedsiębiorca, bo te notował praktycznie od początku prowadzenia działalności handlowej w wynajmowanym lokalu. Pandemia straty te jedynie pogłębiła.

Dodatkowo wynajmujący – chcąc zachować umowę w mocy – proponował najemcy kolejne obniżki czynszu. Arbitrzy ocenili, że po uwzględnieniu tych obniżek oraz środków z pomocy publicznej, jaką przedsiębiorca otrzymał, nie poniósł on ani nie był zagrożony „rażącą stratą”.

Arbitrzy uznali, że nie bez znaczenia jest także diametralnie różna sytuacja ekonomiczna stron tego sporu. Przedsiębiorca ma potencjalną możliwość uzyskania pomocy publicznej, a wynajmujący na taką pomoc nie może liczyć. Dodatkowo wynajmujący jest posiadaczem kredytu hipotecznego pod wynajmowany lokal.

Wyrok: oddalenie powództwa

Podobnych spraw, będących wynikiem epidemii COVID-19 i zmieniających się warunków handlowych, toczy się w SAKIG wiele i w innym stanie faktycznym, zapadają zgoda odmienne rozstrzygnięcia, w tym nawet rozwiązujące umowy najmu.

Ръководство за арбитраж в Полша и България. Добри практики.

гр. Бялисток, Март 2023 г.

Съфинансирано от
Европейския съюз

БЪЛГАРСКА ТЪРГОВИСКА-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА
POLSKA IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA

ІРН

IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA
W BIAŁYMSTOKU

I. Какво е арбитраж.

Арбитражът е метод за обвързващо и окончателно уреждане на спорове, възникнали във връзка с правоотношение между участващите в спора страни, произтичащо например от договор, от частен (арбитражен) съд. Арбитражът се основава на волята на страните, които са решили да отнесат съществуващ или бъдещ спор за разглеждане от арбитър или арбитри в съответствие с определени от страните правила. Същевременно се изключва възможността спорът да бъде разгледан от обикновените съдилища. Решението на арбитражния съд замества решението на общия съд.

Арбитражът е една от формите за ADR, т.е. от английски език “алтернативни методи за решаване на спорове (Alternative Dispute Resolution), и спрямо общите съдилища се отнася към алтернативните методи за разрешаване на спорове, в т.е. медиация, преговори и други администрирани процедури, целящи разрешаване на конфликт (в т.ч. помирителни комисии, DOCDEX). Арбитражът, при който спорът се урежда от неутрална трета страна, също е алтернатива на обикновените съдилища, но се различава от другите методи за ADR. Обвързващият характер на взетото в арбитражно производство решение не се отразява в необвързващите решения на ADR.

Терминът “арбитражен съд” се използва както по отношение на състава на арбитражния съд, т.е. за арбитрите в състава, който се произнася по даден спор, или съдът, постановяващ арбитражното решение, така и по отношение на арбитражната институция, администрираща дадения спор в съответствие с договорените от страните правила, която обаче не постановява присъда. Арбитражните съдилища се наричат още “помирители”, като двете понятия са идентични.

В Полша най-голямата арбитражна институция е Арбитражният съд към Националната стопанска камара в гр. Варшава. В България най-голямата институция е Арбитражният съд към Българската търговско-промишлена палата.

Някои от най-големите арбитражни институции по света са: ICC в Париж, LCIA в Лондон, SCC в Стокхолм, DIS в Берлин, VIAC във Виена, PCA в Хага, SIAC в Сингапур, HKIAC в Йонг Конг, SCAI в Женева, ICSID във Вашингтон, американският ICDR и китайският CIETAC.

Трябва да се има предвид, че завеждането на даден спор по компетентност (юрисдикция) на арбитража изключва компетентността на общия съд. Следователно, ако страните се съгласят спорът им да бъде разгледан от арбитражен съд, общият съд ще бъде длъжен да откаже да разгледа спора, който е предмет на споразумението, по отношение на обвързващата страна по арбитражното споразумение (при неефективно внасяне на спор пред арбитраж, вижте: Какви са последиците от неправилно арбитражно споразумение?). С други думи, ако в общия съд постъпи искова молба във връзка с въпрос, който

е предмет на арбитражно споразумение, по искане на другата страна, съдът ще насочи обвързаните от споразумението страни към арбитраж.

Това не означава, че участието на общия съд е ненужно на етапа на изпълнение или контрол на арбитражното решение. В т. нар. следарбитражни производства, които са възможна последица от арбитражното производство, решенията на арбитражните съдилища се преразглеждат от общите съдилища. Предмет на следарбитражното производство е решението на арбитражния съд и по-специално искането за признаване или изпълнение на арбитражното решение или искането за неговата отмяна, обявяване на невалидност или недействителност.

Сред арбитражите, които в момента се радват на най-голяма популярност, има две основни категории: търговски арбитраж и инвестиционен арбитраж. Търговският арбитраж се занимава с частноправни спорове, докато споровете, които разглежда инвестиционният арбитраж, касаят международното публично право.

Споровете, които се разглеждат от търговския арбитраж, произтичат по-специално от всякакви търговски, договорни или извъндоговорни отношения. Много често това са спорове между предприемачи.

Споровете, които се разглеждат инвестиционния арбитраж, възникват от международни многостранни (конвенции, договори) или двустранни (така наречените BIT, т.е. bilateral investment treaties) договори за насърчаване и взаимна защита на инвестициите, сключени между държавите. Въз основа на такива договори инвеститорът – най-често предприемач, т.е. частноправен субект от държава, която е страна по споразумението – може да съди държавата, в която е реализирал инвестицията, за нарушаване на задължения, произтичащи от сключения между държавите договор за насърчаване и взаимна защита на инвестициите.

В рамките на търговския арбитраж, който касае всички спорове от търговско естество, се обособяват отделни области, характеризиращи се със специфични правни или фактически въпроси. Арбитражът в тези конкретни области се нарича специализиран арбитраж. Специфичните области включват напр. спортен арбитраж, корпоративен арбитраж, арбитраж по строителни дела и арбитраж за спорове във връзка с интернет домейни.

Спортният арбитраж касае специфични за спортния бранш проблем, свързани с трансферите на спортисти между клубовете например.

Корпоративният арбитраж касае по-специално дружествените взаимоотношения (включително споровете във връзка с дружествени решения).

Арбитражът по строителни дела касае спорове във връзка с реализацията на строителни договори, в които често се прилага общоприетите в бранша норми, отразяващи пазарните стандарти, вкл. международно признатите стандартни условия (FIDIC).

Домейн арбитражът касае спорове във връзка с регистрацията на интернет домейни.

Търговският арбитраж може да е национален или международен. Съществени разлики между двете категории, освен наличието или липсата на международен елемент, няма. В много държави, в т.ч. в Полша, се прилагат общи правни стандарти за разрешаване на спора в рамките на национален или международен арбитраж. Това е следствие от взаимното сближаване на националните арбитражни правни разпоредби на отделните страни, което е резултат от усилията на международната арбитражна общност и от факта, че държавите включват в законодателството си разпоредбите на т.нар. закон - модел (ModelU), създаден на форума на ООН. Въпреки тенденцията към хармонизиране на арбитражните разпоредби, съществуват проблеми, които са специфични за международния арбитраж.

Съгласно примерните разпоредбите арбитражът има международен характер, ако:

седалищата на страните по арбитражното споразумение, към момента на сключването му, се намират в различни държави или едно от следните места се намира на територията на държава, различна от държавите по седалище на страните: (i) мястото на арбитража, ако е посочено в арбитражното споразумение или определено съгласно него; (ii) всяко място, където трябва да се изпълни съществена част от задълженията, произтичащи от търговските отношения, или мястото, с което предметът на спора е най-тясно свързан, или страните изрично са се съгласили, че предметът на арбитражното споразумение се отнася до повече от една държава.

В международния арбитраж за разрешаване на спор могат да се използват стандартите на различни правни системи, затова ключова роля в него играят стълкновителните въпроси, които позволяват да се определи кои правни стандарти са приложими, по-специално кое е:

приложимото право за арбитражното споразумение;
правото, което регулира арбитражното производство;
материалното право, приложимо за разрешаване на спора;
националното право, приложимо за евентуална жалба за отмяна на арбитражно решение.

Специфично за международния арбитраж е също така това, че той може да се проведе в напълно неутрален форум – страните могат да посочат като място на арбитража място, с което нито една от тях не е свързана по никакъв начин.

II. Какво представлява институционалният арбитраж.

Институционалният арбитраж се провежда и администрира от постоянен арбитражен съд в съответствие с неговия арбитражен правилник. Специализираният (ad hoc) арбитраж се води от непостоянен арбитражен съд, който се свиква само за разрешаване на даден, единичен спор. Възможно е също така арбитражът да бъде администриран от арбитражна институция, без да се прилагат нейните правила, изразяващи се само в предоставяне на технически и административни обслужване – това е т.нар. администриран арбитраж.

Институционалният арбитраж има следните предимства: (i) ясни, предварително известни правила за провеждане на арбитражното производство, вкл. на съответните разходи (по-специално арбитражни и административни такси), (ii) високо качество на административните решения, произтичащо от професионалния надзор на съдебния секретариат върху формалните аспекти на решенията на арбитражите, както и облекчена процедура за назначаване на заместващи арбитражи или за техния отвод – тези процедури са стандартни за арбитражните институции.

Специализираният арбитраж може да се характеризира и с по-голяма гъвкавост и потенциално по-ниски процесуални разходи, като ефикасността и ефективността му зависят изцяло от качеството на сътрудничество на страните по спора, от техните пълномощници и от постановяващия състав.

III. Арбитражно и общо правосъдие

Съществената характеристика, свързваща търговския арбитраж с общото правосъдие, е обвързващият характер на окончателното решение по делото. Това отличава общите и арбитражните съдилища от другите методи за разрешаване на спорове (АРС).

Характеристиката, която отличава арбитражното от помирителното правосъдие е основата на функциониране и на двете системи. В основата на арбитража е волята на страните, според която те решават да отнесат спора си за разрешаване от арбитражен съд. А общият съд, от друга страна, действа по силата на закона и представлява стандартен начина за уреждане на спорове.

Освен това търговският арбитраж е едноинстанционна форма за разрешаване на спорове, без възможност за обжалване на постановеното по делото решение. Производствата пред общите съдилища имат двуинстанционен, конституционно гарантиран характер.

Арбитражното производство също така е неформално, защото се провежда в правната рамка, определена в съответствие с волята на страните. Производството пред общ съд, от друга страна, е регламентирано и се провежда в съответствие с разпоредбите на Гражданския процесуален кодекс.

За разлика от общия съд, при търговския арбитраж е възможно ограничено прилагане на разпоредбите на материалното право, по-специално

когато се произнася по справедливост (ex aequo et bono) съгласно изричното упълномощаване от страните.

Търговският арбитраж е поверителен по своята същност, за разлика от общото правосъдие, което по принцип е публично.

IV. Правни източници

Търговският арбитраж е регулиран от следните правни източници: международни споразумения, закони и актове без нормативен характер.

Основните правила за функционирането на арбитражните съдилища са изложени в закона - модел на UNCITRAL за международния търговски арбитраж от 21 юни 1985 г. („ModelU“), разработен от Комисията по международно търговско право на ООН. Това е важна отправна точка за националните законодатели, които биха искали да въведат арбитражни разпоредби в своя правен ред. Законът-модел има за цел да хармонизира националните разпоредби относно арбитражното производство. Той трябва да е образец, който може да бъде възприет изцяло, без промени, или адаптиран към нуждите на дадена национална правна система. Законът-модел като такъв няма обвързваща сила и не е пряко приложим към арбитражните производства.

Едно от ключовите международни споразумения, допринесли за успеха на арбитража в международен план, е Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения от 10.06.1958 г. („Нюйоркската конвенция“). В момента страни по Нюйоркската конвенция са 163 държави, като този брой непрекъснато расте. Полша също ратифицира Конвенцията (с резерви).

Нюйоркската конвенция въвежда единни стандарти за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения. Тя задължава държавите - страни по Конвенцията да признават и изпълняват чуждестранни арбитражни решения директно въз основа на съдържащите се в Конвенцията принципи, без да го подлагат на по-тежки условия, отколкото би било при националните решения.

Въз основа на Нюйоркската конвенция националният общ съд може да откаже да изпълни чуждестранно арбитражно решение по искане на страна, ако е на лице едно от следните условия:

- недействителност на арбитражното споразумение;
- лишаване на страната от възможността да се защити в арбитражното производство;
- решението касае спор, който не е посочен или обхванат от арбитражното споразумение или излиза извън обхвата на това споразумение;
- съставът на арбитражния съд или арбитражната процедура не са били в съответствие със споразумението на страните или със законодателството на държавата по място на арбитража;

арбитражното решение все още не е обвързващо или компетентният орган на държавата, в която или съгласно чието законодателство е постановено решението, е отменила или спряла неговата изпълняемост.

От друга страна, общият съд по служебен ред взема предвид следните основания за отказ за признаване и изпълнение на съдебно решение:

съгласно законодателството на държавата, в която трябва да се осъществи признаването или изпълнението, предметът на спора не може да бъде разрешен чрез арбитраж (липса на т.нар. арбитраруемост, вижте: Какво е арбитраруемост?);

признаването или изпълнението на съдебното решение би било в противоречие с обществения ред на тази страна.

Държавите страни по Нюйоркската конвенция не могат да установяват допълнителни, различни от предвидените в Конвенцията, основания за отказ за признаване на арбитражни решения в националните си закони.

Търговският арбитраж в Полша е регулиран от следните правни източници: международни споразумения, закон и актове без нормативен характер. Законната уредба на арбитража (кодекс) е предвидена в част пета от Гражданския процесуален кодекс, озаглавена „Помирителен (арбитражен) съд“. Полският законодател, за разлика от някои други страни, не е предвидил отделен закон за арбитража. Гражданският процесуален кодекс съдържа нормите на националното право, които са приложими към арбитражното производство, където е приложимо полското процесуално право (при международния арбитраж това се оценява в съответствие със съответните стълкновителни норми).

В България търговският арбитраж се урежда от Закона за международния търговски арбитраж от 1988 г., който въвежда закона - модел на UNCITRAL за международния търговски арбитраж от 21.06. 1985 г. („ModelU“), а също така урежда правилата за поведение при вътрешни арбитражни спорове.

Отделните постоянни арбитражни съдилища имат също свои правилници, които определят правилата за провеждане на производства по спорове в конкретни институции. Те обаче трябва да отговарят на националните и международните разпоредби. Правилниците на постоянните арбитражни съдилища са пример за меки норми, които обвързват страните единствено въз основа на тяхната воля, най-често изразена в арбитражно споразумение. Със сключването на арбитражна клауза по институционален арбитраж страните се съгласяват арбитражното производство да се проведе по правилата на съответния съд. Правилниците регламентират хода на арбитражното производство, включително образуването на производство, формирането на съдебен състав, изслушването и произнасянето на решение. Правилникът съдържа и препратка към тарифите на съдебните такси, които точно определят разноските по арбитражното производство. Съдържащите се в арбитражния правилник разпоредби са от

общ характер. Някои арбитражни съдилища предвиждат също така специални правилници за специфични категории спорове (напр. допълнителни разпоредби за корпоративни спорове) или незначителни и неусложнени случаи (напр. ускорени процедури).

V. Арбитражна клауза

Арбитражното споразумение е споразумение, по силата на което страните отнасят правен спор за разрешаване от арбитражен съд. Широко използваното по света понятие за арбитражно споразумение е идентично с понятието арбитражна клауза. Арбитражното споразумение е основание за арбитражно производство, без действаща арбитражна клауза не може да има арбитраж. Арбитражното споразумение има за цел да изключи юрисдикцията на общите съдилища и да отнесе спора до арбитражния съд.

Има основно два вида арбитражни споразумения:

- споразумение, сключено във връзка с конкретно правоотношение и спор, който потенциално може да възникне от това отношение в бъдеще (т.нар. арбитражна клауза);
- споразумение, сключено във връзка със съществуващ спор, с цел разрешаването му в арбитражно производство (т.нар. компромис).

С други думи, разграничението между двата вида арбитражни споразумения зависи от това дали обвързването с арбитражна клауза се извършва преди или по време на спора.

За да бъде действително арбитражното споразумение, в него трябва да се посочи правоотношението, от което може да възникне спорът. На практика арбитражната клауза най-често е една от заключителните разпоредби на основния договор. Дори в този случай се счита, че арбитражното споразумение е независимо от основния договор, в което е включено фактически. С други думи, ефективността или валидността на арбитражната клауза не зависи от ефективността или валидността на основния договор. Ако основният договор изтече, арбитражното споразумение не споделя неговата съдба. Арбитражно споразумение може да се сключи и като се напише клауза на който и да е. Важно е да е в писмен вид.

Основните елементи, които едно арбитражно споразумение трябва да съдържа, са:

- обозначаване на страните по договора по начин, позволяващ идентифицирането им;
- изразяване на воля за отнасяне на правен спор за решаване от арбитражен съд;
- указване на предмета на спора или правоотношението, от което спорът е произтекъл или може да произтече в бъдеще.

Освен задължителните елементи, които определят ефективността на арбитражната клауза, арбитражното споразумение може също така да предвижда много други незадължителни елементи, включително: метод за избиране на съдийски състав, конкретен състав или квалификации, които се очакват от потенциалните арбитражи; процедура за отвод на арбитър; посочване на конкретна арбитражна институция - в случай на институционален арбитраж; правила и ред за водене на арбитражното производство; език на производството; място на арбитража; приложимото право за арбитражното споразумение.

VI. Решение на арбитражния съд

В Полша и България арбитражното решение има същата правна сила като решение на държавен съд след окончателното му признаване или обявяване за изпълняемо. Приравняването на правната сила на арбитражно решение със силата на решение на държавен съд се изразява преди всичко в това, че арбитражното решение придобива т.нар. материална валидност на решение на държавен съд и неговите последици:

- (1) положително, под формата на обвързване на страните, съдилищата и другите органи с арбитражното решение, и
- (2) отрицателно, под формата на сила на присъдено нещо.

VII. Арбитражен съд към Националната стопанска камара

Арбитражният съд към Националната стопанска камара (SAKIG) във Варшава е създаден на 1 януари 1950 г. и функционира под името “Колегия на арбитражите към Полската камара за външна търговия”, като независим орган, създаден за уреждане на спорове, произтичащи от международни търговски отношения.

SAKIG е най-голямата и най-добре позната арбитражна институция в Полша и в тази част на Европа. Работи непрекъснато почти 73 години, като независим орган, създаден за доброволно уреждане на търговски спорове. Годишно урежда стотици спорове, предимно в тази част на Европа.

Той е отлична алтернатива на общите случаи. Предложението на Арбитражния съд към Националната стопанска камара е адресирано до всички стопански субекти, които държат на бързо, поверително и ефективно разрешаване на делата.

Арбитражния съд към Националната стопанска камара разглежда спорове от национален и международен характер. Провежда също и медиации. Може

да администрира арбитраж за специални цели. Случаите се разглеждат конфиденциално, на една инстанция, бързо и ефективно.

Почти 20% от делата, разглеждани от Арбитражния съд към Националната стопанска камара, са международни. Съгласно Нюйоркската конвенция за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения, решенията на Арбитражния съд към Националната стопанска камара са изпълними в над 140 държави, подписали Конвенцията.

Броят на делата, които постъпват в Арбитражния съд към Националната стопанска камара във Варшава (SAKIG), е на подобно ниво от години. Това означава, че за целия период на своето съществуване арбитражите на SAKIG са разгледали няколко хиляди иска. По отношение на броя на разрешените спорове и тяхната значимост, той е лидер в Полша и е един от основните арбитражни съдилища не само в нашия регион, но и в Европа. Почти 20 процента от гледаните от SAKIG дела са международни. Добре е да се припомни също така, че в списъкът на арбитражите на съда, освен най-добрите полски юристи, фигурират имената на чуждестранни специалисти по арбитраж - общо в SAKIG има почти 200 специалисти, представители на полския и чуждестранен арбитраж. В него с имената на известни юристи от: Австрия, Белгия, Чехия, Франция, Испания, Индия, Германия, Словакия, Швейцария, САЩ, Унгария, Великобритания и Италия. Списъкът на медиаторите на Центъра за медиация на Арбитражния съд към Националната стопанска камара включва 84 души от цяла Полша.

Средното време за разрешаване на спор в SAKIG е десет месеца, от подаването на исковата молба до постановяването на решение. Ускорената процедура, от друга страна, предвижда постановяване на решение в рамките на шест месеца от конституирането на решаващия състав. Това е значително по-бързо, отколкото в държавните съдилища.

Трябва да се подчертае, че воденото от арбитражите производство е едноинстанционно и предвид разширената форма на анализ на доказателствения материал или на специфичната възможност за „частично спечелване” на спора. В арбитража се гарантира зачитане на интересите и на търговските тайни на страните. Освен това следва да се добави, че производството пред арбитражен съд винаги има помирителен елемент и не води до такова противопоставяне на страните, както е в общите съдилища.

При арбитража страните сами избират арбитражи, специалисти в областта, за която се отнася конкретният казус. В списъците на полските арбитражни съдилища фигурират чуждестранни арбитражи и обратно, тъй като арбитражните съдилища сключват двустранни споразумения за сътрудничество. В арбитража самите страни също се договарят за езика, на който ще се води производството. Това се отнася и за всички документи (напр. SAKIG води дела на полски, английски, френски, немски и руски).

Арбитражният съд към Националната стопанска камара е сключил редица споразумения за сътрудничество с арбитражни институции, които са известни

в цял свят. Той е член и един от основателите на Международната федерация на институциите за търговски арбитраж, член е на Международния съвет за търговски арбитраж, на Европейската арбитражна група към Международната търговска камара (ICC) в Париж, както и на Специалния комитет към Европейската икономическа комисия в Женева.

На 13 януари 2022 г. Арбитражният съвет на Арбитражния съд към Националната стопанска камара във Варшава назначи първия Регионален арбитражен комитет (Подляски арбитражен комитет), който ще изпълнява консултантска функция за Арбитражния съвет, а също така ще промотира Съда сред местни предприемачи и юристи, по-специално чрез организиране на конференции, посветени на арбитража и медиацията и насочени към местните предприемачи или местната правно-академична общност.

Свикването на комисията е възможност за SAKIG да се приближи към своите клиенти, а за хората, които искат да разрешат спор пред този съд - възможност за производство пред опитна, варшавска институция в гр. Бялисток.

Трябва да се спомене, че Търговско-промишлената камара в Бялисток, имайки предвид необходимостта от подкрепа на инициативи, свързани с гарантирането на достъп до правосъдие, включително използването на възможността за уреждане на спорове чрез арбитраж, пое инициативата за създаване на институция, която да изпълнява тази задача. И така, на 30 юни 2015 г. беше създаден Източният арбитражен съд към Търговско-промишлената камара в Бялисток. Избирателната колегия утвърди списък на арбитражите измежду хора с безупречна репутация и обществено доверие. Екипът от главни арбитражи е сформиран от хора с юридически познания и опит, чиято задача е, наред с други неща, да гарантират спазването на задължителните законови процедури на процеса. А екипът от препоръчани арбитражи е формиран от хора със специализирани познания в различни области.

Мисията на Източния арбитражен съд е да подкрепя и подпомага предприемачите при разрешаването на спорове чрез арбитраж. В Източния арбитражен съд

Примерна арбитражна клауза на SAKIG:

Всички спорове, произтичащи от или във връзка с това споразумение, ще бъдат окончателно уредени въз основа на Арбитражния правилник на Арбитражния съд към Националната стопанска камара във Варшава, в сила към датата на образуване на производството, от арбитър или арбитражи, назначени в съответствие с този Правилник.

По принцип споровете за издръжка или права, свързани с трудово правоотношение, не са от компетентността на Арбитражния съд при Националната стопанска камара.

Страните, които желаят да уточнят мястото на арбитража, като посочат региона на Полша, в който работи Регионалният арбитражен комитет на SAKIG, могат да доуточнят примерната клауза, като добавят мястото на арбитража, напр.:

Всички спорове, произтичащи от или във връзка с това споразумение, ще бъдат окончателно уредени въз основа на Арбитражния правилник на Арбитражния съд към Националната стопанска камара във Варшава, в сила към датата на образуване на производството, от арбитър или арбитри, назначени в съответствие с този Правилник с място на арбитража в гр. Бялисток.

VIII. Арбитражен съд при Българската търговско-промишлена палата

През своята дългогодишна история Арбитражният съд при Българската търговско-промишлена палата, който наскоро отбеляза своята 65-годишнина с юбилейна конференция с международно участие, се утвърди като институцията с най-висока репутация в областта на алтернативното, частно правосъдие по частноправни, предимно търговски спорове, в България. Като институция с обща компетентност, Арбитражният съд при Българската търговско-промишлена палата успешно демонстрира предимствата на частното, договорно правораздаване пред правораздаването от държавните съдилища, като първото се характеризира се с по-голяма експедитивност и икономия на пари и време на страните по арбитражни дела. Тези предимства имат положително въздействие върху сигурността на гражданските сделки и икономическата среда, което е в интерес на бизнеса, чиито представители са основните участници в арбитражния процес като страни по спора.

Това са арбитрите, които образуват арбитражната колегия на Арбитражния съд и участват в арбитражните съдилища, които разглеждат и разрешават заведени пред съда арбитражни дела. Избраните за арбитри лица са изключителни юристи както в теорията, така и в практиката, отговарящи на изискванията на Устава на Арбитражния съд при БТПП да притежават професионални познания в областта на търговското и гражданското право, които благодарение на своята компетентност могат да правораздават на високо ниво и да изграждат доверие в арбитражното производство. Трябва да се отбележи, че въпреки големия брой арбитражни съдилища, създадени след изменението на LICA през 1993 г., Арбитражният съд при БСК запази водещата си роля като предпочитана от страните арбитражна институция за разрешаване на икономически спорове.

За високата репутация на институцията говори и фактът, че наскоро въведените промени в Закона за международния търговски арбитраж, съгласно които споровете със страна потребител по смисъла на чл. 13, т. 1 от Закона за защита на потребителите, бяха изключени от компетентността на арбитражните съдилища като неподлежащи на арбитраж, не се отразиха съществено на броя

на делата, отнесени до Арбитражния съд при БТПП, тъй като благодарение на горепосочените предпочитания той изслушва като цяло икономически спорове с много по-сложна материя и по-голям интерес от случаите, които са били изключени от юрисдикцията на арбитражните съдилища. Високото качество на правосъдието трябва да е отражение на правната сигурност и предвидимост като основни характеристики на върховенството на закона. Това се изразява както в обобщаването и уеднаквяването на практиката на Арбитражния съд с консултативните становища на неговата Арбитражна колегия, така и във вземането предвид на тълкувателните решения на Върховния касационен съд по въпросите на правоприлагането в арбитражния процес - главно за облигационното и търговското право. В резултат на уеднаквяване на практиката по прилагане на закона в сходни случаи се реализира основният принцип за равенство на правните субекти пред закона – както на физическите, така и на юридическите лица, което е от ключово значение за изграждането на доверие в тази институция. Тук трябва да се подчертае, че след доста дълъг период, в който не бяха публикувани годишни синтези на представителната практика на Арбитражния съд към БТПП, беше възстановено издаването на такива синтези, които не само популяризират дейността му, но и са в помощ при разрешаване на правни проблеми на лица, упражняващи юридически професии в областта на частното право, както и извън арбитража.

В исторически план Арбитражният съд при БТПП е първият и дълго време единствен арбитражен съд, който съществува от няколко десетилетия и благодарение на това има водеща роля при признаването на този алтернативен правен инструмент за разрешаване на спорове и създаването на традиция в тази област. В резултат на тази промяна той претърпя качествена трансформация от съд със силни държавни елементи, подобен на държавните съдилища със задължителна юрисдикция за разглеждане на международни икономически спорове между държавни икономически субекти на страните-членки на СИВ, в истински доброволен неправителствен съд с юрисдикционни компетенции, основани на арбитражни споразумения с право да разрешават техните спорове (както вътрешни, така и международни) от предимно търговски характер.

Този процес на модернизация касае както усъвършенстването, така и несъвършенствата на правната база - както правилата на арбитражния процес, така и въвеждането на съвременни технологии - дигитализация в администрирането на арбитражните дела. Внимание заслужава и приносът на Арбитражния съд и неговото ръководство за разработването на закона - модел за арбитража на UNCITRAL (Комисията на ООН по международно търговско право), както и за изготвянето на законопроекта за международния търговски арбитраж и неговите изменения, които са включени в правилниците на всички арбитражни съдилища. Благодарение на последните промени в Правилника на Арбитражния съд при БТПП се създадоха законодателни условия за разширяване на дейността му чрез създаване на възможност за изготвяне на списък на

арбитрите към регионалните палати на БТПП, в които споровете между страни по сключено арбитражно споразумение могат да се разглеждат от тези арбитри.

Арбитражният съд при БТПП се ползва и с международно признание, което се доказва както от значителния брой международни арбитражни дела, които Съдът разглежда като избран от страните по спора в арбитражните споразумения съд, така и от участието на представители на Съда в работа на UNCITRAL и Европейската арбитражна група.

Но ако обстоятелствата на икономическата среда доведат до неизбежни нарушения, Арбитражният съд при БТПП ще продължи да бъде надеждна гаранция за бърз и ориентиран към нуждите на бизнес средата начин за разрешаване на спорове между страните. Това е много по-важно сега, когато България е част от демократичното европейско семейство, бидейки пълноправен член на Европейския съюз.

Клауза за арбитраж, препоръчана от Арбитражния съд при БТПП

1. *„Всички спорове, породени от този договор или отнасящи се до него, включително споровете, породени или отнасящи се до неговото тълкуване, недействителност, изпълнение или прекратяване, както и споровете за попълване на празноти в договора или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, ще бъдат разрешавани от Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата съобразно с неговия Правилник за дела, основани на арбитражни споразумения.“*
2. *„Всички спорове, породени от този договор или отнасящи се до него, включително споровете, породени или отнасящи се до неговото тълкуване, недействителност, изпълнение или прекратяване, както и споровете за попълване на празноти в договора или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, ще бъдат разрешавани от Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата съобразно с Правилник за бързите производства.“*
3. *„При възникнал спор, той се отнася за разглеждане от Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата съгласно неговия Правилник за бързите производства.“*

Споровете относно права върху недвижими имоти или владение на недвижим имот, издръжки или права, свързани с трудови правоотношения, не са от компетентността на Арбитражния съд БТПП.

Препоръчителната клауза за арбитраж № 1 се прилага както за вътрешни, така и за международни търговски и граждански договори. По отношение на

международните търговски договори е препоръчително страните по тях да договорят приложимото материално право в арбитражната клауза.

Препоръчителните клаузи за арбитраж № 1 и № 2 се прилагат само и единствено за вътрешни търговски и граждански договори.

IX. Използване на новите технологии в арбитража

Помирителното правосъдие, което представлява частна система за разрешаване на спорове, определено е по-гъвкаво от консервативното общо правосъдие по отношение на въвеждането на иновативни решения, насочени към рационализиране на целия процес, свързан с окончателното уреждане на спора. Това е така, защото арбитражът, който е своеобразен търговски продукт, трябва да се адаптира към постоянно променящата се пазарна действителност, за да отговори най-добре на нуждите на своите потребители. Арбитражната система трябва да се отличава от общите съдилища, в противен случай тя няма да бъде привлекателна алтернатива за желаещите да разрешат спора си страни. Всички иновации могат да бъдат въведени в арбитражното производство по желание на страните и са предназначени за тях като потребители на арбитража.

При разглеждането на начините за използване на новите технологии в арбитража трябва да се възприемат предвид три основни гледни точки: (i) на арбитражната институция, (ii) на страните и техните пълномощници и (iii) на арбитражите, съставляващи решаващия състав. По отношение на арбитражните институции, новите технологии могат да им помогнат за ефективно провеждане и администриране на арбитражното производство. Що се отнася до страните и техните пълномощници, те могат да ги подкрепят както в комуникацията с другите участници в арбитражното производство, така и в процеса на подбор на кандидатури за арбитражи, а така също и при изготвянето на процесуални документи, представящи позицията и аргументите на страните. По отношение на задачите на арбитражите, тяхното основно задължение е да издадат подлежащо на изпълнение решение. В тази връзка новите технологии могат да ги подкрепят, по-специално при анализа на правни и фактически въпроси, а в бъдеще потенциално и във връзка с предложения за разрешаване или дори - в случай на изкуствен интелект - постановяване на окончателно решение (било то от изкуствен интелект или с участието на други арбитражи).

Въпросът с дистанционното разрешаване на спорове и провеждането на производства без физическото присъствие на страните е особено важен в ситуацията на глобалната епидемия от COVID-19, поради която контактът с общите съдилища беше значително ограничен, а водените спорове в по-голямата си част бяха на практика са преустановени.

В арбитража е възможно да се проведе дистанционно изслушване (видео или телеконференция). Съществуват също така съответни насоки за провеждане на изслушвания в тази форма (Протоколът от Сеул за видеоконферентната

връзка в международния арбитраж). Някои арбитражни съдилища разполагат с необходимата инфраструктура и са подготвени да провеждат изслушвания без физическото присъствие на арбитрите и страните с техните пълномощници. Например първото дистанционно изслушване в Арбитражния съд при Националната стопанска камара във Варшава се проведе през март 2020 г. От друга страна, организационните телеконференции на страните с арбитрите са пазарен стандарт от много години.

Освен това отделните изслушвания в областта на инвестиционния арбитраж се излъчват на живо по Интернет и са достъпни за по-широка аудитория. При по-големи спорове се използва и технология, която позволява текущо и автоматизирано изготвяне на преписи на изявленията на участниците в производството, така че както пълномощниците на страните, така и арбитрите текущо да могат да отговарят прецизно на отделните изявления на другите участници, не само непосредствено след тях, но и в други моменти по време на продължаващите с часове, а понякога и с дни, арбитражни заседания.

По принцип договореностите относно формата на връчване на всички процесуални документи в производството зависят от разпоредбите на правилниците на арбитражните институции и от правилата, приети от решаващия състав. Все повече решаващи състави приемат документообменът да се извършва в електронна форма. Това е в съответствие с изискванията на безхартиен арбитраж, насърчаващ подаването на всички процесуални документи само в електронна форма, с изключение на случаите, които изискват традиционна форма. Независимо от гореизложеното, в настоящите процедурни реалности поне едно копие от документите по арбитражното производство заедно с всички решения на арбитражния състав, трябва да бъде в традиционната «хартиена» форма. Това е необходимо, тъй като в случай на евентуално следарбитражно производство може да се наложи преписките по делото да бъдат предадени на общия съд от арбитражния съд в традиционната форма.

Освен това някои арбитражни институции, включително Арбитражният съд при Националната стопанска камара във Варшава, както и Арбитражният съд при Българската търговско-промишлена палата разполагат с подходящи ИТ системи, които позволяват достъп до процесуалните документи и комуникацията между участниците в производството.

Използването на нови технологии в арбитража може да бъде безопасно, стига всички участници в арбитражното производство да спазват съответните предпазни мерки. Най-често най-слабото звено на иновативните решения, базирани на ИТ инфраструктура, са потребителите на тази инфраструктура. Въпросът за киберсигурността в арбитража понастоящем е важна област на изследване. За да гарантира високо ниво на киберсигурност, арбитражната общност е изготвила подходящи насоки, сред които Протокола от 2020 г. относно киберсигурността в международния арбитраж (публикация на ICCA, NYC Bar и CPR).

Арбитражен съд към Националната стопанска камара се фокусира върху новите технологии в своята дейност и доказва, че работата в санитарен режим, необходимостта от спазване на множество ограничения или ограничения за движение не са непреодолими бариери. В този най-голям арбитражен съд в страната се проведе например видеоизслушване с участници от Великобритания, Испания, Чехия и няколко полски града. Бяха разпитани общо 19 свидетели и 10 екипа вещи лица. Бяха организирани конференции за вещи лица, на които присъстваха и преводачи от английски и испански език. Всичко продължи общо 16 дни и 8 часа.

Изслушването беше голямо логистично начинание, не само заради броя на участниците и местоположението им на различни места в Европа. Това беше и сериозно технологично начинание. За целите на заседанието бяха създадени виртуална съдебна зала, дигитални стаи за страните в спора и за експертните екипи (т.нар. „break rooms”) и чакални за свидетели (т.нар. „waiting rooms”). Участниците в изслушването споделяха своите презентации и мнения чрез функцията за споделяне на екран.

Видеоизслушването се проведе в хибриден режим – в седалището на Арбитражния съд при Националната стопанска камара присъстваше само решаващия състав. Останалите участници в производството се включваха от разстояние. Средно на всяка среща участваха по 24 души, включително присъстващите на разпита свидетели и вещи лица от всяка страна на спора, както и мениджърите на документи.

Заседанията бяха свикани на две седмични сесии с обща продължителност от 13 дни и на три допълнителни дати - приблизително 80 часа. Арбитрите постановиха решението си след около 16 дни и 8 часа.

Тук трябва да се подчертае, че времето е срещу предприемачите, особено в момент, когато компанията не просперира или дейността ѝ е силно ограничена поради бушуващата пандемия. Поради това бързината на производството и предвиденото време за постановяване на решение са много важни фактори от гледна точка на предприемачите. Предприемачите от браншовете, които са пряко засегнати от поредните ограничения, оценяват и опита в споровете, както и широкия кръг от арбитри, които се произнасят в нашия съд. А нарастващата популярност на арбитража е възможност за «разтоварване» на силно претоварените общи съдилища при разрешаването на търговски дела.

Провеждането на онлайн производства значително допринесе за съкращаване на продължителността на арбитражните производства и увеличи достъпността им за всички заинтересовани страни.

В областта на правораздаването по електронен път Арбитражният съд при Българската търговско-промишлена палата също играе водеща роля в областта на арбитражното правосъдие не само в България, но и в Европа. Прилагането на съвременни технологии улеснява достъпа на страните и арбитрите до делата и техния ход, както и до информацията за доказателствата и хода на арбитражния

процес от разстояние, което е голямо организационно подобрене в работата на съда. Развитието на процеса на технологични иновации в арбитражния процес продължава с предвидената в последните изменения на Правилника на Арбитражния съд при БТПП възможност за провеждане на видеоконференции между страните по делата с цел провеждане на арбитражно производство и събиране на устни доказателства в дистанционния арбитражен процес.

Трябва да се обърне внимание на факта, че използването на нови технологии, включително дистанционни изслушвания, в Арбитражния съд при Националната стопанска камара е много полезно в светлината на създаването на регионални комитети и отговарянето на очакванията на обществото в отделните региони на Полша. Например субектите от Подляското войводство, където вече функционира Регионален арбитражен комитет, които решат да отнесат спор до Арбитражния съд при Националната стопанска камара с място на арбитраж в гр. Бялисток, ще могат да участват в професионално изслушване, като от Бялисток се свържат онлайн с арбитражите във Варшава и свидетели от различни места в страната и по света. Това със сигурност ще им спести ценно време и пари. Изглежда точно от това се нуждае пазарът днес – бързо, но и гъвкаво действие.

X. Предимства на арбитража в сравнение със съдебното производство пред общите съдилища

Разрешаването на имуществени (предимно търговски) спорове, регулирани от частното право чрез арбитраж, предоставя следните значителни предимства в сравнение с разрешаването на споровете от съдилищата:

1. То е значително по-бързо, тъй като производството се води само на една инстанция. Няма по-висша инстанция, за разлика от процедурата на общите съдилища, където има три обикновени инстанции.
2. Арбитражното решение е много по-стабилно от съдебното решение, тъй като единственият начин да бъде отменено е да се подаде молба за отмяна на арбитражното решение до съответния апелативен съд в рамките на 60 дни (в Полша) или до Върховния касационен съд в рамките на кратък 3-месечен срок. (в България).

И в двете държави, за да бъде отменено арбитражно решение, трябва да бъде изпълнено поне едно от няколко изброени условия.

Арбитражно решение може да бъде отменено само в редки случаи, докато първоинстанционните съдебни решения са много по-често обект на успешно обжалване. Арбитражните решения почти никога не се отменят.

3. Уреждането на спорове чрез арбитраж се извършва само от висококвалифицирани юристи и специалисти в други области, вписани в списъка на арбитражите на институционалните съдилища.

4. Разрешаването на спорове чрез държавни съдилища е много по-скъпо от разрешаването им чрез институционални арбитражни съдилища. Таксата по арбитражните дела се плаща само на една инстанция, докато в общите съдилища се плаща такса на всяка инстанция, освен това те отнемат много повече време, което означава по-високи разходи за процесуално представителство.
5. Същевременно арбитражът е средство за защита срещу нарушаване на права, което има същите правни последици като решенията на общите съдилища. Арбитражното решение също така е основание, въз основа на което се издава изпълнителен лист, също както при решение на общ съд.

Най-важното е споровете, особено търговските, да се разрешават от надеждни субекти с богат опит, разполагащи със специалисти в областта, която касае делото (Арбитражният съд при Националната стопанска камара има почти 70-годишна традиция, подобно на Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата). Благодарение на това те разбират бизнеса по-добре от държавните съдии, които се разпределят по делата на случаен принцип. Така че е възможно в нашия съд по т.нар. спор във връзка с дружествени решения да се произнесат трима професори по търговско право.

Но имаме още много работа по отношение на обучението във връзка с алтернативните форми за разрешаване на спорове, които включват и медиацията. Полските предприемачи например не знаят, че решението на арбитражния съд е също толкова обвързващо, колкото и това на общия съд. Трябва да се подчертае обаче, че популярността на арбитражното правосъдие в Полша не се различава съществено от нивото в другите европейски страни, защото тази форма за разрешаване на спорове никога няма да стане «обикновена», масова форма. Ако това се случи, това би било знак за сериозна слабост на общото правосъдие.

ПОЛСКИ ПРАВНИ АКТОВЕ, КОИТО РЕГУЛИРАТ ПОМИРИТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ

Основният национален правен акт, който регулира въпроса за арбитража и често се посочва в правилниците на арбитражните съдилища - като приложим при липса на регламент - е Гражданският процесуален кодекс от 17 ноември 1964 г. (Dz. U. [Д.В. - б.пр.] от 2021 г., точка 1805):

(...)

Част пета. Помирителен (арбитражен) съд.

Глава I. Общи разпоредби.

Член 1154 [Местна компетентност] Разпоредбите на настоящата част се прилагат, ако мястото на производството пред арбитражния съд се намира на територията на Република Полша, а в посочени в тази част случаи - и когато мястото на производството пред арбитражния съд е извън територията на Република Полша или не е отбелязано.

Член 1155 [Определяне на мястото на производството]

§ 1. Мястото на производството пред арбитражния съд се посочва от страните, а при липса на такова, се определя от арбитражния съд, като се вземат предвид предметът на производството, обстоятелствата по делото и удобството за страните.

§ 2. Ако мястото на производството пред арбитражния съд не е посочено от страните или от арбитражния съд, се счита, че мястото на производството е на територията на Република Полша, когато решението, с което се приключва производството по делото е постановено на тази територия

Член 1156. [Национална юрисдикция] Полските съдилища имат национална юрисдикция по регулирани от разпоредбите на тази част въпроси, ако мястото на производството пред арбитражния съд се намира на територията на Република Полша. Полските съдилища имат национална юрисдикция и когато разпоредбите на тази част предвиждат съдебни действия във връзка с производство пред арбитражен съд, чието място е извън границите на Република Полша или не е отбелязано.

Член 1157 [Обхват на споровете, разрешавани от арбитражния съд] Освен ако специална разпоредба не предвижда друго, страните могат да отнесат за разрешаване от арбитражния съд:

- 1) спорове за имуществени права, с изключение на дела за издръжка;
- 2) спорове за неимуществени права, ако те могат да бъдат предмет на съдебно споразумение.

Член 1158 [Понятие за съд]

§ 1. Всеки път, когато в настоящата част става въпрос за съд, под това трябва да се разбира съд, който би бил компетентен да разгледа делото, ако страните не са сключили клауза за арбитраж.

§ 2. Разпоредбите на тази част се прилагат както за арбитражния съд, назначен да разреши конкретен спор, така и за решаващия състав, назначен като част от постоянен арбитражен съд.

Член 1159 [Обжалване на решение]

§ 1. В регламентирания с разпоредбите на настоящата част обхват съдът може да предприема действия само, ако законът предвижда това.

§ 2. Решението на съда може да се обжалва в предвидените в закона случаи.

§ 3. В случаите по чл. 1171, 1172, 1177, 1178 и 1179 съдът може да се произнесе в закрито заседание. Преди решението съдът може да изслуша страните, като изслушването може да се проведе и чрез получаване на писмено изявление. При необходимост съдът може да изиска писменото изявление да съдържа нотариално заверен подпис.

Член 1160 [Връчване]

§ 1. Ако страните не са решили друго, писменото уведомление се счита за връчено, когато бъде предадено лично на адресата или доставено до неговото седалище или местоживеене или на посочения от него пощенски адрес.

§ 2. Ако адресатът е търговец, вписан в съответния съдебен или друг публичен регистър, уведомлението се счита за връчено, когато е доставено на адреса, посочен в регистъра, освен ако страната не е посочила друг адрес за връчване.

§ 3. Ако нито едно от местата, изброени в предходните параграфи, не може да бъде установено, въпреки положеното старание, писменото уведомление се счита за връчено, ако е изпратено до последното известния адрес на седалище или на обичайно местопребиваване на адресата. В такъв случай уведомлението се счита за връчено в последния ден от срока, в който пратката може да бъде получена от адресата.

§ 4. Разпоредбите на предходните алинеи не се прилагат за съдебни връчвания.

Глава II. Клауза за арбитраж

Член 1161 [Клауза за арбитраж]

§ 1. За внасяне на спор за решаване от арбитражен съд е необходимо споразумение между страните, в което да бъде посочен предметът на спора или правоотношението, от което е възникнал или може да възникне спорът (клауза за арбитраж).

§ 2. Разпоредбите на арбитражната клауза, които нарушават принципа на равенство на страните, по-специално, които дават право само на една страна да заведе дело пред арбитражния съд, предвиден в арбитражната клауза или пред съда, са неефективни.

§ 3. Арбитражната клауза може да определи постоянен арбитражен съд като компетентен да разреши спора. Ако страните не са решили друго, те са обвързани от правилника на постоянния арбитражен съд, действащ към датата на подаване на исковата молба.

От юни 2023 г. ще се прилага измененият текст на Гражданския процесуален кодекс - законодателят допусна преобразуване на съдебното производство в арбитраж - след чл. 1161 ще се добави чл. 1161(1) със следния текст:

„Член 1161(1) от арбитражния съд до окончателното разрешаване на делото от съда.

§ 2. Съдът ще прекрати производството по общо искане на страните, подадено след като страните са сключили арбитражна клауза, освен ако съдържанието на клаузата и обстоятелствата по делото сочат, че това би било в противоречие със закона, принципите на социалното съвместно съществуване или би имало за цел заобикаляне на закона, или арбитражната клауза е невалидна или неефективна. Давността за искове, обхванати от арбитражната клауза, започва да тече отново от датата, на която решението за прекратяване на производството влезе в сила.“

Член 1162 [Форма на клаузата]

§ 1. Клаузата за арбитраж трябва да е съставена в писмен вид.

§ 2. Изискването относно формата на арбитражната клауза е спазено и ако клаузата е била включена в разменени между страните писма или изявления, направени чрез средства за комуникация от разстояние, които позволяват да се запише тяхното съдържание. Позоваването в споразумението на документ, съдържащ решение за отнасяне на спора до арбитражен съд, отговаря на изискванията за формата на арбитражна клауза, ако споразумението е в писмена форма и позоваването е такова, че прави клаузата съставна част от споразумението.

Член 1163 [Задължителност на клаузата]

§ 1. Включената в дружествения договор (устава) на търговско дружество клауза за арбитраж относно спорове, произтичащи от дружествените правоотношения,

има задължителна сила за дружеството, неговите съдружници, както и за органите на дружеството и техните членове.

§ 2. По дела за отмяна или обявяване за недействително решение на общото събрание на дружество с ограничена отговорност или на общото събрание на акционерно дружество арбитражната клауза е ефективна, ако в нея е предвидено задължение за обявяване на образуването на делото по изискуемия за обявления на дружеството начин в срок от един месец от датата на образуването му; обявлението може да включва и причината. По тези дела всеки съдружник или акционер може да се включи в производството от името на една от страните в едномесечен срок от датата на обявлението. Съставът на арбитражния съд, назначен по делото, образувано най-рано, разглежда всички други дела за отмяна или обявяване на недействителност на същото решение на събранието на акционерите на дружество с ограничена отговорност или общото събрание на акционерно дружество.

§ 3. Разпоредбите на § 1 и 2 се прилагат съответно за арбитражните клаузи, съдържащи се в устава на кооперация или сдружение.

Член 1164 [Трудовоправни спорове] Клаузата за арбитраж по трудовоправни спорове може да се изготви само след възникване на спора и изисква писмена форма. Разпоредбата на чл. 1162 § 2 не се прилага.

Член 1164¹ [Изисквания за арбитражна клауза при спорове, произтичащи от договори, по които потребителят е страна]

§ 1. Арбитражна клауза, която обхваща спорове, произтичащи от договори, по които потребителят е страна, може да бъде изготвена само след възникване на спора и трябва да бъде в писмена форма. Разпоредбата на чл. 1162 § 2 не се прилага.

§ 2. В арбитражната клауза, упомената в § 1, трябва също така да се посочва, че страните са запознати с последиците от клаузата за арбитраж, по-специално по отношение на правната сила на решението на арбитражния съд или на сключеното пред него споразумение, със съдебното решение или споразумение, сключено пред съд, след като са били признати от съда или обявени за изпълняеми от съда, в противен случай ще бъде счнета за невалидна.

Член 1165 [Завеждане на дело в съда]

§ 1. Ако дело относно спор, обхванат от арбитражна клауза, бъде отнесено до съда, съдът отхвърля исковата молба или искането за образуване на охранително производство, ако ответникът или участникът в охранителното производство е възразил срещу арбитражната клауза преди да влезе в спор по съществуването на делото.

§ 2. Разпоредбата на § 1 не се прилага, когато арбитражната клауза е недействителна, неефективна, неизпълнима или обезсилена, както и когато арбитражният съд е постановил, че е неподходяща.

§ 3. Внасянето на делото в съда не пречи то да бъде разгледано от арбитражния съд.

§ 4. Разпоредбите на предходните параграфи се прилагат и когато мястото на производството пред арбитражния съд е извън територията на Република Полша или не е отбелязано.

Член 1166 [Обезпечение на искове]

§ 1. Отнасянето на спор за решаване от арбитражен съд не изключва възможността съдът да обезпечи предявените пред арбитражния съд искове.

§ 2. Разпоредбата на § 1 се прилага и когато мястото на производството пред арбитражния съд е извън територията на Република Полша или не е отбелязано.

Член 1167. [Обхват на пълномощното] Даденото от предприемача пълномощното за извършване на правно действие включва и право за изготвяне на арбитражна клауза във връзка със спорове, произтичащи от това правно действие, освен ако пълномощното не предвижда друго.

Член 1168 [Обезсилване на клаузата]

§ 1. Ако лицето, посочено в клаузата за арбитражното арбитраж или председателстващ арбитраж, откаже да изпълнява тази функция или ако изпълнението на тази функция се окаже невъзможно по други причини, арбитражната клауза се обезсилва, освен ако страните не са решили друго.

§ 2. Ако страните не са споразумели друго, арбитражната клауза се обезсилва, ако посоченият в клаузата арбитражният съд не е приел делото за разглеждане или ако разглеждането на делото от този съд се е оказало невъзможно по други причини.

Глава III. Състав на арбитражния съд

Член 1169 [Състав на съда]

§ 1. Страните могат да определят броя на арбитражните съдии (арбитри) в споразумението.

§ 2. Ако това не е направено, се свиква арбитражен съд, съставен от трима арбитри.

§ 21. Ако ищците или ответниците са двама или повече, те назначават арбитър с единодушие, освен ако арбитражната клауза не предвижда друго.

§ 3. Разпоредбите на споразумението, предоставящи на една от страните повече права при назначаването на арбитражен съд, са неефективни.

Член 1170 [Арбитър]

§ 1. Арбитър може да бъде напълно дееспособно физическо лице, без значение от неговото гражданство.

§ 2. Държавен съдия не може да бъде арбитър. Това не се отнася за съдии в пенсия.

Член 1171 [Начин на назначаване на арбитражите]

§ 1. Страните могат да се договорят за начина на назначаване на арбитражите.

§ 2. Ако не го направят, арбитражите се назначават по следния начин:

1) ако делото се разглежда от арбитражен съд, съставен от нечетен брой арбитражи, всяка страна назначава равен брой арбитражи, а след това арбитражите назначават председателстващ арбитър; ако една от страните не назначи арбитър или арбитражи в рамките на един месец от датата на получаване на искане от другата страна да направи това, или ако арбитражите, назначени от страните, не успеят да назначат председателстващ арбитър в рамките на един месец от тяхното назначаване, арбитърът или арбитражите или председателстващият арбитър се назначават от съда по искане на някоя от страните;

2) ако делото трябва да се гледа от един арбитър и в рамките на един месец от датата, на която една от страните е поискала съвместно назначаване на арбитър, страните не са направили това, арбитърът се назначава от съда по искане на някоя от страните;

3) ако делото се разглежда от арбитражен съд, съставен от четен брой арбитражи, всяка страна назначава равен брой арбитражи, а арбитражите избират измежду тях председателстващ арбитър; ако една от страните не назначи арбитър или арбитражи в рамките на един месец от датата на получаване на искане от другата страна да направи това, или ако арбитражите, назначени от страните, не изберат председателстващ арбитър в рамките на един месец от тяхното назначаване, арбитърът или арбитражите или председателстващият арбитър се назначават от съда по искане на една от страните;

§ 3. Страната или страните могат също така да назначат заместващ арбитър в случай на смърт, оставка, отзоваване (изтичане на срока на назначение) на назначения от тях арбитър.

Член 1172 [Искане на страните] Ако съгласно споразумението на страните арбитърът или председателстващият арбитър трябва да бъде назначен от трето лице, което не е направило това в определения от страните срок, и ако страните не са определили такъв, в рамките на един месец от датата на поканата към третото лице да направи това, всяка от страните може да поиска от съда назначаването на арбитър или председателстващ арбитър, освен ако страните не са се споразумели друго.

Член 1173 [Квалификация на арбитъра]

§ 1. При назначаването на арбитър съдът взема под внимание квалификацията, която арбитърът трябва да притежава съгласно споразумението на страните, както и други обстоятелства, които гарантират назначаването на независимо и безпристрастно лице за арбитър.

§ 2. При назначаването на единствен арбитър или председателстващ арбитър в спор между страни със седалище или адрес по местоживееене в различни държави, съдът трябва да вземе предвид необходимостта от назначаване на лице, което не е свързано с никоя от тези държави.

Член 1174 [Отвод на арбитър]

§ 1. Назначеното за арбитър лице представя писмена декларация до всяка от страните и до останалите арбитри за своята безпристрастност и независимост. Назначеното за арбитър лице е длъжно незабавно да разкрие на страните всички обстоятелства, които биха могли да породят съмнения относно неговата безпристрастност или независимост.

§ 2. Арбитърът може да бъде отстранен само при наличие на обстоятелства, които породят основателни съмнения относно неговата безпристрастност или независимост, както и когато не притежава посочената в споразумението на страните квалификация. Отводът на арбитър, когото страната сама е назначила или е участвала в назначаването му, може да бъде поискан от нея само по причини, които са ѝ станали известни след назначаването му.

Член 1175 [Последици от оставката на арбитър] Арбитърът може да подаде оставка по всяко време. Ако оставката е подадена без съществена причина, арбитърът носи отговорност за причинената от това вреда.

Член 1176 [Ред за отвод на арбитър]

§ 1. Страните могат да определят реда на процедурата за отвод на арбитър.

§ 2. Ако арбитърът не бъде отстранен в рамките на един месец от датата, на която страната е подала до арбитражния съд искане за отвод на арбитъра в определения от страните ред, страната, поискала отвода, може в рамките на следващите две седмици да се обърне към съда с молба за отвод на арбитъра. Различни разпоредби на споразумението между страните са неефективни.

§ 3. Ако страните не са решили друго, страната, която иска отстраняването на арбитър, следва в двуседмичен срок от датата, на която е узнала за назначаването му или от датата, на която е узнала за обстоятелствата, упоменати в чл. 1174 § 2, да уведоми писмено всички арбитри, назначени за уреждане на делото, както и насрещната страна. В уведомлението, което следва да бъде изпратено до всички тези лица едновременно, трябва да бъдат посочени обстоятелствата, обосноваващи искането за отвод.

§ 4. Ако в рамките на две седмици от датата, на която съгласно разпоредбата на § 3 на арбитъра е връчено известие за неговия отвод, арбитърът не подаде оставка сам или не бъде отзован съгласно съвместните, писмени изявления на страните, страната, поискала отвода, може в рамките на следващите две седмици да подаде молба до съда за отвод на арбитъра.

§ 5. Ако арбитърът подаде оставка или бъде отзован от страните във връзка с искане за отвод, това само по себе си не означава, че искането е било основателно.

§ 6. Подаването на посоченото в § 2 и 4 искане до съда не засяга хода на производството пред арбитражния съд, освен ако арбитражният съд не реши да спре производството, докато съдът разгледа искането.

Член 1177 [Отвод по съвместно изявление на страните]

§ 1. Страните могат по всяко време да подадат съвместно писмено изявление за отвод на който и да е от арбитрите.

§ 2. По искане на която и да е от страните съдът може да освободи арбитъра, ако е очевидно, че арбитърът няма да изпълни задълженията си в срок или ще забави изпълнението им без основателна причина.

Член 1178 [Заместващ арбитър]

§ 1. При изтичане на назначението на арбитър се назначава нов (заместващ) арбитър по реда, предвиден за назначаване на арбитър.

§ 2. Ако арбитър подаде оставка или страните и или съдът освободят арбитър, назначен от една от страните, два пъти, другата страна може да поиска от съда да назначи нов (заместващ) арбитър за насрещната страна. Такова искане може да бъде направено от страна в рамките на една седмица от датата, на която е научила, че новият (заместващ) арбитър, назначен от насрещната страна, е подал оставка или е бил освободен.

Член 1179 [Възнаграждение на арбитър]

§ 1. Арбитърът има право на възнаграждение за своята дейност и на възстановяване на разходите, направени във връзка с изпълнението на тази дейност. Отговорността на страните в тази връзка е солидарна.

§ 2. Ако няма споразумение между арбитъра и страните относно размера на възнаграждението и подлежащите на възстановяване разноси, арбитърът може да поиска от съда да определи възнаграждението му в съответствие с обема на работата и стойността на предмета на спора, както и подлежащите на възстановяване разноси.

§ 3. Определението на съда подлежи на обжалване.

Глава IV. Компетентност на арбитражния съд.

Член 1180 [Възражение за некомпетентност]

§ 1. Арбитражният съд може да се произнесе относно своята компетентност, включително за съществуването, валидността или ефективността на арбитражната клауза. Невалидността или изтичането на основното споразумение, в което е включена арбитражната клауза, само по себе си не означава недействителност или изтичане на клаузата.

§ 2. Възражението за некомпетентност на арбитражния съд може да бъде повдигнато най-късно в отговора на исковата молба или в рамките на друг, посочен от страните срок, освен ако страната не е знаела и, полагайки нужното старание, не е могла да научи основанието за такова възражение преди изтичането на крайния срок или основанието му е възникнало едва след изтичането на този срок. И в двата случая арбитражният съд може да разгледа възражение, повдигнато след крайния срок, ако прецени, че закъснението е оправдано. Назначаването на арбитър от страна или участието на страната в неговото назначаване не лишава тази страна от правото да повдигне такова възражение. Възражението, че искането на насрещната страна, отправено в хода на производството, надхвърля обхвата на арбитражната клауза, следва да бъде повдигнато веднага след отправянето на

такова искане. Арбитражният съд може да разгледа възражение, повдигнато след крайния срок, ако прецени, че закъснението е оправдано.

§ 3. Арбитражният съд може да се произнесе относно упоменатото в § 2 възражение в отделно определение. Ако арбитражният съд отхвърли възражението с такова определение, всяка от страните може в срок от две седмици от датата на връчване на заповедта да се обърне към съда за решение. Образуването на съдебно производство не спира разглеждането на делото от арбитражния съд. За производството пред съда се прилагат съответно разпоредбите на чл. 1207. Определението на съда подлежи на обжалване.

Член 1181 [Временна обезпечителна мярка]

§ 1. Ако страните не са се договорили друго, арбитражният съд, по искане на страната, обосновава иска, може да реши да приложи такъв метод на обезпечение, който счита за подходящ с оглед на предмета на спора. Постановявайки такова определение, арбитражният съд може да обвърже изпълнението ѝ с внасянето на подходящо обезпечение.

§ 2. По искане на страна арбитражният съд може да измени или отмени определение, постановено на основание § 1.

§ 3. Определението на арбитражния съд за прилагане на временна обезпечителна мярка подлежи на изпълнение, след като съдът го обяви за изпълняемо. Разпоредбите на чл. 1214 § 2 и 3 и на чл. 1215 се прилагат съответно.

Член 1182 [Иск за обезщетение] Ако прилагането на постановена от арбитражния съд временна обезпечителна мярка е било явно неоснователно, страната, в полза на която е приложена мярката, отговаря за причинената във връзка с това вреда. Искът за обезщетение може да бъде предявен и в производството, водено пред арбитражния съд.

Глава V. Производство пред арбитражния съд

Член 1183 [Равно третиране на страните] В производството пред арбитражния съд страните трябва да бъдат третирани еднакво. Всяка страна има право да бъде изслушана и да представи своите твърдения и подкрепящите ги доказателства.

Член 1184 [Принципи и процедура]

§ 1. Ако разпоредба на закона не предвижда друго, страните могат да уговорят реда и начина на производство пред арбитражния съд.

§ 2. При липса на различно споразумение между страните, арбитражният съд може, при спазване на разпоредбите на закона, да проведе производството по начин, който сметне за подходящ. Арбитражният съд не е обвързан от разпоредбите относно производството пред съда.

Член 1185 [Място на заседаване] Ако страните не са се договорили друго, арбитражният съд, независимо от определеното място на производството, може да назначи заседание на всяко място, което сметне за подходящо за провеждане на заседанието на арбитражите или за представяне на доказателства.

Член 1186 [Покана за арбитраж] Ако няма друго споразумение между страните, производството пред арбитражния съд започва в деня, в който на ответника е връчено писмо с искане за разглеждане на делото в арбитражно производство (покана за арбитраж). Поканата за арбитраж трябва точно да указва страните и предмета на спора и да посочва арбитражната клауза, въз основа на която ще се проведе производството, както и да включва назначаването на арбитър, ако това е задължение на страната, която приканва за арбитраж.

Член 1187 [Език на производството]

§ 1. Страните могат да се договорят за езика или езиците, на които ще се води производството. При липса на такова споразумение арбитражният съд взема решение относно езика или езиците на производството. Споразумението на страните или решението на арбитражния съд, освен ако не е предвиждат друго, се прилагат за всички писмени изявления на страните, изслушването, както и за решенията и уведомленията на арбитражния съд.

§ 2. Арбитражният съд може да разпореда всеки документ да бъде придружен от превод на езика или езиците, договорени от страните или определени от арбитражния съд.

Член 1188 [Искова молба; отговор на искова молба]

§ 1. Ищецът трябва да подаде исковата молба в уговорения от страните срок или, ако страните не са се договорили друго, в определения от арбитражния съд срок, а ответникът може да подаде отговор на исковата молба. Към исковата молба и към отговора на исковата молба страните могат да приложат документите, които сметнат за подходящи.

§ 2. Ако страните не са се договорили друго, исковата молба или отговорът на исковата молба могат да бъдат допълвани или изменяни в хода на производството

пред арбитражния съд, освен ако арбитражният съд не допусне такова допълване или изменение, поради това, че се прави твърде късно.

§ 3. Разпоредбите на § 1 и 2 се прилагат и за насрещен иск.

Член 1189 [Разглеждане в заседание за изслушване]

§ 1. Ако страните не са се договорили друго, арбитражният съд решава дали да проведе заседание за изслушване, за да могат страните да представят своите твърдения или доказателства в подкрепа на тях, или дали производството ще се проведе въз основа на документи и други книжа, без да насрочва заседание за изслушване. Ако страните не са се договорили делото да се проведе без насрочване на заседание за изслушване, арбитражният съд е длъжен да разгледа делото в заседание за изслушване, ако една от страните поиска това.

§ 2. Страните трябва да бъдат уведомени предварително за изслушването и за заседанията на арбитражния съд, които се провеждат за представяне на доказателства.

§ 3. Всички книжа, изпратени от някоя от страните до арбитражния съд, трябва да бъдат предоставени и на другата страна. И на двете страни следва да бъдат връчени експертизи и други писмени доказателства, които арбитражният съд може да вземе предвид при разрешаването на спора.

Член 1190 [Прекратяване]

§ 1. Арбитражният съд прекратява производството, ако ищецът не подаде исковата молба в съответствие с чл. 1188.

§ 2. Ако ответникът не подаде отговор на исковата молба по реда на чл. 1188, арбитражният съд води производството. Непредставянето на отговор на исковата молба не може да се счита за признаване на фактите, изложени в исковата молба.

§ 3. Ако някоя от страните не се яви на заседанието за изслушване или не представи документите, които е трябвало да представи, арбитражният съд може да проведе производството и да постанови решение въз основа на събраните доказателства.

§ 4. Разпоредбите на § 1-3 не се прилагат, ако една от страните представи основателна причина за своето бездействие или неявяване, освен ако страните не са решили друго.

Член 1191 [Доказателства]

§ 1. Арбитражният съд може да събира доказателства от разпити на свидетели, документи, огледи и други необходими доказателства, но не може да използва принудителни мерки.

§ 2. Освен ако страните не са се договорили друго, арбитражният съд може също така:

- 1) да назначи вещо лице или лица, които да изготвят експертизи;
- 2) да поиска от страната да предостави на вещото лице съответната информация или да му представи или предостави за изследване документи или други предмети.

§ 3. Ако страните не са се договорили друго, по искане на страната или ако арбитражният съд прецени за необходимо, вещото лице, след представяне на своето писмено или устно заключение, участва в изслушването, по време на което страните могат да му задават въпроси и да поискат обяснения.

Член 1192 [Доказателствено производство пред районен съд]

§ 1. Арбитражният съд може да се обърне за събиране на доказателства или извършване на друго действие, което арбитражният съд не може да извърши, към районния съд, в чийто район следва да се събере доказателството или да се извърши действието. В доказателственото производство пред районния съд могат да участват страните и арбитражите, които имат право да задават въпроси.

§ 2. Разпоредбата на § 1 се прилага и когато мястото на производството пред арбитражния съд е извън територията на Република Полша или не е отбелязано.

Член 1193 [Възражение за неправомерно поведение] Ако разпоредбите на тази част, от които страните могат да се откажат, са били нарушени или са били нарушени определените от страните правила на производство пред арбитражния съд, страната, която е знаела за горепосоченото нарушение, не може да повдига възражение за такова нарушение пред арбитражния съд или да се позовава на такова нарушение в молба за отмяна на арбитражно решение, ако не е повдигнала възражението незабавно или в рамките на срока, посочен от страните или разпоредбите на тази част.

Глава VI. Решение на арбитражния съд и приключване на производството.

Член 1194 [Разрешаване на спора]

§ 1. Арбитражният съд решава спора съобразно приложимото към даденото правоотношение право, а ако страните изрично са го упълномощили за това - съобразно общите принципи на правото или принципите на справедливостта.

§ 2. Във всеки случай обаче арбитражният съд взема предвид разпоредбите на споразумението и установените обичаи, приложими към даденото правоотношение.

§ 3. В случай на спорове, произтичащи от договори, по които потребителят е страна, разрешаването на спора съгласно общите принципи на правото или принципите на справедливостта не може да доведе до лишаване на потребителя от защитата, предоставена му от задължителните разпоредби на приложимото към даденото правоотношение право.

Член 1195 [Решение с мнозинство; особено мнение]

§ 1. Ако арбитражният съд разглежда дело в състав от повече от един арбитър, решенията му се вземат с мнозинство на гласовете, освен ако страните не са се договорили друго. Решенията по процедурни въпроси могат да се вземат самостоятелно от председателстващия арбитър, ако е упълномощен за това от страните или от другите арбитри.

§ 2. Арбитър, който е гласувал против мнението на мнозинството, може с подписа си да отбележи в решението, че е с особено мнение.

§ 3. Обосновката на особеното мнение следва да бъде изготвена в двуседмичен срок от датата на съставяне на мотивите към решението и да бъде приложена към преписката по делото.

§ 4. Ако при постановяване на решението не може да бъде постигнато необходимото единодушие или мнозинство от гласовете за уреждане на целия или част от предмета на спора, арбитражната клауза в това отношение престава да бъде валидна.

Член 1196 [Споразумение]

§ 1. Ако страните са сключили споразумение пред арбитражния съд, той прекратява производството. Съдържанието на споразумението се включва в протокол или се помества в отделен документ, съставляващ част от протокола и се заверява с подписите на страните.

§ 2. По искане на страните арбитражният съд може да даде на споразумението формата на съдебно решение. Постановеното въз основа на спогодба между страните решение на арбитражния съд трябва да отговаря на изискванията на чл. 1197 и да включва потвърждение, че това е решение на арбитражния съд. Такова решение има същите последици като всяко друго арбитражно решение.

Член 1197 [Съдебно решение]

§ 1. Решението на арбитражния съд трябва да бъде изготвено в писмена форма и подписано от арбитражите, които са го постановили. Ако решението е издадено от арбитражния съд, който е разглеждал делото в състав от трима или повече арбитражи, подписите на мнозинството от арбитражите са достатъчни, като се посочва причината за липсата на останалите подписи.

§ 2. Решението на арбитражния съд трябва да съдържа мотиви.

§ 3. Решението на арбитражния съд трябва да посочва арбитражната клауза, въз основа на която е издадено, страните и арбитражите, както и датата и мястото на издаването му. Ако всеки от арбитражите подписва решението в различна държава, а страните не са посочили мястото на издаване на решението, мястото се определя от арбитражния съд.

§ 4. Решението на арбитражния съд се връчва на страните.

Член 1198 [Предпоставки за прекратяване] Освен случаите по чл. 1190 § 1 и чл. 1196 §1, арбитражният съд излиза с определение за прекратяване на производството, когато:

- 1) ищецът е оттеглил исковата молба, освен ако ответникът не е възразил срещу това и арбитражният съд не е установил, че той има законен интерес от окончателното разрешаване на спора;
- 2) е заявил, че продължаването на производството е станало излишно или невъзможно по друга причина.

Член 1199 [Задължения на арбитражите] След постановяването на решение или определение за прекратяване на производството или на друго постановление, с което се прекратява производството по делото, приключват и задълженията на арбитражите, с изключение на задълженията, посочени в чл. 1200-1203 и чл. 1204 § 1.

Член 1200 [Поправка; тълкуване на съдебното решение]

§ 1. В срок от 2 седмици от датата на получаване на съдебното решение, освен ако страните не са се споразумели за друг срок:

- 1) всяка страна може, след като уведоми другата страна, да поиска от арбитражния съд да коригира неточности, печатни или изчислителни грешки или други очевидни грешки в текста на решението;
- 2) всяка страна може, след като уведоми другата страна, да поиска от арбитражния съд да разреши съмнения относно текста на решението.

§ 2. Ако арбитражният съд счете молбата за основателна, той коригира или тълкува решението в срок от 2 седмици от датата на получаване на молбата. Тълкуването представлява неделима част от съдебното решение.

Член 1201 [Коригиране на очевидни грешки] В едномесечен срок от датата на решението арбитражният съд може служебно да коригира технически или изчислителни грешки или други очевидни грешки. Арбитражният съд уведомява страните за направената корекция.

Член 1202 [Допълване на съдебно решение] Ако страните не са се договорили друго, всяка от тях може, след като уведоми другата страна, да се обърне към арбитражния съд в срок от един месец от датата на получаване на решението, с искане за допълването му по отношение на исканията, направени в производството, за които арбитражният съд не се е произнесъл в решението. След като разгледа молбата, арбитражният съд издава допълнително решение в срок от два месеца от датата на подаване на молбата.

Член 1203 [Удължаване на срока]

§ 1. Арбитражният съд може да удължи срока за подаване на молба за коригиране, тълкуване или за издаване на допълнително решение, ако сметне за необходимо.

§ 2. За поправките или тълкуванията на съдебното решение, както и за допълнителното съдебно решение се прилагат чл. 1195 и чл. 1197.

Член 1204 [Съхранение на преписката]

§ 1. Арбитражният съд депозира преписката по делото ведно с оригинала на съдебното решение в съда.

§ 2. Постоянните арбитражни съдилища могат да съхраняват преписките в собствените си архиви, като в такъв случай трябва да ги предоставят на съда и други упълномощени органи по тяхно искане.

§ 3. Ако делото бъде преразгледано от арбитражния съд, същият има право да се запознае с депозираните документи.

Глава VII. Молба за отмяна на арбитражно решение.

Член 1205 [Внасяне на молба за отмяна]

§ 1. Арбитражно решение, издадено в Република Полша, може да бъде отменено от съда само в производство, образувано в резултат на подаване на молба за отмяна на решението, в съответствие с разпоредбите по-долу.

§ 2. Ако страните са се споразумели, че производството пред арбитражния съд ще обхваща повече от една инстанция, разпоредбата на § 1 се отнася за окончателното решение на арбитражния съд, произнасящ се по исканията на страните.

Член 1206 [Предпоставки за молбата]

§ 1. Страна може да поиска отмяна на арбитражното решение чрез молба, ако:

- 1) отсъства арбитражна клауза, арбитражната клауза е невалидна, неефективна или недействителна съгласно приложимия към нея закон;
- 2) страната не е била надлежно уведомена за назначаването на арбитър, за производството пред арбитражния съд или по друг начин е била лишена от възможността да защити правата си пред арбитражния съд;
- 3) решението на арбитражния съд се отнася до спор, който не е обхванат от арбитражна клауза или излиза извън обхвата на такава арбитражна клауза, ако обаче решението по въпроси, обхванати от арбитражна клауза, може да бъде отделено от решението по въпроси, които не са обхванати от тази клауза или излизат извън нейния обхват, решението може да бъде отменено само в частта, която не е обхваната от клаузата или излиза извън нейния обхват; излизането извън обхвата на арбитражната клауза не може да представлява основание за отмяна на решението, ако страната, участвала в производството, не е възразила срещу разглеждането на искове, излизащи извън обхвата на арбитражната клауза;
- 4) не са спазени изискванията относно състава на арбитражния съд или основните съдопроизводствени правила, произтичащи от закона или определени от страните;
- 5) съдебното решение е постигнато чрез престъпление или основанието за постановяването му е бил подправен или преправен документ;
- 6) по същото дело между същите страни е постановено влязло в сила съдебно решение.

§ 2. Арбитражно решение може също да бъде отменено, ако съдът установи, че:

- 1) съгласно закона спорът не може да бъде разрешен от арбитражен съд;
- 2) решението на арбитражния съд противоречи на основните принципи на правния ред на Република Полша (клауза за обществения ред);
- 3) решението на арбитражния съд лишава потребителя от защитата, предоставена му от задължителните законови разпоредби, приложими към договора, по който

потребителят е страна, а ако приложимо към този договор е правото, избрано от страните - от защитата, предоставена на потребителя от задължителните законови разпоредби, които биха били приложими при липсата на избрано право.

Член 1207 [Позоваване]

§ 1. Към молба за отмяна на арбитражно решение се прилага съответно разпоредбата на чл. 368.

§ 2. Ако разпоредбите по-долу не предвиждат друго, към производството по молба за отмяна на арбитражно решение се прилагат съответно разпоредбите относно обжалването.

Член 1208 [Срок за подаване на молбата]

§ 1. Молба за отмяна на арбитражно решение се подава до апелативния съд, в чийто район се намира съдът, който би бил компетентен да разгледа делото, ако страните не са сключили арбитражна клауза, а при отсъствието на такова основание - до Апелативния съд във Варшава, в срок от два месеца от датата на връчване на решението, или ако страната е поискала допълване, поправка или тълкуване на решението - в срок от два месеца от датата на връчване от арбитражният съд на решение по това искане.

§ 2. Ако молбата за отмяна на арбитражно решение се опира на основанието, посочено в чл. 1206 § 1, т. 5 или 6, срокът за подаване на молбата започва да тече от датата, на която страната е узнала за това основание. Страната обаче не може да иска отмяна на арбитражното решение пет години след датата на връчване на арбитражното решение.

§ 3. Решение, постановено по молба за отмяна на арбитражно решение, може да се обжалва с касационна жалба. Може също така да се поиска възобновяване на производство, приключило с влязло в сила решение за отмяна на арбитражно решение и обявяване за незаконосъобразно на влязло в сила решение в тази връзка.

Член 1209 [Образуване на производство от арбитражния съд]

§ 1. Съдът, до който е подадена молба за отмяна на арбитражно решение, може, по искане на една от страните, да спре производството за определено време, за да даде възможност на арбитражния съд да образува отново производство с цел отстраняване основанията за отмяна на арбитражното решение.

§ 2. В образуваното производство арбитражният съд извършва посочените от съда действия. Разпоредбата на чл. 1202 се прилага съответно. Страните обаче нямат право на отделна молба за отмяна на арбитражно решение, издадено по тази процедура. Възраженията срещу действията на арбитражния съд и срещу постановеното арбитражно решение се разглеждат от съда след образуване на производството.

Член 1210 [Спиране на изпълнението на решението] Съдът, на закрито заседание, може да спре изпълнението на арбитражното решение, но може да обвърже спирането с предоставяне на обезпечение. Определението на съда подлежи на обжалване пред друг състав на същия съд.

Член 1211 [Последици от отмяна на решение] Отмяната на арбитражно решение не води до изтичане на арбитражната клауза, освен ако страните не са се договорили друго.

Глава VIII. Признаване и потвърждение на изпълняемостта на решение на арбитражния съд или на сключеното пред него споразумение.

Член 1212 [Правна сила]

§ 1. Решението на арбитражния съд или сключеното пред него споразумение имат правна сила наравно със съдебно решение или сключено пред съда споразумение, след като бъдат признати от съда или обявени за изпълняеми от съда.

§ 2. Решението на арбитражния съд или сключеното пред него споразумение, независимо от държавата, в която са издадени, се признават или обявяват за изпълняемо в съответствие с принципите, изложени в тази глава.

Член 1213 [Искане за признаване]

§ 1. Съдът взема решение за признаване или потвърждаване на изпълняемостта на решение на арбитражния съд или на сключено пред него споразумение по искане на страна. Страната е длъжна да приложи към искането оригинал или заверено от арбитражния съд копие на решението му или на сключеното пред него споразумение, както и оригинал или официално заверено копие на арбитражна клауза. Ако решението на арбитражния съд или сключеното пред него споразумение, или арбитражната клауза не са изготвени на полски език, страната е длъжна да приложи техния заверен превод на полски език.

§ 2. В двуседмичен срок от датата на връчване на молбата страната може да представи позицията си по делото пред съда.

Член 1213 [Производство за признаване или потвърждаване на изпълняемост на арбитражно решение или на споразумение]

§ 1. За признаване или потвърждаване на изпълняемост на решение на арбитражния съд или на сключено пред него споразумение се произнася апелативния съд, в района на който се намира съдът, който би бил компетентен да разгледа делото, ако страните не са сключили арбитражната клауза, и при липса на такова основание – Апелативният съд във Варшава.

§ 2. Разпоредбите относно обжалването се прилагат съответно към производството за признаване или потвърждаване на изпълняемост на решение на арбитражния съд или сключено пред него споразумение.

Член 1214 [Декларация за изпълняемост]

§ 1. Съдът се произнася с определение относно признаването на решение на арбитражния съд или на сключено пред него споразумение, които не могат да бъдат изпълнени чрез екзекватура.

§ 2. Съдът потвърждава изпълняемостта на решението на арбитражния съд или на сключеното пред него споразумение, които могат да бъдат изпълнени чрез екзекватура, като им придава изпълнителна сила. Решение на арбитражния съд или сключено пред него споразумение, чиято изпълняемост е била потвърдена, е изпълнително основание.

§ 3. Съдът отказва да признае или потвърди изпълняемостта на решение на арбитражния съд или на сключеното пред него споразумение, ако:

1) съгласно разпоредбите на закона спорът не може да бъде отнесен за разрешаване от арбитражния съд;

2) признаването или изпълнението на решението на арбитражния съд или на сключеното пред него споразумение би било в противоречие с основните принципи на правния ред на Република Полша (клауза за обществения ред);

3) решението на арбитражния съд или сключеното пред него споразумение лишава потребителя от защитата, предоставена му от задължителните законови разпоредби, приложими към договора, по който потребителят е страна, а ако приложимо към този договор е правото, избрано от страните - от защитата, предоставена на потребителя от задължителните законови разпоредби, които биха били приложими при липсата на избрано право.

§ 4. Решението на апелативния съд относно признаването или потвърждаването на изпълняемостта на решение на арбитражния съд, издадено в Република Полша,

или сключено пред този съд споразумение може да бъде обжалвано пред друг състав на същия съд.

Член 1215 [Съдебно решение, постановено в чужбина]

§ 1. Съдът се произнася относно признаването или потвърждаването на изпълняемостта на арбитражно решение, постановено в чужбина, или на спогодба, сключена пред арбитражен съд в чужбина, след провеждане на заседание за изслушване.

§ 2. Независимо от причините, изброени в чл. 1214, съдът, по искане на страната, отказва да признае или да потвърди изпълняемостта на арбитражно решение, постановено в чужбина, или на спогодба, сключена пред арбитражен съд в чужбина, ако страната докаже, че:

- 1) отсъства арбитражна клауза, арбитражната клауза е невалидна, неефективна или недействителна съгласно приложимия към нея закон;
- 2) не е била надлежно уведомена за назначаването на арбитър, за производството пред арбитражния съд или по друг начин е била лишена от възможността да защити правата си пред арбитражния съд;
- 3) арбитражното решение се отнася до спор, който не е обхванат от арбитражна клауза или излиза извън обхвата на такава арбитражна клауза, но ако разглеждането на въпроси, обхванати от арбитражната клауза, може да бъде отделено от решението по въпроси, които не са обхванати от тази клауза или излизат извън нейния обхват, отказът да се признае или да се потвърди изпълняемостта на решението на арбитражния съд може да засяга само въпроси, които не са обхванати от клаузата или излизат извън нейния обхват;
- 4) съставът на арбитражния съд или производството пред този съд не е в съответствие със споразумението на страните или - при липса на споразумение в това отношение - не е в съответствие с правото на държавата, в която е проведено арбитражно производство;
- 5) арбитражното решение все още не е станало задължително за страните или е отменено или изпълнението му е спряно от съда на държавата, в която или съгласно чието законодателство е издадено решението.

§ 3. Окончателното определение на съда относно признаването или потвърждаването на изпълняемостта на арбитражно решение, постановено в чужбина, или споразумение, сключено пред арбитражен съд в чужбина, подлежи на касационно обжалване. Може също така да се поиска възобновяване на производство, приключило с влязло в сила определение относно признаване или потвърждаване на изпълняемост и потвърждаване на незаконосъобразност на издадено в тази връзка окончателно определение.

Член 1216 [Отлагане на делото]

§ 1. Ако е подадена молба за отмяна на арбитражно решение в съответствие с разпоредбите на глава VII, съдът, до който е подадена молбата за признаване или изпълняемост на това решение, може да отложи разглеждането на делото. Съдът може също така, по искане на страна, която желае признаване или потвърждаване на изпълняемост на арбитражно решение, да разпорежи на другата страна да предостави съответното обезпечение.

§ 2. Разпоредбата на § 1 се прилага съответно, ако молба за отмяна на арбитражно решение, постановено в чужбина, е подадена в държавата, в която или съгласно чието законодателство е постановено решението.

§ 3. Разпоредбите на § 1 и 2 се прилагат съответно по отношение на споразумение, сключено пред арбитражния съд.

Член 1217 [Окончателно отхвърляне на искане] В производство за признаване или потвърждаване на изпълняемост на арбитражно решение, постановено в Република Полша или спогодба, сключена пред арбитражен съд в Република Полша, съдът не разглежда обстоятелствата, посочени в чл. 1214 §3, ако молбата за отмяна на арбитражното решение е била окончателно отхвърлена.

Други примерни национални разпоредби относно арбитражното съдопроизводство

Закона а обществените поръчки от 11 септември 2019 г. (Dz. U. [ДВ] от 2022 г., т. 1710)

(...)

Част X. Извънсъдебно разрешаване на спорове.

Член 591 [Медиация или друго разрешаване на спорове по взаимно съгласие]

1. При имуществено дело, при което е допустимо сключване на споразумение, всяка от страните по договора, в случай на спор, произтичащ от поръчка, може да подаде молба за медиация или друго доброволно уреждане на спора до Арбитражния съд при Генералното държавно представителство (Prokuratura Generalna) на Република Полша, избран медиатор или лице, което провежда друго доброволно разрешаване на спора.

2. Споразумението или рамковият договор може да съдържа разпоредби за медиация или друго доброволно уреждане на спора. Споразумение за медиация или друго доброволно уреждане на спор може да се сключи и чрез изразяване на съгласие от някоя от страните за медиация или друго доброволно уреждане на спора, ако другата страна е отправила искането по ал. 1.

Член 592 [Сключването на споразумение и изменение на договора] Сключването на споразумение не може да води до нарушаване на разпоредбите на част VII, раздел 3.

Член 593 [Насочване на страните от съда към медиация или друго доброволно уреждане на спора]

1. В исквата молба или в отговора на исквата молба на възложителя се съдържа информация дали страните са направили опит за медиация или по друг начин за разрешаване на спора по взаимно съгласие, а ако не са направени такива опити - обяснение на причините за това.
2. Ако исквата молба или отговорът на исквата молба на възложителя не съдържа информацията по ал. 1, в случай, че прогнозната стойност на поръчката е равна или надвишава равностойността на 10 000 000 евро в полски злоти за доставки или услуги и на 20 000 000 евро за строителни работи и стойността на спора надвишава 100 000 полски злоти, съдът насочва страните към медиация или друго доброволно разрешаване на спора пред Арбитражния съд при Генералното държавно представителство на Република Полша, освен ако страните не са посочили медиатор или лице, което води друго доброволно уреждане на спора.
3. В случай на отказ за провеждане на медиация или друго доброволно уреждане на спора от Арбитражния съд при Генералното държавно представителство на Република Полша, съдът насочва страните към медиация или друго доброволно уреждане на спора:
 - 1) към медиатор или към лице, което извършва друго доброволно уреждане на споровете, по избор на страните, или
 - 2) ако страните не са избрали медиатор или лице, което извършва друго доброволно уреждане на спора, съдът назначава съответно:
 - а) медиатор по чл. 1839 от Гражданския процесуален кодекс 17 ноември 1964 г. или
 - б) с определение, лице с подходящи познания и умения за провеждане на друго доброволно уреждане на споровете по граждански и обществени дела.

(...)

Закон от 25 май 2017 г. относно реституцията на националните културни ценности (консолидиран текст, Dz.U. от 2019 г., т. 1591)

(...)

Част 3. Производство за връщане от територията на Република Полша на чужди национални ценности, изнесени от територията на държава от Европейския съюз в нарушение на закона

(...)

Член 24 Министърът, отговарящ за културата и опазването на националното наследство, посредничи между настоящия собственик или владеец или държател на чуждата национална културна ценност по чл. 18 ал. 1, и държавата от Европейския съюз, която иска връщането ѝ, с цел мирно уреждане на спора, и информира двете страни за правилата за медиация, помирение и производство пред арбитражния съд, посочени в Гражданския процесуален кодекс от 17 ноември 1964 г. (Dz. U, от 2018 г., т. 1360, с изменения).

(...)

Член 35.

(...)

3. Клаузата за изпълняемост на арбитражното решение, с което се разпорежда връщането на чужда национална културна ценност по чл. 18 ал. 1 на територията на държава - членка на Европейския съюз, не може да бъде издадена преди издаването на разрешението по чл. 39 ал. 1.
4. Клаузата за изпълняемост, дадена на изпълнителното основание, упоменато в ал. 2, и на решението на арбитражния съд, упоменато в ал. 3, се обезсилва в резултат на отмяна или потвърждаване на невалидността на решението, за което иде реч в чл. 39 ал. 1.
5. Подаването на жалба до административния съд срещу решението, упоменато в чл. 39 ал. 1, спира изпълнението на споразумението или на друго изявление, както и на решението на арбитражния съд, упоменати в ал. 1-4.

(...)

Член 39.

1. Връщането на чужда национална културна ценност по чл. 18 ал. 1, която също така е национална културна ценност на Република Полша, ако неговият владеец или държател е признал иска на държавата - членка на Европейския

съюз, упоменат в чл. 26 ал. 1, или е сключил споразумение за задължение за връщане на тази културна ценност, или когато арбитражният съд е постановил решение за връщане на културната ценност на територията на държава от Европейския съюз, настъпва след издаването на:

- 1) еднократно разрешение за постоянно изнасяне на културен паметник в чужбина, издадено на основание чл. 52 ал. 1 от Закона от 23 юли 2003 г. за опазване на културните паметници и грижата за тях, ако това благо е културен паметник;
- 2) разрешение за постоянно изнасяне на културна ценност в чужбина, ако културната ценност не е културен паметник.

(...)

4. При разглеждане на заявлението за издаване на разрешение по ал. 1 органът не е обвързан от арбитражното решение или от позицията на страните.

(...)

Закон от 15 декември 2016 г. за Генералното държавно представителство на Република Полша (консолидиран текст, Dz.U. от 2022 г., т. 2100)

(...)

Част 2. Обхват на дейността на Генералното държавно представителство

Чл. 4.

1. Към задачите на Генералното държавно представителство спадат:

(...)

- 2) представляване на Държавната хазна пред общи и арбитражни съдилища;

(...)

- 6) представляване на юридическите лица, упоменати в чл. 12 ал. 1, пред общите съдилища, арбитражните съдилища и Върховния съд;

(...)

4. Към задачите на Председателя на Генералното държавно представителство спадат:

(...)

3) организиране на Арбитражен съд при Генералното държавно представителство

(...)

Чл. 7.

(...)

2. Представяването на държавната хазна от страна на Генералното държавно представителство е задължително до приключване на делото:

(...)

3) по дела, разглеждани от арбитражни съдилища, независимо дали мястото на производството пред този съд е на територията на Република Полша или извън нейните граници или не е отбелязано;

4) по дела за отмяна на арбитражно решение и за признаване или потвърждаване на изпълняемостта на решение на арбитражния съд или на сключено пред него споразумение.

(...)

Чл. 12.

(...)

3. Министър-председателят определя с наредба юридическите лица, които се представляват от Генералното държавно представителство, като взема предвид предмета на дейност на представляваното лице, значението на дейността за интересите на Република Полша, гарантиране на защитата на правата и интересите на представляваните лица, принципите на конкурентното право и зачитането на правата на миноритарните акционери.

4. До приключване на делото Генералното държавно представителство осъществява представителството на лицата, посочени в разпоредбите, издадени на основание ал. 3, пред:

(...)

2. арбитражни съдилища - по дела- в които стойността на предмета им надхвърля сумата от 5 000 000 полски злоти.

5. Представителството по ал. 4 за:

- 1) държавни юридически лица е задължително;
- 2) юридически лица с участието на Държавната хазна и юридически лица с участието на държавни юридически лица се извършва със съгласие, което е от общ характер.

(...)

Член 26.

1. Председателят на Генералното държавно представителство създава Арбитражен съд при Генералното държавно представителство, който е компетентен по спорове с участието на Държавната хазна, местни органи на управление, държавни юридически лица, юридически лица с участието на Държавната хазна или държавни юридически лица и капиталови дружества с участие на тези субекти, наричан по-долу „Арбитражен съд“.

2. При спор между различни от Държавната хазна държавни юридически лица, юридически лица с участието на Държавната хазна или държавни юридически лица и капиталови дружества с участието на тези лица, всяко от тях може да се обърне към Арбитражния съд за:

- 1) разрешаване на спора;
- 2) медиация или друго доброволно разрешаване на спора.

(...)

3. Производството се провежда със съгласието на другата страна или въз основа на арбитражна клауза.

(...)

4. Съдиите и медиаторите имат право на възнаграждение за дейностите, които се покриват от упоменатата в ал. 5 такса. Размерът и срокът за плащане на възнаграждението, както и начинът на възнаграждението се определят от правилника на Арбитражния съд и производството пред Арбитражния съд, наричан по-долу „Правилник на съда“, или от споразумение, сключено съгласно с правилника на Съда.

5. Заявителите заплащат такси за водене на производството и поемат разносните за възнаграждение и възстановяване на разходи на вещи лица, преводачи, както и на разходите за събиране на други доказателства в производството пред Арбитражния съд. Размерът на таксата за арбитражно производство не може да бъде по-висок от 100 000 полски злоти, а при медиация или друго доброволно уреждане на спора не може да бъде по-висок от 10 000 полски злоти
6. Арбитражният съд се обслужва от Генералното държавно представителство.
7. Председателят на Генералното държавно представителство определя със заповед правилника на Съда.

(...)

Част 4. Тайна на Генералното държавно представителство

(...)

Член 39.

1. Задължени да пазят тайната на Генералното държавно представителство са:

(...)

- б) членовете на Арбитражния съд

(...)

Част 7. Референтите

Член 77.

(...)

2. Под надзора на съветник референтът извършва:

- 1) процесуални дейности пред общи и арбитражни съдилища;

(...)

Закон за Банковия гаранционен фонд, схемата за гарантиране на депозитите и за принудителното реструктуриране от 10 юни 2016 г. (консолидиран текст, Dz. U. от 2022 г., т. 2253)

(...)

Част III. Принудително реструктуриране

(...)

Част 7. Въздействие на принудителното реструктуриране върху другите производства

(...)

Член 136.

1. Ако арбитражното производство не е образувано до датата на започване на принудителното реструктуриране, Фондът може да се откаже от арбитражната клауза, направена от субекта в процес на реструктуриране, ако завеждането на иск пред арбитражния съд затруднява принудителното реструктуриране.
2. При писмено искане на другата страна, Фондът, в 30-дневен срок, декларира писмено дали се отказва от арбитражната клауза. Непредставянето на декларация от Фонда в този срок се счита за отказ от арбитражната клауза.
3. Другата страна може да се откаже от арбитражната клауза, ако Фондът, въпреки че не се отказал от арбитражната клауза, откаже да участва в разносните по производството пред арбитражния съд.
4. В резултат на отказа арбитражната клауза се обезсилва.
5. Към производствата пред арбитражни съдилища се прилага съответно разпоредбите на чл. 176, ал. 2 и чл. 181 § 2 от Гражданския процесуален кодекс от 17 ноември 1964 г. (Dz. U. от 2021 г., т. 1805 г., с последващи изменения), наричан по-долу „Граждански процесуален кодекс“.

(...)

Част 18. Отделяне на имуществените права

(...)

Член 225a

(...)

6. След уведомяване на съда, арбитражния съд или органа, който води административно производство, за прилагането на инструмента за реструктуриране под формата на отделяне на имуществени права, управляващото активите лице по силата на закона на мястото на реструктурираното лице влиза в граждански, административни, съдебни и административни производства и пред арбитражни съдилища относно ипотеки или регистрирани залози, обезпечавачи кредити, обхванати от инструмент за принудително реструктуриране под формата на отделяне на имуществени права, без да е необходимо да получи съгласието на насрещната страна или трета страна, която има правен интерес.

(...)

Закон за разглеждане на рекламации от лица на финансовия пазар и за финансовия омбудсман от 5 август 2015 ф. (Dz. U. от 2022 г., т. 187).

(...)

Част 2. Разглеждане на рекламации от субекти на финансовия пазар

(...)

Член 10. Ако претенциите, произтичащи от рекламация на клиент, не бъдат взети предвид, отговорът по чл. 5 ал. 1 трябва да съдържа и указание за възможността за:

- 1) обжалване на съдържащата се в отговора позиция, ако субектът на финансовия пазар предвижда процедура за обжалване, както и относно начина на подаване на тази жалба;
- 2) да се възползва от институцията за медиация или арбитражен съд или друг механизъм за доброволно разрешаване на спорове, ако субектът на финансовия пазар предвижда такава възможност.

(...)

Част 4. Извънсъдебно производство за разрешаване на спорове между клиент и субект на финансовия пазар

(...)

Член 36.

1. Производството се образува по молба на клиент на субект на финансовия пазар.

(...)

4. Омбудсманът отказва да разгледа спора, ако:

(...)

4) делото за същия иск между същите страни се гледа или вече е разгледано от Омбудсмана в производството, от арбитражен съд, от друг компетентен субект или съд;

(...)

Закон от 4 февруари 2011 г. Международно частно право (Dz. U. от 2023 г., т. 503)

(...)

Част 8. Споразумение за арбитраж

Член 39.

1. Арбитражното споразумение е подчинено на избраното от страните право.
2. Ако няма избрано право, арбитражното споразумение се урежда от правото на държавата, в която се намира договореното от страните място на арбитража. Ако няма договорено място, арбитражното споразумение се урежда от правото, приложимо към правоотношението, за което се отнася спорът; достатъчно е обаче споразумението да е действително съгласно законодателството на държавата, в която се води производството или е постановено решение от арбитражния съд.

Член 40. Формата на арбитражното споразумение се урежда от правото на държавата по мястото на арбитража. Достатъчно е обаче да се спазва формата, предписана от правото на държавата, за която се прилага арбитражното споразумение.

(...)

Закон за спорта от 25 юни 2010 г. (Dz. U. от 2022 г., т. 1599, с изменения)

(...)

Раздел 9а. Дисциплинарна отговорност и разрешаване на спорове в спорта

Член 45а.

1. При Полския олимпийски комитет функционира Арбитражен съд по въпросите на спорта, наричан по-долу „съда“.
2. Съдът е постоянен арбитражен съд, работещ на принципите, изложени в разпоредбите на Гражданския процесуален кодекс от 17 ноември 1964 г.
3. Съдът също така разрешава спорове, произтичащи от жалби срещу окончателни дисциплинарни решения на полските спортни съюзи.
4. Съдът се състои от 24 арбитражи, назначени за 4-годишен мандат от Управителния съвет на Полския олимпийски комитет.
5. Арбитър на Съда може да стане лице, което:
 - 1) изцяло се ползва с обществени права;
 - 2) е с безупречен характер и поведението му до момента гарантира надлежно изпълнение на функциите на арбитър;
 - 3) не е осъждано с влязла в сила присъда за умишлено престъпление или за умишлено данъчно престъпление;
 - 4) има висше юридическо образование и е положило изпит за съдия, прокурор, юрисконсулт, адвокат или нотариус.
6. Изискванията по ал. 4, т. 4 не се прилагат за лице с научна степен доктор по правни науки.
7. Мандатът на арбитър от Съда се прекратява в случай на:
 - 1) смърт;
 - 2) отказ от изпълнение на функции;
 - 3) заболяване, което трайно възпрепятства изпълнението на функциите;
 - 4) осъждане с влязла в сила присъда за умишлено престъпление или за умишлено данъчно престъпление;
 - 5) влязла в сила присъда за наказателна мярка под формата на лишаване от обществени права;
 - 6) ограничаване или загуба на дееспособност.
8. Организацията и редът на производство пред Съда, както и заплащането на такси и разноски по производството, са посочени в Устава на Съда, приет от Управителния съвет на Полския олимпийски комитет.

Член 45b.

1. Дисциплинарната отговорност в полската спортна асоциация се реализира при условията, определени в дисциплинарния правилник.
2. Дисциплинарната отговорност се основава на следните принципи:

- 1) право на защита;
- 2) двуинстанционно производство.

3. Упоменатият в ал. 1 дисциплинарен правилник определя по-специално: дисциплинарно отговорните субекти, дисциплинарно отговорните деяния, видовете дисциплинарни наказания, дисциплинарните органи и тяхната компетентност и реда на дисциплинарното производство.

4. Воденето на наказателно, административно или гражданско производство срещу обвиняемия не изключва дисциплинарно производство за същото деяние.

5. Дисциплинарните наказания могат да са:
 - 1) предупреждение;
 - 2) порицание;
 - 3) преустановяване на дейност;
 - 4) временно или доживотно дисквалифициране;
 - 5) финансова санкция;
 - 6) преместване на отбора в по-ниска дивизия;
 - 7) заличаване от съюза;
 - 8) изключване от съюза.

Член 45с.

1. Жалба до Съда може да бъде подадена от страна в производството или - в съответствие с действащите разпоредби в дадена асоциация - от други субекти.
2. Жалба до Съда се подава в срок от 14 дни от датата на връчване на решението.
3. Няма право на обжалване по дела, касаещи техническите правила на играта.
4. За заведена пред Съда жалба се заплаща такса, чийто размер не може да бъде по-висок от двукратния размер на средното месечно трудово възнаграждение в националната икономика през предходната година, обявено от председателя на Главната статистическа служба.

Член 45d.

1. Отмяната на дисциплинарното решение на полската спортна асоциация от Съда и връщане на делото за преразглеждане са възможни, ако за разрешаване на делото е необходимо да се проведе изцяло или в по-голяма част доказателствено производство.

2. Дисциплинарното решение на Съда може да бъде обжалвано с касационна жалба пред Върховния съд в случай на грубо нарушение на законовите разпоредби или очевидна несправедливост на решението.
3. Касационната жалба се подава чрез Съда в срок от 30 дни от датата на връчване на решението заедно с мотивите на обжалващата страна.
4. В 14-дневен срок от получаването ѝ Съдът изпраща касационната жалба заедно с преписката по делото на Върховния съд.
5. Върховният съд разглежда касационна жалба срещу решение на Съда в съответствие с правилата, предвидени в Гражданския процесуален кодекс.

Член 45е. Разпоредбите на този раздел не се прилагат за дисциплинарни дела, свързани с допинг в спорта.

(...)

Закон за публичните финанси от 27 август 2009 г. (Dz. U. от 2022 г., т. 1634, с изменения)

Част I. Принципи на публичните финанси

(...)

Част 5. Принципи на управление на публични средства

(...)

Член 54а

1. Единица от сектора на публичните финанси може да сключи споразумение по спорни гражданскоправни задължения, ако се прецени, че последиците от споразумението са по-благоприятни за тази единица или съответно за държавната хазна или бюджета на местна държавна единица, отколкото очаквания резултат от съдебно или арбитражно производство.
2. Ефектите от споразумението ще бъдат оценени писмено, като се вземат предвид обстоятелствата по случая, по-специално основателността на претенциите, възможността за тяхното удовлетворяване и очакваната продължителност и разходи за съдебно или арбитражно производство.

(...)

ОБРАЗЦИ

на споразумения, сключвани във връзка с конкретно правоотношение и спор, който потенциално може да възникне от това отношение в бъдеще (т.нар. арбитражни клаузи)

на споразумения, сключвани във връзка със съществуващ спор, с цел разрешаването му в арбитражно производство (т.нар. компромис).

I. Клаузи за арбитраж, препоръчани от Арбитражен съд при Националната стопанска камара

Всички спорове, произтичащи от или във връзка с това споразумение, ще бъдат окончателно уредени въз основа на Арбитражния правилник на Арбитражния съд към Националната стопанска камара във Варшава, в сила към датата на образуване на производството, от арбитър или арбитри, назначени в съответствие с този Правилник.

II. Клаузи за арбитраж, препоръчани от Арбитражен съд при Националната стопанска камара с място на арбитража в гр. Бялисток

Всички спорове, произтичащи от или във връзка с това споразумение, ще бъдат окончателно уредени въз основа на Арбитражния правилник на Арбитражния съд към Националната стопанска камара във Варшава, в сила към датата на образуване на производството, от арбитър или арбитри, назначени в съответствие с този Правилник с място на арбитража в гр. Бялисток.

III. Клаузи за арбитраж, препоръчани от Арбитражния съд при БТПП

„Всички спорове, породени от този договор или отнасящи се до него, включително споровете, породени или отнасящи се до неговото тълкуване, недействителност, изпълнение или прекратяване, както и споровете за попълване на празноти в договора или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, ще бъдат разрешавани от Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата съобразно с неговия Правилник за дела, основани на арбитражни споразумения.“

„Всички спорове, породени от този договор или отнасящи се до него, включително споровете, породени или отнасящи се до неговото тълкуване, недействителност, изпълнение или прекратяване, както и споровете за попълване на празноти в договора или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, ще бъдат разрешавани от Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата съобразно с Правилник за бързите производства.“

„При възникнал спор, той се отнася за разглеждане от Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата съгласно неговия Правилник за бързите производства.“

IV. Споразумение за отнасяне на спор за разрешаване от арбитражен съд

....., дата

СПОРАЗУМЕНИЕ
ЗА ОТНАСЯНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩ СПОР
ЗА РАЗРЕШАВАНЕ ОТ АРБИТРАЖЕН СЪД
сключен на дата в между:

1. Име и фамилия (наименование на търговец) и идентификационни данни (дан. номер NIP, идент. номер regon, рег. номер KRS)

.....
адрес

.....
адрес за кореспонденция

и

1. Име и фамилия (наименование на търговец) и идентификационни данни (дан. номер NIP, идент. номер regon, рег. номер KRS)

.....
адрес

.....
адрес за кореспонденция

§1

Страните съвместно декларират, че са обвързани от гражданскоправно отношение, т.е.
....., от което е възникнал спор, състоящ се в

§2

Страните съвместно декларират, че настоящото споразумение има за цел да отнесе възникналия между тях спор за разрешаване и с това да се изключи компетентността на общите съдилища по това дело.

§3

Настоящият договор е изготвен в два еднообразни екземпляра, по един за всяка от Страните.

Подпис

Подпис

На какво да се обърне внимание при отнасяне на спор за разглеждане от арбитражен съд - избрана съдебна практика на полските съдилища:

1. С добавянето на арбитражна клауза страните се отказват от компетентността на държавната съдебна власт да разреши спора, като го поверяват на орган, който действа по силата на волята на страните. Вследствие на това контролът, който държавния съд упражнява върху решението на арбитражния съд, въпреки че е необходим и гарантиран от закона, не е инстанционен контрол и по дефиниция трябва да бъде непълен, ограничен до най-мощните грешки и злоупотреби на арбитража, които са значими не само от гледна точка на страните, но и от гледна точка на общия интерес. *(Решение на Арбитражния съд във Варшава - VII Стопанско отделение от 28 ноември 2018 г., VII AGa 1026/18, тези, редактирани от Legalis)*
2. Арбитражната клауза не може да нарушава принципа на равенство на страните, следователно е неефективна, ако споразумението на страните съдържа уговорка за завеждане на иск пред арбитражния съд единствено в полза на едната страна. *(Решение на Апелативния съд в Бялисток - I-во Гражданско отделение от 23 ноември 2018 г., I AGa 136/18, тези, редактирани от Legalis)*
3. Добавяйки арбитражна клауза, страните съзнателно се отказват от подчиняването на строгостта на производството пред общ съд. Твърдението, че с приемането на арбитражна клауза страните самоограничават своето конституционно и конвенционално право на справедлив процес, не е без основание. Страната е лишена от възможността да защити правата си в производство пред арбитражен съд, когато е нарушен принципът на равнопоставеност на страните, не е изслушана една от страните и не е възможно да се отговори на доказателствата и твърденията, представени от противната страна. Ето защо всеки случай на отказ на арбитражния съд да допусне исканите от страна доказателства не може да се приравни на лишаването ѝ от възможността да се защити. Молбата за отмяна на арбитражно решение не е въззивна мярка, а вид извънредна мярка за съдебен надзор от страна на общия съд върху дейността на арбитражния съд. *(Определение на Върховния съд от 24 юни 2021 г., IV CSK 229/21)*
4. Същността на арбитража се свежда до три принципа: (i) недържавното естество на правораздаването, (ii) консенсусна воля на страните като източник на власт за разрешаване на спора, и (iii) правната сила на арбитражното решение се приравнява на правната сила на решението на държавния съд.

Решението на държавния съд за признаване на арбитражно решение или за потвърждаване на неговата изпълняемост води до придаване на това решение на същата сила като тази на решенията на държавните съдилища, което е ясно потвърдено от чл. 121(2) § 1 от Гражданския процесуален кодекс. Такова решение, благодарение на свързаното с него решение на държавния съд, трябва да се третира по същия начин като всяко друго решение на държавен съд, включително като се използват атрибутите, посочени в чл. 365 § 1 от Гражданския процесуален кодекс.

Съдържанието на клаузата не посочва индивидуално определените страни по спора, а правоотношението или предмета на спора, поради което в резултат на клаузата посочените иски (претенции) придобиват това качество, че споровете за тях попадат под юрисдикцията на арбитражния съд.

(Решение на Арбитражния съд във Варшава от 30 септември 2020 г., VII AGa 2119/18)

5. Неформалният характер на арбитражното производство се проявява както в начина на провеждане на заседанието за изслушване, така и в процесуалните правила, които са по-либерални от тези пред общия съд. Особено важно е, че за бързината на производството е от значение не само неговия ход пред арбитражния съд, но и ограничаването на съдебния контрол върху арбитражните решения.

(Решение на Апелативния съд в Краков от 12 декември 2019 г., I AGa 917/18)

6. Отнасянето на спорове, произтичащи от договорно отношение, до арбитражния съд означава, че компетентността на този съд обхваща всички иски за изпълнение на договора, иски, произтичащи от неизпълнение или неправилно изпълнение на договора, иски за връщане на извършено плащане при недействителност или отказ от договора, както и деликтни иски, ако са резултат от събитие, което е и неизпълнение или неправилно изпълнение на договора.

(Решение на Апелативния съд в Краков - I-во Гражданско отделение от 16 декември 2013 г., I AGa 2288/13)

Case study

Примерно дело от категория “търговия”,

С което по време на пандемията се занимаваха арбитражите о Апелативния съд при Националната стопанска камара

Вид на спора: искане за прекратяване на срочен договор за наем поради пандемията от COVID-19

Ищец: предприемач, извършващ търговска дейност в наетото помещение

Обосновка на иска: Понесени сериозни материални загуби в резултат на пандемията от COVID-19 и ограниченията, въведени с наредба на Министерския съвет, довели до абсолютна невъзможност за осъществяване на дейност. Продължаването на сключения договор за наем само би увеличило тази загуба, тъй като въпреки липсата на каквито и да е приходи от наетото помещение, наемателят е принуден да плаща месечния наем.

Решение на арбитражите: Арбитражите, при конкретната фактическа обстановка по дадено дело, решиха, че въпреки липсата на съмнение, че епидемичната обстановка и въведените ограничения върху стопанската дейност могат да причинят сериозни загуби от страна на субектите, извършващи търговска дейност, ищецът не е доказал, че във връзка с това е бил застрашен от сериозни загуби. Напротив, след възстановяване на търговската дейност той е постигнал оборот, съпоставим с оборота, който е регистрирал през месеца, предхождащ обявяването на епидемична обстановка. Освен това от доказателственото производство се установява, че пандемията не е била основната причина за понесените от предприемача загуби, тъй като той ги е отбелязвал на практика от началото на търговската си дейност в наетото помещение. Пандемията само е задълбочила тези загуби.

Освен това наемодателят, искайки да запази договора в сила, е предложил на наемателя поредно намаляване на наема. Арбитражите прецениха, че като се вземат предвид тези намаления и средствата от публичната помощ, които предприемачът е получил, той не е претърпял или не е бил изложен на риск от «сериозна загуба».

Арбитражите решиха, че диаметрално различното икономическо състояние на страните по спора също е от значение. Предприемачът има потенциалната възможност да получи публична помощ, а наемодателят не може да разчита на такава помощ. Освен това наемодателят е титуляр по ипотечен кредит за отдаването под наем помещение.

Решение на съда: искът се отхвърля

В Арбитражния съд при Националната стопанска камара се водят много подобни случаи, произтичащи от епидемията от COVID-19 и променящите се търговски условия, като при различна фактическа обстановка се вземат съвсем различни решения, включително дори прекратяване на договори за наем.

